

GA-208

РУДОЛФ ЩАЙНЕР

**АНТРОПОСОФИЯ
КАТО
КОСМОСОФИЯ**

**ВЪВЕДЕНИЕ
ВОКУЛТНАТА
ПСИХОЛОГИЯ**

част втора

**Цикъл от 11 лекции изнесени в Дорнах
от 21. 10. до 13. 11. 1921 г.**

превод от немски: ДИМИТЪР ДИМЧЕВ

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

СТР.

1. Първа лекция, Дорнах 21 Октомври 1921 4
Животът между смъртта и новото раждане като образ на бъдещия свят
Преходът към Бъдещия Юпитер. Поглед към свръхсетивната организация на
човешкото същество След смъртта „вътрешният душевен свят“ на човека се
превръща във „външен свят“ Човекът като създател на всичко, което го
заобикаля след неговата смърт Светът на Йерархиите Луната като посредник
между отделните реинкарнации на човека.
2. Втора лекция, Дорнах, 22 Октомври 1921.....17
Разновидности на човешкото съзнание преди и след минаването през Портата
на смъртта Подсъзнание и свръхсъзнание С помощта на висшите Йерархии,
особено тези на Архангелои и Архаи, човек подготвя следващата си
инкарнация Мисленето като процес на минерализация фантазия и фантастика
Езиковият гений.
3. Трета лекция, Дорнах, 23 Октомври 1921 29
Човекът като арена на борбата между Луцифер и Ариман Луциферическият
характер на Ангелои от предхристиянската епоха Същност на
луциферическото изкуство и на ариманическата техника и бюрокрация
Правилното разбиране на Христовия Импулс като единствено спасително
средство.
4. Четвърта лекция, Дорнах, 28 Октомври 1921.....41
Човешката форма и нейните връзки с Космоса Троищото устройство на
човека: Човекът-глава като израз на предходната инкарнация, човекът-гърди
като израз на сегашната инкарнация и човекът-крайници като израз на
следващата инкарнация За съотношенията между Зодиакалния кръг и
човешкия ембрион.
5. Пета лекция, Дорнах, 29 Октомври 1921.....53
Човешкият живот и неговите връзки с Космоса Седемте основни форми на
живот Вътрешните органи и техните първообрази Същност на
размножителния процес Древната космогония Етерната природа на сетивните
органи Нервно-сетивната и двигателно-веществообменната система –
Евритмията.
6. Шеста лекция, Дорнах, 30 Октомври 1921.....66

Душевният живот на човека и неговите връзки с Космоса. Човешката глава като огнище на един разрушителен процес В „полюса-глава“ човек унищожавя своето минало Дванадесетте сетива Представи, чувства и воля от антропософска гледна точка „Психоидните“ феномени като пример за неразбиране на човешката природа Трите основни фактора за спасение на културата: космология, учение за свободата, етика.

7. Седма лекция, Дорнах, 4 Ноември 1921.....80

Духовните опитности на човека Участието на имажинацията, инспирацията и интуицията съответно в мисленето, чувствата и волята За несъстоятелността на Кант-Лапласовата теория Координатната система и вътрешната структура на Вселената Теорията на относителността.

8. Осма лекция, Дорнах, 5 Ноември 1921 93

Еволюцията на формите в минералното, растителното и човешкото царство Участието на Зодиакалния кръг и планетарните сфери в изграждането на вътрешните органи Медицинските трактати на Мориц Бенедикт.

9. Девета лекция, Дорнах, 6 Ноември 1921 108

Слънчевата тайна в историческото развитие на човечеството Двете страни на волята Симпатия и антипатия Налудните идеи за преследване – Вътрешната воля като огнище на злото, което възстановява човешките жизнени сили Възприемането на мрака и на светлината Слънцето в представите на древните перси, египтяни и гърци Паладиумът като исторически символ на Слънчевите тайни и неговото пренасяне от Троя в Рим и Константинопол Юлиан Апостат Задачите на Антропософията.

10. Десета лекция, Дорнах, 12 Ноември 1921.....120

Изграждане на морално-духовния човек по време на съня Азът и астралното тяло Въпросите, които човек отправя към духовния свят и отговорите, които получава Истинската причина за настъпването на съня Ритмичната смяна между будърствуване и сън и космическите процеси, свързани с годишните сезони Особенности на свръхсетивното наблюдение.

11. Единадесета лекция, Дорнах, 13 Ноември 1921.....131

Човешкият мозък от свръхсетивна гледна точка Човекът сам „имплантира“ себе си в майчината утроба Ритмичната система като посредник между миналото и бъдещето За връзките между окото и бъбречната система – Човешките етерни тела като необходимо условие за космическата еволюция – Съзнанието, до което човек ще стигне на Бъдещия Юпитер Човешкото астрално тяло като неподкупния съдник на човешката душа Хайнрих II и Ecclesia catholica non Romana.

Указания относно публикуването на езотеричните лекции от Рудолф Щайнер

За характера на тези частни издания Рудолф Щайнер (1861-1925) казва следното в своята автобиография "Моят жизнен път" (Събр. Съч. №28, гл.35):

"Съдържанието на тези издания бе предвидено да се изнесе под формата на устни, непредназначени за издаване съобщения...

Никъде и в ни най-малка степен не е споменато нещо, което да не представлява чист резултат от изграждащата се Антропософия... Читателят може напълно да ги приеме за това, което Антропософията има да каже. Ето защо... първоначално тръгнахме от условието, те да бъдат разпространявани само вред членовете на Антропософското Общество. Нека обаче се има предвид, че в тези непрегледани от мен ръкописи, има и непълни неща.

Право за оценка на подобно частно издание обаче се признава само на онзи, който знае какво е условието за такава оценка. А за повечето от тези издания условието се състои поне в антропософското познание за човека и космоса, доколкото същността им е изложена от Антропософията и в познанието на това, което под формата на "антропософска история" се съдържа в съобщенията от духовния свят."

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 21 Октомври 1921

Днес ние отново бихме желали да спрем вниманието си върху дълбоката връзка, която съществува между човека в неговото телесно, душевно и духовно устройство и света. Вече видяхме, че в известен смисъл това, което между смъртта и своето раждане човек преживява в просторите на Универсума, в просторите на целия Космос, се намесва пряко в неговия душевен живот, в неговата физиология и веществообмен. Видяхме също, как това, което човек има преди раждането или преди зачатието под формата на външни изживявания, после се разгръща като едни или други действия в неговите органи, в неговата физиология. Днес бихме желали да погледнем човека от другата му страна, да засегнем определени съотношения между него и външния свят, и по-точно, да разгледаме как изживяванията му от раждането до смъртта минават през Портата на смъртта, за да се превърнат в основата на един съвсем друг живот, протичащ между смъртта и следващото ново раждане.

По време на земния си живот, човек има това, което наричаме негов „вътрешен“ живот. Но от този „вътрешен“ живот се отделя встрани нещо, което можем да наречем „външен“ живот. Към вътрешния живот можем да изберем например чувствата, както и вътрешните усещания, които човек има между раждането и смъртта. Всичко това наистина се отнася към неговия вътрешен живот. Човешките чувства са предизвикани от впечатленията, които външният свят поражда у нас, от одобрението или несъгласията спрямо нашата воля, спрямо нашите действия. Всичко това е нещо, което малко или много през своя

земен живот човек съгласува сам със себе си, нещо, до което човек може да допусне и другите; и все пак същественото тук е именно начинът, по който човек сам решава тези неща.

От последните лекции Вие помнете, че целият сетивен живот на човека е изграден върху недействителни изживявания, че той се осъществява в рамките на един привиден, илюзорен свят, който ни обгръща отвсякъде. Общо взето ние участвуваме в този свят само доколкото изработваме определени представи и мисли за него, доколкото развиваме едни или други чувства спрямо него, доколкото той ни подтиква към едно или друго действие. Да, само поради тази причина ние превръщаме този свят в наш вътрешен свят. И как ще се отнасяме към него това е най-вече последица от онези способности, с които ние прекрочваме в този свят по време на раждането. С други думи: начинът, според който изграждаме нашето отношение към външния свят, към географската област, която обитаваме, към народа, в чиято съдба се включваме и т.н. всичко това зависи от предшестващата инкарнация и от живота в духовния свят. Разбира се, подобно обяснение ни отправя назад, но то би могло да ни пренесе и далеч напред.

Обаче с външния свят ни свързва и нещо друго, което не трябва да пропускаме: Всичко, което бушува в нашата воля, всичко, което се излива в нашите действия, всичко се превръща в една малка частица от външния свят. Дори най-незначителната постъпка, която извършваме, се отразява на външния свят и го променя.

И все пак, бихме могли да допълним: добре, ние самите подготвяме този външен свят чрез нашите действия, следователно той има своите източници именно там в нашата воля. Впрочем външният свят се отнася към нас също както се отнасят към нас и събитията по време на съня. С помощта на обикновеното съзнание ние вникваме толкова много в дълбините на нашата воля, колкото и в процесите на съня. И това, което се извършва в света на волята практически то остава извън обикновеното съзнание. Аз често съм прибягвал до следния пример: Когато привеждаме нашата ръка в движение, целият волев процес, всички енергетични и координационни процеси, практически се изплъзват от обсега на съзнанието. Обаче ние непосредствено виждаме ръката, която извършва движението. Ние виждаме промените, които настъпват в резултат на това движение. Дори и само да преместим даден предмет от едно място на друго, чрез нашите възприятия ние вече регистрираме съответната промяна във външния свят. Нека повторим: с помощта на нашите възприятия ние стигаме до познанието за проявлението на нашата воля. Нашата воля просто се влива в света на нашите възприятия. Нека сега да си припомним и това, което казахме тук през последните лекции: ето физическото тяло на човека (Рис. 1, бяло), а тук е неговото етерно тяло (червено). Между тях се намира подвижният мисловен свят, доколкото той е включен в нашия организъм. Между етерното и

астралното тяло на човека (зелено), се намира светът на чувствата, а между астралното тяло и Азът (синьо) светът на волята.

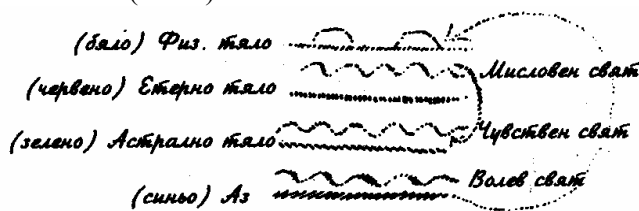

Рис. 1.

Впрочем обикновеното съзнание не може да разграничи волята от Азът. Волята е вплетена в Азът. Да, Азът проявява воля, той действа, обаче далеч не всичко, което се извършва в Азът, намира непосредствен израз в обикновеното съзнание. Както вече споменахме, от гледна точка на обикновеното съзнание, волята се намира в състояние на дълбок сън.

Физическото тяло на човека разполага със сетивни органи, а сетивните органи имат едни или други възприятия. Точно с помощта на тези възприятия ние се приближаваме до проявленията на нашата воля. Във физическото тяло например функционират очите и ушите, и всичко, което се развива в тях като проявления на волята и Азът, ние възприемаме чрез сетивата. По този начин това, което функционира в най-външната област на човешкото същество, възприятията, се свързва с това, което човек изживява чрез своята воля и своя Аз (Рис. 1, стрелката).

Нека разгледаме следния пример: нашият Аз ни заповядва да направим няколко крачки. В невидимите бездни на човешкия организъм започват стотици и хиляди процеси, волята действа, обаче истинската сила, която тласка нашите нозе напред, всъщност се изплъзва от обсега на съзнанието. Но в същото време докато сме извървели макар и само няколко метра нашето обкръжение се променя. Ситуацията е вече друга. И точно в тази нова ситуация с помощта на сетивните възприятия обикновеното съзнание се добира до една представа за това, което иначе остава потопено в дълбок сън. Доколкото Азът се проявява във волята, и доколкото волевите импулси се реализират в действия независимо дали тези действия изглеждат като обикновени движения, или като целенасочен труд ние проникваме в тези неща чрез възприятията. С нашата воля фактически ние принадлежим към най-външния пласт от нашите възприятия. Нека повторим: с нашата воля ние принадлежим към нашите възприятия. Доколкото развиваме това, което виждаме в проявленията на нашата воля, ние съвсем не навлизаме в дълбините на човешката същност. Макар и волята да блика от най-шеметните дълбини на човека, за нашето съзнание тя си остава един съвсем външен процес, или по-добре казано, един сбор от външни процеси.

Нека сега отправим поглед към невидимите съставни части на човешкото същество. Между неговото физическо и етерно тяло се разиграва светът на мислите. Този пулсиращ и жив свят действа навън, но в момента тези действия на мисловния свят не ни интересуват. Впрочем мисловният свят обогатява нашите възприятия с определена логика, с определени закономерности. Ние успяваме да подредим и систематизираме природата. Тук или там ние откриваме растения, които си приличат и ги причисляваме към един клас; после откриваме сходни животни и също ги причисляваме към един клас. Навсякъде ние търсим истинските при родни закони. И всичко, което постигаме по този начин, далеч не принадлежи към нашия собствен душевен живот. Под формата на наука, то е присъщо и общовалидно за всички хора. То далеч не принадлежи към нашия вътрешен живот, към нашия душевен живот.

Обаче ние съвсем не можем да твърдим с подобна категоричност, че абсолютно целият мисловен свят няма нищо общо с нашия вътрешен живот. Представете си само следното: Преди години Вие сте посетили една прекрасна местност и чрез външните възприятия сте изградили траен спомен във вашето съзнание. И от тогава независимо че живеете другаде Вие всеки миг сте в състояние да извлечете от спомените си една или друга мисъл за тази прекрасна местност. Ето как мислите се придържат към външните възприятия и заедно образуват една част от вашия вътрешен свят. По същия начин протичат нещата и в която и да е друга сфера от външния свят тя се преобразува в мислите и се превръща в част от вашия вътрешен свят.

Тези мисли се разиграват в етерното тяло. По-нататък обаче те успяват да се свържат с чувствата, достигайки до астралното тяло. Тези процеси протичат интимно и скрито. И тъкмо тази вътрешна страна на мисловния живот, приближаваща се до света на чувствата, представлява истинският „вътрешен“ свят на човека. Впрочем във външния свят ние не можем да търсим нищо от това, което изживяваме в нашите мисли и в нашите чувства. За да проникнем в тях, ние винаги трябва да отправяме поглед навътре в себе си. Аз и друг път съм казвал: може да говорим с хората, да ги опознаваме отблизо, но същественото е тъкмо това, за което става дума сега: „вътрешният“ живот. И сега вече ние сме в състояние съвсем точно да разграничим това, което е „външен“ живот, от това, което е „вътрешен“ живот.

Ако за една нощ прекосим с влак Швейцария от запад на изток, на следващото утро ние ще намерим в Източна Швейцария съвсем друго обкръжение на нашата воля. Това ново обкръжение ние ще „поемем“ в себе си чрез нашите сетива. Да, оказва се, че сме пренесли тук целия си „вътрешен“ свят. Вчера сме имали този свят там, на запад, днес той е тук, макар и модифициран от мислите, които са проникнали от „вън“, за да се превърнат в това, което продължава да съществува като наш „вътрешен“ свят.

И сега стига да искаме ние можем съвсем точно да разграничим т.нар. „вътрешен“ свят на човека, душевно изтъкан от мисли и чувства, а телесно

изтъкан от взаимопроницащи се ритми на етерното и астралното тяло, да го разграничим от т.нар. „външен“ свят, душевно изтъкан от съдържанието на волята и възприятията, а телесно изтъкан от Азът и физическото тяло. Защото ние сме пристигнали тук, в Източна Швейцария, с нашето физическо тяло, и продължаваме да го наблюдаваме, докато то влиза в нови взаимодействия с обкръжението си. Да, сега ние можем точно да разграничаваме „външния“ свят и „вътрешния“ свят.

А това разграничаване е особено важно, ако си поставим за цел да проследим живота след като човек мине през Портата на смъртта. И ние можем в един съкратен вид да дефинираме това, което настъпва след смъртта, като заявим: „външният“ свят се превръща във „вътрешен“, а „вътрешният“ свят във „външен“.

Да, тази е съществената промяна, която настъпва след смъртта. Външният свят се превръща във вътрешен. По време на земния си живот ние можем да обозначим душевните си изживявания извличайки ги най-вече от нашите мисли и чувства с краткото име „Аз“. След като минем обаче през Портата на смъртта, нашият Аз се гради върху външните възприятия и външните последици на нашите действия. Сега нашият вътрешен свят е сякаш съсредоточен в една точка, или по-добре казано в една сфера; и от тази сфера ние ще възприемаме всичко онова, което сме извършили през последния си земен живот. През Портата на смъртта ние пренасяме като образи цялото си земно съществуване; след смъртта то се превръща в наш „вътрешен“ свят. Из общо нещата претърпяват пълен обрат: преди смъртта ние възприемаме „външния“ свят като арена, където се разиграваха нашите действия. След смъртта този свят се превръща в наш „вътрешен“ свят. Както сега живеем в усещанията и чувствата, породени от външните впечатления, така и след смъртта ние продължаваме да живеем в нашите действия. След смъртта нашите действия се превръщат в онова, което бихме нарекли „вътрешен“ свят. Ако един човек е направил някому добро или зло, след смъртта той се превръща в непосредствена та добра или зла постъпка, превръща се в субстанциалните добри или зли сили. Да, ние съвсем не трябва да си представяме нещата така, сякаш някакъв безформен Аз се промъква през Портата на смъртта, за да започне друг вид съществуване. След смъртта ние сме това, което сме вършили приживе, включително и до най-малките подробности. След смъртта ние представляваме всяко едно от нашите действия, и всяко едно от нашите действия ние означаваме като „аз“. Затова пък нашият „вътрешен“ свят се превръща в наш „външен“ свят. Всички наши мисли и чувства се превръщат в един безспорен и обективен външен свят. Както сега около нас кръжи яркото дневно Слънце или пък нощните съзвездия, така и след смъртта нашият външен свят ще се изгражда от нашите мисли и чувства. Всичко, което днес пазим в ненарушимото си и клетвено мълчание, след смъртта се изнася навън в света и ни посреща като могъща поредица от образи. След като минем през Портата на смъртта, ние се оказваме под едно небе, от

което изгрява нашият човешки Аз, също както от днешното физическо небе всяка сутрин изгрява физическото Слънце.

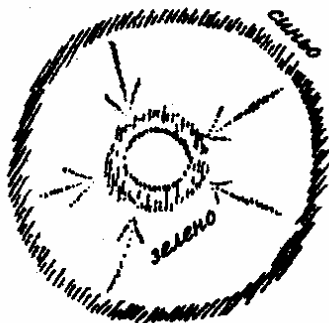

Рис. 2.

Ако сега трябва да се задълбоча в още по-подробни описания, бих могъл да добавя следното. Преди малко казах, че след смъртта нашите постъпки и действия застават около нас като една сфера, която ние изживяваме като наш вътрешен свят. Ние отново преминаваме през всичко, което сме „изработили“ в света. Да, след смъртта ние отново изживяваме нашите собствени действия, изживяваме ги като в една сфера, чиито размери постоянно и неумолимо нарастват. (Рис. 2, синьо) А самите ние непрекъснато гледаме „назад“, където сега се намира нашата Земя (зелено). Както през земния живот съзерцаваме навън в космическото пространство Слънцето и звездите, така и след смъртта ние отправяме поглед „назад“ към Земята. И знаете ли как изглежда Земята в този момент? Тя е обградена от подвижните и живи образи, в които е събран нашият изтекъл живот, нашият бивш „вътрешен“ свят (Рис. 2, стрелките) Обаче нещата не са така устроени, че просто да наблюдаваме нашия предишен живот; не, сега ние имаме нашите опитности тъкмо от мястото, което сме напуснали, минавайки през Портата на смъртта. Пред нас се носят съдържанията на това, което приживе наричахме наш „вътрешен“ свят, само че сега те сякаш извират от мястото, което вече сме напуснали и приличат на подвижни облаци, съзвездия и т.н. Предишният периферен свят, в чийто център усещахме нашия Аз, цялата предишна Земя, сега се превръщат в нещо съвсем различно. Ние сега сме тези, които обкръжаваме предишната Земя, и отправяме поглед „назад“, защото от силовото поле, в което е превърната предишната Земя, бликат под формата на величествени и неповторими образи спомените от нашия току-що приключил земен живот. Външният свят става вътрешен свят, и обратно: вътрешният свят става външен. Този закон е валиден за най-незначителните събития, за най-малките подробности.

Когато човек се вижда от постоянно нарастващата сфера, за която стана дума, надолу към Земята, той открива всички чувства и настроения, които е проявявал спрямо другите хора. Това, което е понесъл от другите, сега се явява по-скоро

като облаци. А чувствата, които човек е развил у себе си спрямо другите носят нещо от характера на звездите. Самите хора, които човек различава от своето ново място като жители на Земята между тяхното раждане и смърт имат определени форми и очертания; тези хора обаче сега изглеждат като образи, породени от нашите действия. И така, всички онези хора, с които Вие сте били в една или друга връзка, сега са включени във Вашия вътрешен свят.

Да, всички неща са взаимно свързани. По време на земния живот човек носи в себе си своите чувства, своето сърце, своя стомах. Между смъртта и новото раждане той носи в себе си всичко онова, което приживе е било навън в пространството, както и всичко, което се е разигравало между него и другите хора. Представете си двама души, които са взаимно свързани по един или друг начин. „А“ носи образа на „В“ и „В“ носи образа на „А“ като вътрешно съдържание на своята душа. Но след смъртта нещата се променят. Вътрешният свят, чувствата и т.н. се превръщат във външен свят, те се превръщат в едно ново космическо съдържание. Всички чувства и настроения, които сме успели да изградим спрямо един или друг човек, сега отново застават пред нас.

По този начин обаче човекът практически става един вид създател на всичко, което го заобикаля след него вата смърт. Докато сме живи, нещата изглеждат така: Ето, ние постоянно се намираме в една точка на света естествено нямам предвид дали сме тук в Дорнах или Базел, аз говоря за това, че по начало ние се намираме в една отправна точка, както в материално, така и в морално отношение; и от тази точка ние наблюдаваме и преценяваме целия останал свят. Нека повторим: ние се намираме в определена точка и от нея наблюдаваме света, наблюдаваме го в перспектива. Всичко това обаче е нещо субективно. Всеки отделен човек има различна наблюдателна точка.

След смъртта, както казахме, нещата се променят радикално. Сега вече хората имат нещо общо. Припомнете си сферата: Именно тя става общия елемент, който свързва душите. Разбира се, всеки внася своя различен и не повторим „вътрешен“ живот. Затова пък и Земята „облъчва“ всеки човек по различен начин, с различни облачни образувания, с различни звездни купове и конфигурации. Изглежда така, сякаш на Земята всички хора са стояли в една единствена точка, а сега, след смъртта, всеки човек е под въздействието на отделен образ (Рис.3)

Да, приблизително така мога да онагледя пред Вас състоянието след смъртта.

Знаем, че в мига на смъртта, човек отхвърля своето физическо тяло и то се

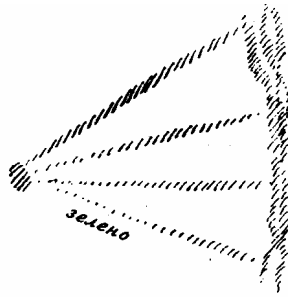

Рис. 3.

разлага според законите на неорганичния свят (Рис. 4). Нещо обаче остава. Остава една фина тъкан, която възниква като последици от нашите действия, от нашата воля. Представете си за миг Вашия жизнен път: Ето го пълзящото бебе, после проходащото дете, първото самостоятелно пътуване и т.н. всичко това се превръща в един вид вътрешен живот, нали? Но от друга страна то е

Рис. 4.

само приблизителният и най-външен „скелет“ на нещо съвсем друго.

Виждале ли, всяко от Вашите действия на Земята, се влита в онази фина тъкан, за която стана дума: Тя нараства и се превръща в сфера, превръща се в това, което наричаме „вътрешен“ живот. Точно това обстоятелство обаче гарантира на човека неговия земен Аз. Защото той има своя Аз от Земята, чрез Земята. Това че пренася своя Аз през смъртта, се дължи на факта, който сме изтъквали много често: А именно на факта, че след смъртта човек разполага със субстанциалния свят на своите спомени. Истинските душевни изживявания се изчерпват за около три дни след смъртта, когато се разпада и самото етерно тяло на човека. Обаче етерното тяло не изчезва, а се разтваря навън в космическото пространство. Ето защо нашите мисли и чувства като при последните се намесва определен елемент от астралното тяло се изнасят горе в Космоса, превръщайки се в споменатите облачни и звездни конфигурации, които обкръжават Земята.

По този начин от нас отпадат „субстанции“ в две направления към Земята, и така да се каже, в посока на въздушното пространство. Това формира нашият „вътрешен“ и „външен“ свят в живота между смъртта и новото раждане.

Представете си живо особеностите на Вашето обкръжение, каквото е то между смъртта и новото раждане. Представете си Вашите действия, доколкото те произтичат от волята; сега всичките съществуват като Ваш „вътрешен“ свят. А Вашият „външен“ свят, Вашият Космос това сега са Вашите мисли, Вашите чувства. Само че в случая Вие не поглеждате навън към света, а навътре към Земята, която Ви залива с тези Ваши вътрешни мисли. Докато се намираме тук между раждането и смъртта, от една страна ясно различаваме Слънцето, живота на Слънцето. Слънцето свети и грее вън. Ние се намираме върху Земята и наблюдаваме Слънцето. Обаче след смъртта Слънцето веднага изчезва. Сега Слънцето това сме ние, а какво представляваме самите ние това остава скрито за нас. Ние просто се включваме в живота на Слънцето. И това, което описах преди малкото е всъщност преходът в Слънцето, преходът в живота на Слънцето. Обстоятелството, че се превръщаме в последиците на нашите действия, зависи на първо място от това, че ние се включваме в живота на Слънцето. И всъщност докато се отдалечаваме от Земята, ние отправяме поглед към това, което сме изживели благодарение на Земята.

Да, тук ние сме стъпили здраво на Земята и наблюдаваме Слънцето горе. Под нас се намира Земята. Това е една своеобразна материална особеност на Земята. Обаче Слънцето няма материални особености, няма материални качества. Както често съм заявявал, мненията на физиците по този въпрос не са нищо друго, освен суетно и празно фантазърство. Когато „влезем“ в Слънцето и отправим поглед „назад“, там ние откриваме целият духовен свят, светът на Йерархиите. Както тук на Земята под себе си имаме здравата и твърда материя, така до като се намираме между смъртта и новото раждане, зад себе си ние имаме света на Йерархиите. Или с други думи: сега ние сме Слънцето и наблюдаваме истинското духовно Слънце. И в действителност е точно така: Самите хора са подготвили небето; небето е последица от вътрешните изживявания на хората. Така ще стоят нещата и при следващата инкарнация на нашата планета Бъдещият Юпитер. Аз многократно и подробно съм говорил върху тези процеси. Всичко това, което хората изтъкват около Земята чрез своите чувства, чрез своите мисли то ще остане. Цялата материална Земя ще изчезне. Днес между смъртта и новото раждане човек все още може да види какъв е неговият принос в духовния свят около Земята. А после, когато Земята поеме своя път към гибелта, единствената реалност ще бъде именно този духовен принос на човека, той ще представлява и самата нова Земя; старата Земя ще се разпадне и от вътрешните опитности на хората ще възникне Бъдещият Юпитер.

Така напредват метаморфозите в необятния Космос, скъпи мои приятели. Когато механично повтаряме: Земята ще премине в Юпитер! това звучи като обръкана и странна мисъл. Ние вникваме в този грандиозен космически процес само тогава, когато знаем съвсем точно: Ето, това, което е външната Земна материя, се разпада и разпилява в просторите на Космоса; а това, което възниква от нашите чувства, ще се превърне в бъдещата Земна планета, то ще се

съгъства все повече и повече, докато практически постигне състоянието, наричано от нас „Бъдещият Юпитер“.

Днес чрез геологията ние проникваме в дълбоките пластове на Земята, правим разкопки в този или онзи пласт, който е възникнал преди много, много години. По същия начин обаче и занапред, в Бъдещия Юпитер, ще могат да се проучват неговите отделни пластове. И тогава в тях ще се откриват исторически наслояваните човешки чувства и мисли. Днес съвременният геолог работи над своите проучвания и казва: ето, "тези пластове са от терци ера, а тези от по-късно. Един ден геологът от Юпитер ще възкликва: „О, да, този пласт принадлежи към една епоха, която според земното време е отговаряла на техния 20 век, и по-точно началото на 20 век. Този пласт е образуван точно тогава от всевъзможни гешефтари, които разпространиха своите чувства и мисли по цялата Земя..." Както днес говорим за „силур“, така и в бъдеще ще може да се говори за „пласта на гешефтарите“. Разбира се, ще може да се говори и за други пластове. Но тези неща ще са една неоспорима реалност.

На човека изобщо не е разрешено да изостави и погуби това, което живее в неговата душа. Душевният свят носи в себе си зародишите на бъдещия свят. В душата е стаена цялата космическа еволюция на бъдещия свят. И минавайки през Портата на смъртта, човек остава буден само за онези сили, които ще участват в бъдещата еволюция на Космоса.

Докато се намираме тук на Земята, ние непрекъснато сме под въздействието на една част от нашето космическо обкръжение, под въздействието на едно небесно тяло, което наричаме Луна. Да, Луната се намесва в живота ни по твърде особен начин. Както сме свикнали да казваме, тя преди всичко връща към нас отразената Слънчева светлина. Ние възприемаме нейната повърхност само доколкото Слънцето ѝ предоставя своята светлинна мантия. Студеното сияние на Луната означава за нас, че макар и невидимо за очите Слънцето свети; само че лъчите му стигат до нас по един косвен начин. Изобщо като Земен спътник, Луната е свързана с нас твърде сложно и загадъчно.

Докато сме между смъртта и новото раждане, нашият вътрешен свят се състои както вече казахме от нашите действия, доколкото те са продиктувани от волята; това е сферата на вътрешния свят, или с други думи: централното ядро, обкръжено от нашите чувства и мисли, които се излъчват навън в пространството. Обаче тук действуват и сили, които са близки до силите на Луната. Ако ми позволите, бих могъл да допълня: Тогава ние виждаме Луната от другата и страна. Самият живот в сферата, за която стана дума, е подчинен на други закони, на друга перспектива и по нищо не прилича на нашия земен живот, дори за някои от тези закони е невъзможно да се говори толкова различни са те. В известен смисъл, докато сме между смъртта и новото раждане, ние се намираме не извън Луната, а вътре в нея. Ние сме постоянно свързани с вътрешния лик на Луната. Както тук на Земята наблюдаваме отразената

Слънчева светлина, така между смъртта и новото раждане ние наблюдаваме вътрешния лик на Луната.

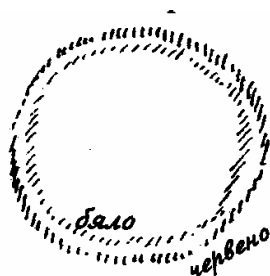

Рис. 5.

Оптичната перспектива обаче, както казахме, е съвсем различна. Позволете ми да онагледа нещата по следния начин. Нека приемем, че този светъл кръг (рис. 5) е Земята; около нея кръжи Луната (червено). Обаче ние разискваме пространствените съотношения след смъртта, а тогава ще имаме работа не с това кълбо тук, а с цялата Лунна сфера. Да, ние ще сме изправени пред цялата сфера на Луната и ще възприемаме Луната откъм нейната вътрешна страна.

Рис. 6.

Първоначално започваме да се отдалечаваме от Земята, но въпреки това ние се намираме в сферата на Луната. Ето, ние сме вътре в сферата на Луната, тук, после тук (рис. 6), но при всички обстоятелства вътре в Слънцето. Постепенно излизаме извън сферата на Луната. И сега ние не можем да я наблюдаваме от вътре. Не можем да я наблюдаваме нито от вътре, нито отвън. Тя престава да бъде видима за нас. За нас тя остава като един спомен.

Това, което установяваме сега, идва от един вид съзерцание отправено към вътрешната страна на Луната, или вътрешната страна на Лунната сфера и след като напуснем тази сфера, ние знаем: От Луната сме съхрани ли определен спомен, но всъщност този спомен представлява това, което съхраняваме като въздействия от един предишен земен живот, насочени към следващия земен живот. Основната космическа тайна на Луната е свързана именно с опазването на миналата Карма, която ще бъде включена в следващия земен живот на човека.

Тук на Земята, докато сме между раждането и смъртта, ние разполагаме само с една гледна точка: Ние сме стъпили на Земята и наблюдаваме външния свят. След като минем през Портата на смъртта, гледната точка се променя: тогава ние се намираме в сферата и наблюдаваме „назад“ в посока към центъра. През този период от живота между смъртта и новото раждане ние сме поставени в един свят, който е диаметрално противоположен на нашия земен живот. Обаче тъкмо през тези два свята ще бъде пренесено напред това, което, така да се каже е извлечено от нас с помощта на Луната. За нас Луната е изключително важно небесно тяло. Тя е посредникът между отделните земни животи, а не онази скалиста пустиня, която ни се струва, че виждаме в нощното небе.

Вие добре разбирате, че по този начин животът на отделния човек се свързва с живота на целия Космос. В живо та между раждането и смъртта ние наблюдаваме ако ми позволите този израз „останките“ от предишните инкарнации на нашата Земя, т.е. наблюдаваме „останките“ от Сатурновата, Слънчевата и Лунната епоха. Докато сме тук, всичко това ни обгръща като верига от явления и феномени. Но тези феномени, малко или много, ни отправят към миналото. А всичко онова, което носим в нашия вътрешен свят, всичко което осъществяваме на тази Земя, то ни отправя в бъдещето. Но дори и в настоящето, ние можем да доловим дискретните очертания на бъдещето, което подготвя своите форми в нашите опитности между смъртта и новото раждане; там, където „вътрешният“ свят става „външен, а „външният“ свят „вътрешен“.

Ако сте схванали целия замисъл на последните ми лекции тук в Дорнах, Вие несъмнено сте изградили известна представа за начина, по който човек пренася опитностите си от живота между смъртта и новото раждане в на стоящия земен живот. Аз казах: всичко, което човек изживява в Космоса, всичко, което получава от планетите и техните констелации, се проявява в неговия организъм, в неговия вътрешен свят. След смъртта този вътрешен свят се превръща във външен свят. Да, след като мине през Портата на смъртта, човек отново се сблъсква с това, което е изживял вътрешно като свое непосредствено обкръжение, като ощастливяващи чувства или като горчиви самообвинения само че сега този вътрешен свят надвисва над човека като негов външен свят, като негов небосвод, заемащ обаче така да се каже средишно, централно място.

За да не бъде погрешно разбран, бих допълнил и още нещо: външният живот на човека се превръща в негов вътрешен живот, защото и самият човек става обитател на Слънцето; а всяко вътрешно изживяване доколкото е получено на Земята се превръща в това, което можем да наречем „небе“. Да, така е“ през живота между смъртта и новото раждане Земята се превръща в небе, а Слънцето в Земя.

Човек ще се издигне до цялостен и завършен поглед върху света, само ако прибави всички тези неща към интелектуалния материализъм на днешната епоха. И едва тогава той ще се почувствува истински свързан с Космоса и

Земята. Този „друг“ мироглед днес си пробива път в света под бойното знаме на Антропософията. Аз винаги съм подчертавал: За разлика от пасивните концепции за света, които възникват чрез външното наблюдение, Антропософията идва като една активна концепция. Тя не може да се развива без дълбокото вътрешно участие на човека. След като вземете една или друга антропософска книга в ръце, Вие поставяте Вашите мисли в движение. Днешният човек, който се придържа към официалните възгледи на науката, иска да остави всичко в покой. Неговите мисли са само спокойни, пасивни отражения на външния свят. Този човек всъщност спи.

Тук, между раждането и смъртта, всеки от нас разполага с физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и Аз. Азът е най-висшият член от човешкото същество, който развиваме тук в условията на Земята. След като мине през Портата на смъртта, човек започва своето „слънчево съществуване“. Там Азът е най-долният член, следван нагоре от „Духът-Себе“, „Духът-Живот“ и „Човекът-Дух“. Тези степени ще приемат физически облик едва през следващите етапи от еволюцията, макар че в духовно отношение човекът ги развива и сега между смъртта и новото раждане.

Всъщност „Духът-Себе“ е онази степен, при която Земята поема към мировите пространства под формата на подвижни и живи образи. Азът живее в Слънцето, а „Духът-Себе“ създава и изпраща образи от Земята. Другите степени „Духът-Живот“ и „Човекът-Дух“ са още по-висши; те се приближават от Космоса, приближават се към човека, но засега нямат нищо общо с неговата вътрешна организация. Това, което сега се изправя пред човека като насрещно сияние, носи зародишите на един нов живот; ето защото ще се превърне в „Дух на живота“. А това, което човек носи като свои действия, ще се проникне от една още по-висша духовна сила (Човекът-Дух). Всички тези сили нахлуват към човека от Космоса. Както при своето раждане човек получава физическото си и етерно тяло, така и след като мине през Портата на смъртта, той получава своите по-висши форми на съществуване, своите „Дух-Живот“ и „Човекът-Дух“. След смъртта човек се обгръща с тези нови степени като с мантия. Но успоредно с тези процеси, в него се заражда и това, което е Азът. А „Духът-Себе“ той продължава да извлича образи от Земята и да ги излъчва по всички посоки; всъщност между смъртта и новото раждане „Духът-Себе“ води едно особено, фино-структурирано планетарно съществуване. Ние бихме могли да го определим като една подновена, преобразена Земя, която напредва от един живот към друг. И след като Земята до стигне края на своето развитие заедно с човека! ще се осъществи преходът към Юпитер. На Юпитер човекът ще придаде на своя „Дух-Себе“ физически облик; защото първите стъпки към тази цел са вече направени в неговата вътрешна организация още по време на земното му съществуване.

Ето колко реални са тези процеси. Това е истинският ход на еволюцията. Вие добре разбирате, че няма никакъв смисъл да боравим механично е окултната

терминология и да повтаряме: „Земна епоха, Юпитерова епоха“ и т.н. Ние не трябва да се доближаваме до тези неща външно и абстрактно. Достатъчно е да обхванем човекът в неговата цялост, и тогава преходите в космическата еволюция ще бъдат описвани съвсем естествено. Трябва да изковаваме понятията си с размах, пластично и смело, така че да ни служат в овладяването на нови те и трудно достъпни истини: как например нашите чувства и мисли се разширяват, първоначално в планетарните, а после и в космическите пространства, където пребиваваме и самите ние; как носим в себе си онези хора, с които сме изградили един или друг вид отношения.

Да, човешкият живот е твърде сложен. И онези, които биха желали да изградят своя мироглед с няколко студени и мъртви понятия, едва ли ще стигнат далеч. Те искат да напредват единствено с помощта на пасивното съзерцание, с помощта на пасивното наблюдение. А животът е твърде сложен дори и в най-малкия бръмбар, а ние съвсем не трябва да си въобразяваме, че животът в необозримия Космос където плува и микрокосмосът на човека е така замислен и така устроен, че да бъде обхванат от няколко студени и мъртви понятия.

Изграждането на човека

*В земния живот: В живота между смъртта
и новото раждане:*

Аз	
Астрално тяло	Човекът-Дух
Етерно тяло	Духът-Живот
Физическо тяло	Духът-Себе

Аз

ВТОРА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 22 Октомври 1921

Ако прегледате още веднъж лекционния цикъл, изнесен от мен през 1914 върху живота между смъртта и новото раждане, Вие ще откриете отделни подробности, които несъмнено ще се явят в подкрепа на лекциите от последните дни и седмици. Днес бих желал да насоча Вашето внимание към онази смяна в основните състояния на живота, която се извършва през периода между смъртта и новото раждане. Тя впрочем е толкова характерна, колкото и смяната между будност и сън в условията на земния живот. Ние притежаваме нашето нормално съзнание което практически ни превръща в хора между раждането и смъртта именно в състоянието, което наричаме будност или бодърствуване; докато по време на съня ние сме, така да се каже, „понижени“ в степента на нашето съзнание. Нощем, докато спим, нашето съзнание се намира под прага на будността и ние регистрираме процесите, които се разиграват от заспиването до пробуждането по един крайно незадоволителен и смътен начин: или съвсем смътно по време на дълбокия сън, или под формата на сънища, когато определени реминисценции от ежедневието, както и вътрешни процеси на организма се проявяват като едни или други образи. Една подобна смяна се

Събр.сч.208 Антр. като Космософия 2 ч. // Copyright издателство Даскалов

извършва и в живота между смъртта и новото раждане. След смъртта, радикално се променя и отношението ни към състоянията, които са характерни за нас при условията на земния живот.

Вчера посочих колко различни са опитностите на човека преди и след неговата смърт. Между смъртта и новото раждане ние имаме такива опитности, които ни показват нашия Аз в неговите действия, в неговите волеви импулси. В духовния свят след смъртта, „нормално“ е точно това съзнание, което ни прави сигурни в нашия Аз; по същия начин и тук на Земята е „нормално“ именно будното, а не спящото съзнание. Тук на Земята ние сме изградени от физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и Аз, а след смъртта от Азът, Духът-Себе, Духът-Живот и Човекът-Дух макар и на първо време те да са само в своя зародишен вид. Впрочем между смъртта и новото раждане, Азът е най-долният член. Тук на Земята ние имаме нашия вътрешен Аз с помощта на будното съзнание. След смъртта ние имаме нашия Аз като една външна опитност, екстериоризирана в нашите действия, в нашите волеви импулси, които изживяваме по такъв начин, сякаш те ни озаряват от Земята.

Тук в земния живот, ние можем да говорим за будно и за спящо съзнание, като към будното съзнание сме свикнали да прибавяме и това, което наричаме „подсъзнание“. Между смъртта и новото раждане също можем да говорим за два вида съзнание. От една страна съществува току-що описаната степен на съзнание, при което имаме Азът като една външна опитност. От друга страна обаче съществува нещо, което можем да наречем „свръхсъзнание“ и това „свръхсъзнание“ прави достъпни за нас Съществата от висшите Йерархии.

Докато сме на Земята и спим, ние слизаем до равнището на растителния свят. Между смъртта и новото раждане ние се издигаме до един вид Архангелско съзнание, което е по-високо от сегашното ни съзнание. Аз вече споменах: в нашето нормално съзнание, ние имаме така да се каже „зад“ нас Съществата от висшите Йерархии. В периодите на свръхсъзнание ние буквално се движим сред тях. Ние просто живеем сред тях. И от тях ние узнаваме много повече, отколкото можем да научим нещо като обикновени хора. Ако между смъртта и новото раждане бихме изживявали само онова, което ни позволява нашият собствен Аз, ние изобщо нямаше да изживеем всички онези процеси за тях вече стана дума, които са безусловно необходими за следващата инкарнация. Ние можем да постигнем това само чрез ритмичната смяна между нормалните състояния на съзнанието от една страна и съзнанието на Архангелои от друга. Към всичко, което описваме, се намесва и Йерархията на Архаите. Архаите проникват в нормалното съзнание между смъртта и новото раждане като един вид спомени, също както в земното подсъзнание се появяват сънищата. И така, между смъртта и новото раждане, ние притежаваме онази степен на съзнание, която описавме вчера, но тя бива прекъсвана от периодично настъпващи състояния на свръхсъзнание. По време на тези състояния ние постигаме едно свръхчовешко познание и едва то ни дава възможността да подготвим

следващата си земна инкарнация при това не произволно, а с оглед необходимостта.

Вие разбирате: Между живота преди и след смъртта, съществуват определени аналогии. Обаче нито за миг не трябва да пропускаме неумолимите радикални различия, които са в сила при тези две основни форми на живота.

Между тях впрочем действа и едно важно свързващо звено. Тази посредническа мисия ако мога така да се изразя е поверена на Съществата от висшите Йерархии. В земния си живот ние сме изправени най-вече пред външните сетивни впечатления. Вече видяхме, как към тези външни сетивни впечатления се преплитат волевите импулси. Нека за миг спрем нашето внимание тъкмо на външните сетивни впечатления.

Представете си нашето будно съзнание. Представете си как ние разполагаме със сбора от всички външни сетивни впечатления, и как от тях се изгражда онази сетивна панорама, в сред която прекарваме своя земен живот. Обикновено се приема, че този сетивен свят е идентичен с предметите и съществата, намиращи се в природата; поради своя един или друг цвят, един предмет се отпечатва в зрителния орган; друг предмет или същество вибрира, поражда шумове и звуци, в резултат на което се възприема от ухото, и т.н. Нека обаче погледнем сериозно в тоталния свят на сетивните впечатления и се запитаем как изглеждат нещата в действителност.

Аз многократно съм подчертавал: И дума не може да става, че зад сетивните факти, зад сетивните впечатления се намира онзи фантастичен свят на атоми, както си въобразяват днешните физици. Зад сетивния свят бди един друг, духовен свят. Или иначе казано Духът присъства и в сетивния свят, само че засега обикновеното съзнание не може да го открие там. Обикновеното съзнание се натъква именно на тази сетивна „завеса“. Какво представлява тя? Какво се съдържа в нея? Практически в тази сетивна завеса е събрана и действа свитата от онези Същества, които в моята „Тайна Наука“ са означени като „Духовете на формата“. Всичко, кое то има за нас едни или други пространствени очертания, притежава определена форма. Цветната повърхност на един предмет определя и неговата форма. Изобщо в нещата от нашето пространствено обкръжение до които ние стигаме по сетивен път живеят Духовете на Формата, т.е. онези Същества, които Старият Завет нарича Елохими. Те са Духовете на Формата.

Този свят на сетивните явления около нас ние с пълно право определяме като „предметен свят“, като свят на феномените. Това название обаче е правилно само дотолкова, доколкото засега ние, хората с нашето обикновено съзнание изобщо не сме в състояние да извлечем от този сетивен свят нещо повече от феномените, нещо повече от външния измамен блясък; или както би се изразил ориенталецът: Майя. Обаче в мига, когато обикновеното съзнание пробуди своите имагиниращи сили, целият сетивен свят се изпълва, или по-добре казано, се преобразява в един нов свят от подвижни и живи образи.

И сега, оказва се, че в този протъкан от образи свят е включен и светът на Ангелои, на Ангелите. А за да стигнем до инспирация, ние ще трябва да бъдем инспирирани от сфери, които са извън пределите на този образен свят. Настъпва време, когато той наистина се преобразява в свят на инспирацията. И в неговите инспирации се носят Съществата на Архангелои.

Светът на интуицията ние ще изживеем по-късно. Тогава вместо да оставаме при сетивния свят, ние ще се издигнем в света на Архаи.

Когато обаче сме напреднали до света на Архаи, за нас е дори възможно с помощта на Архаи отново да от правим поглед назад към всичко онова, което вече сме изживели всред висшите Йерархии по времето на един или друг предишен живот между смъртта и поредното ново раждане. И ние ще открием, че зад Архаите в този свръхсетивен свят лежат онези Същества, които Библията нарича Елохими, същите, които в моята „Тайна Наука“ ще откриете под името Духове на Формата.

Сега имаме пълното право да обобщим: Доколкото чрез нашите сетива проникваме навън в света, всъщност ние проникваме в онзи свят, който принадлежи към Духовете на формата.

След като обобщихме, че чрез сетивния свят се приближаваме до Духовете на Формата, сега можем да отправим поглед и към нашия вътрешен свят. Той се намира в толкова дълбоки и интимни връзки с външния свят, че ние сме в състояние да го отразим вътрешно, да отразим външния свят и да извлечем от него нещо, което е близо до спомените, нещо, което има характера на спомени. Или с други думи, ние можем да се придвижим от сетивния свят навътре към нашия мисловен свят.

На първо време, мисловният свят се разкрива пред нас като един свят на образни и живи мисли. Вие изобщо не трябва да си въобразявате, че това, което живее в главите Ви като една или друга мисъл, притежава някаква реалност. Както зад сетивния свят са скрити определени свръхсетивни Същества в случая: Духовете на Формата, така стоят нещата и с мисловния свят. За обикновеното съзнание мислите са най-вече бързопреходни и неуловими сенки. Но както в нежната тъкан на сетивния свят, така и в мисловния свят са скрити определени духовни Същества. И ако чрез имагинацията и инспирацията се издигнем до повисшите степени на познание този път често е описван в моите лекции и книги, тогава ние ще можем да възприемаме и действието на друг вид духовни Същества в нашия мисловен свят. Тези духовни Същества се проявяват също и в „страничните“ явления на мислите, които на свой ред се разиграват в нас, докато мислим.

А от предишните ми лекции Вие добре помнете какво се разиграва в нас докато мислим. Представете си чаша вода, в която слагаме сол. Солта се разтваря напълно и водата остава прозрачна. Ако обаче охладим чашата, водата помътнява, защото солта започва да кристализира. Подобни процеси на „помътняване“, на „сгъстяване“ настъпват и в самите нас, докато мислим. Да,

докато мислим, в нас се разиграва един вид процес на минерализация. А духовните Същества които всъщност пронизват нашия мисловен свят се свързват тъкмо с този процес на минерализация, възникващ у нас докато мислим. Тези духовни Същества винаги са били известни под името Архаи. Нека повторим: в акта на сетивното възприятие се намесват Елохимите, Духовете на Формата; в акта на мисленето, в целия наш мисловен живот, действуват Архаите.

Що се отнася до външния свят, там Духовете на Формата могат да бъдат възприети само чрез имагинативното познание. Когато днес изследваме външния свят с обикновеното дневно съзнание, ние стигаме до т.нар. природни закони. Впрочем тези природни закони са пълна абстракция. Ако обаче се издигнем до имагинативното познание, ние съвсем няма да боравим с тези абстрактни природни закони, които могат да бъдат формулирани с думи и изречения; тогава ние ще се потопим в един живот, изграден от образи и протичащ в образи. Но това не са образите, за които говорих преди малко; тези по-неясни и плътни образи са като вмъкнати в образите, които ние получаваме, отправяйки поглед към Елохимите. Да, така изглежда действието на Архаите във външния свят. И ние сме в състояние да проследим това действие както във външния, така и във вътрешния свят.

Нека за миг да отклоним вниманието си от вътрешния свят на човека и да го насочим към един конкретен факт. Човешките мисли имат своя живот вътре в човешкото същество; това е така, въпреки че с тяхна помощ ние се свързваме с външния свят, въпреки че с тяхна помощ напредваме през тайните на външния свят. Мисли те остават преди всичко нещо вътрешно. Но щом поискаме да ги споделим с друг човек, те Веднага се проявяват в нещо външно. И поради тази причина, говорят е такъв елемент на човешкия живот, с чиято помощ ние довеждаме нашите мисли до една външна проява, до един външен факт.

А сега нека разгледаме говора с оглед на връзките му с мисловния свят. Аз и друг път съм споменавал: човекът изживява своя говор много по-непосредствено, отколкото своето мислене. Това е донякъде естествено. Светът на мислите просто се влива в говорната реч. Макар и волята също да се влива в мисленето, тази подробност рядко се отчита от обикновеното съзнание. Обаче силното действие на волята в говорната реч не остава скрито за обикновеното съзнание. И все пак това, което всъщност е най-характерно за говора, това, което всъщност живее в говора обикновеното съзнание го схваща твърде лесно.

В днешната интелектуалистична епоха човек едва ли извлича от звука нещо повече от един информативен сигнал. За съвременното човечество, дълбокият вътрешен живот на звуците е потънал в мрака на подсъзнанието. На днешния човек трябва само да се напомни, че той разполага с такива духовни сили, които биха го подкрепили, ако поиска да разбере, как в звуците, в музикалните тембри и нюанси на звуците е скрит един първичен елемент на живота.

Нека потърсим един глагол, съдържащ два пъти звука „е“: например „gehen“ „излизам“. Ако човек има финото усещане за тези неща, той непременно ще долови бавното, отмерено и спокойно движение, което тази дума изразява. Бавното и спокойно движение, което не тревожи никого, се съдържа в двете „е“.

Ако замените звука „е“ със звука „а“ например в глагола „laufen“, „тичам“ Вие ще доловите нещо съвсем различно не бавното и спокойно движение, а нещо, което предявява много по-големи изисквания пред Вашето дишане. Сега Вие непременно ще усетите последиците от едно учестено дишане, които се съдържат в звука „а“. Вие едва ли бихте могли да изживеете по-добре вътрешния смисъл на „gehen“, отколкото ако се потопите в спокойствието на двата звука „е“. По същия начин звуците „а“ определят положението в глагола „laufen“. Изобщо говорят има една подчертано духовна същност и аз многократно съм обръщал внимание на факта, че в говора на даден народ е скрит един вътрешен езиков гений.

Днешният човек почти напълно е изгубил усещането за тези неща. През миналите епохи обаче докато човек все още имаше непомрачен и верен усет за стойността на звуците в езика можеше да се долови такъв духовен трепет, който беше много по-ясен дори и от сетивното възприятие, дори и от мисленето.

Както в мисловния свят живеят Архаите, така и в езиковия елемент, в езиковия свят живеят Архангелои. И точно защото Архангелои, или Архангелите живеят в езиковия гений, те са наред с всичко друго и това, кое то наричаме водещи Духове на един народ, това, което наричаме Народностни Духове. Те живеят именно в езиковия елемент.

В много по-голяма степен отколкото го допуска, човекът е резултат на своя език, както от друга страна е резултат на своето мислене. Нашата физическа форма ние изцяло получаваме от външния свят, и на свой ред чрез нашата воля ние „отливаме“ една или друга форма във външния свят. Това, което представлява нашият живот, произхожда от същата област, от която произхождат и нашите мисли. В тази област действуват Архаите. Да, силите, които намират израз в нашия език и ни карат да принадлежим към един народ точно те формират и всички онези физически качества, които ни ограничават в нашите човешки „рамки“ много повече, от колкото например мисловният елемент. Хората имат еднакви мисли, обаче езиците им са различни. Хората се диференцират според езика; обаче все пак в езика те имат нещо независимо дали индивидът принадлежи към един по-малък или по-голям народ което ги сближава и с другите.

Но само ако слезем надолу до Ангелои, само тогава ще открием както си спомняте и от други мои лекции личното, индивидуалното отношение на човека към своя Ангел, това индивидуално отношение на човека към своя Ангел действа така да се каже по един двойствен начин. От една страна то може да се отправи навътре. Ако човек се „предостави“ на своята вътрешна организация, така че тя да се устреми навън и да излезе стига да би могла вън от самия

човек... Впрочем тук се докосваме до твърде интимни опитности, които несъмнено са обагрени от луциферически елемент; така или иначе: В строго интимен смисъл човек може да излезе вън от себе си и в същото време да стигне до една обективна и вътрешна опитност, каквато е фантазията. В много отношения фантазията има в себе си и нещо творческо, нещо индивидуално творческо, както езика; и общо взето, в основата на езика лежи именно дейността на фантазията. Обикновено човек изживява езика като нещо абстрактно. Той далеч не винаги усеща как геният на езика един Арх-Ангелой размахва крилете си в нашия говор. По същия начин човек пропуска да отбележи и как фантазията ако е с подчертан луциферически елемент неусетно се превръща във фантастика. Човекът дори не предполага как в неговата фантазия същност се промъква един истински Ангел.

Затова пък истинският поет, истинският художник, който не е затънал в цинизъм, лекомислие и програмирано съчинителство, знае съвсем ясно: А неповторимите мигове на творчеството, той е ръководен от по-висши духовни сили. И тези по-висши духовни сили не са нищо друго, освен индивидуалният закрилящ Дух, който ни води от един живот към друг живот: Ангелос, Ангелът. И практически в овладяната и здрава човешка фантазия действа не друго, а мисленето на Ангела.

И затова от определени изказвания на Гьоте може да се установи как макар и в дискретна форма той е бил дълбоко убеден: В миговете на творчество се намесва несъзнаваното, чиито реални действия се проявяват най-вече във фантазията.

Ако обаче човек излиза вън от себе си не според описания начин, а в процесите на съня, и ако именно там той навлиза в зоната, където иначе възниква будната фантазия, тогава всички онези сили, които намират съдържан и благоразумен израз в нашата фантазия, ще се пренасочат изключително към подсъзнанието под формата на сънища. И точно както луциферическата фантазия може да се изроди в безогледна фантастика, така и сънищата могат да се изродят във всевъзможни абнормности, които човек вече под влиянието на Ариман започва да приема за неоспорими истини. Така или иначе в нашите сънища, в нашите невинни и чисто човешки сънища, практически пулсират същите онези сили, които наричаме Ангелос, същите онези Същества, които оживяват в нашата фантазия, ако се опитаме да излезем но в интровертен смисъл, вън от себе си. Сега обаче целият езиков свят, подвластен на Архангелой, се обособява в един свят, разположен „между“ чувствата и мислите: в света на представите; А би могло и да се допълни: в света на чувствените, емоционални представи (виж схемата), фантазията и сънищата се обособяват в света на чувствата чувствата и това, което живее в тях като воля; а бихме могли да употребим и друга дума: Волево оцветени чувства.

А щом продължим спускането си надолу, какво ще открием под Ангела? Да, тогава ние стигаме до самите себе си, тогава ние стигаме до човешкия Аз. И в

името на човешкия Аз ние сме длъжни да осъществим „излизането от себе си" много по-интензивно, отколкото се налагаше да правим това заради Ангела. Ние постигаме „излизането от себе си" когато превръщаме волевите импулси във видими действия.

Елохими:	Духове на формата:	Сетивен свят
Архаи:	Мисловен свят.	
Архангелои:	Езиков свят:	Чувствен елемент-представа
Ангелои:	Фантазия, сънища:	Волев елемент, чувство
Човешки Аз:	Волево действие:	Воля

Докато сънуваме, ние сме извън себе си, но само в духовен смисъл. Докато действуваме, разбира се, ние не сме във физически смисъл вън от себе си, но чрез волевите импулси привеждаме нашето физическо тяло в движение. Азът обаче се опира тъкмо на волевите импулси. Така че нека обобщим: Във волевото действие живее именно волята, която е така да се каже вмъкната и „окопана" в сетивния външен свят. Ние развиваме нашия самостоятелен Аз единствено в условията на физическия свят, единствено в осъществяването на едно или друго волево действие. А в сбора от нашите действия, в онова, което остава от тях след смъртта, в него продължава да живее нашият Аз. След смъртта ние сме вгледани в очертанията на този израстващ от нашите действия човешки Аз. Обаче във всичко останало, в нашата фантазия и сънища, в езиковия и мисловен свят, в сетивата навсякъде напират такива духовни Същества, които ни пронизват от край до край.

Нали разбирате по този начин човекът изнася високо над обикновения живот цялото си отношение към духовния Космос. Впрочем ние можем да се приближим още по-интимно до това, което Духовната Наука черпи от своите свръхсетивни източници.

Представете си само как протича Вашия живот в сетивния свят. От раждането до смъртта Вие пребивавате именно в този сетивен свят. Тук Вие натрупвате определени впечатления. За голяма част от впечатленията, които имате днес, вероятно ще си спомняте и утре. Аз далеч не искам да кажа, че това е валидно за всеки; аз не бих се наел да твърдя, че например всеки от слушателите на днешната лекция ще отнесе някакъв що-годе вълнуващ спомен в утрешния ден... Обаче общо взето човекът е така устроен, че впечатленията му от външния свят продължават да живеят в неговата вътрешна организация.

Рис. 7.

Рис. 8.

Преди да продължа нататък, аз бих желал да Ви дам следната схематична рисунка. Нека тук схематично да представим обкръжаващия свят (рис. 7), а тук човека (рис. 8, червено, светло). Обкръжаващият свят продължава да живее в човека, макар и в един душевен смисъл. Всичко онова, което Вие сте изживели заедно с обкръжаващия свят ето тук то продължава да живее у Вас като душевен свят. Нали разбирате, в известен смисъл това е едно твърде абстрактно изживяване. Обкръжаващият ни свят, който ние възприемаме единствено под формата на Майя, продължава да живее в абстрактните душевни изживявания, в мислите, чувствата, които на свой ред задвижват волевите импулси. Ако обаче искаме да сме пределно точни, трябва да заявим: Това, което аз нося в душата си, целият душевен облик на моята вътрешна организация, е последица на моите опитности между раждането и смъртта, респективно между раждането и настоящия миг.

Ако насочим обаче погледа си не към това, което носим в себе си по този абстрактно-душевен начин, ако го насочим към това, което носим в себе си под формата на конкретните и материални вътрешни органи бели дробове, сърце, черен дроб и т.н., тогава ще установим следното. Преди всичко, те също са нещо, което ние носим вътре в себе си. Но тук един мистично настроен човек ще възрази: Всичко това изобщо не ме интересува! Аз се интересувам единствено от духовното, от душевното. Аз съм напълно доволен, че извличам от околния свят моите душевни впечатления. Материалният свят е за мен просто несъществен!

Само че подобно възражение издава именно дълбокия материализъм на този мистик, който досега не е разбрал, че в действителност привидният материален свят е нещо духовно. Духовни са не само абстрактните ни душевни изживявания, които са отзвучи от външните впечатления между раждането и смъртта, духовни са и нашите вътрешни органи бели дробове, сърце, и т.н. Само пред обикновеното съзнание те застават в своята материална форма; всъщност те са последица от Духа. Вие добре знаете: Човек се състои от физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и Аз. Те са, така да се каже, негово лично притежание. Но на времето всичко това беше нещо външно. И едва след въздействието на някаква антропософска книга или лекция, външният свят за

почна да се приближава към Вас, нали. Наред с това обаче, Вие носите в себе си материалните органи бели дробове, сърце, черен дроб, мозък и т.н. Всички те също са последица от Вашите вътрешни изживявания. Ако тук схематично бихме означили човека с неговите вътрешни органи (рис. 7 и 8), всичко това ще се окаже последица от опитностите между смъртта и новото раждане; естествено не последица от физическата материя, която идва със зачатие, раждането и т.н., а последица от живота между смъртта и новото раждане. Както сега Вие слушате моите думи, които после се превръщат в душевни изживявания, така и Вашите бели дробове, сърце, черен дроб и т.н. са последица от това, което сте изживели между смъртта и новото раждане.

„Това, което нося в себе си като душевна организация, е последица от моите изживявания между раждането и смъртта.“

„Това, което нося в себе си като телесна организация, е последица от моя живот между смъртта и раждането.“

Естествено, материалистите ще възразят: Всички вътрешни органи в човешкото тяло са физически наследени от родители, дядовци и т.н.

Обаче това е съвършена заблуда, това изобщо не е вярно. Разбира се, материята е наследена от предшествениците, обаче самият зародиш е нещо съвсем друго. Ако разгледаме зародиша само като материален процес, ние ще допуснем огромна грешка. Защото оплождането не се състои в това, че ембрионът възниква като някаква материална формация, а в това, че възниква, така да се каже, един вид празно пространство, в това, че там материята се подлага на пълен разпад, за да се изгради наново целият Космос в новия човек. И в този духовен градеж защото бели дробове, сърце, черен дроб са именно духовен градеж сега се включва и материята. Обаче самите организирани сили идват от целия Космос, от живота между смъртта и новото раждане. Всичко това съвпада с онези наши опитности описвани често от мен, които имаме в свръхбудното си съзнание, когато се издигаме в сферите на Архангелои и Архаи. Да, в свръхбудното съзнание между смъртта и новото раждане, човек изживява онова, което после той влага в своите органи.

Нашите органи са изградени така, че да съответствуват на нашата Карма, да съответствуват на това, което носим от предишния си земен живот. И всичко, което привидно се разиграва като обикновени физически процеси във веригата на поколенията, всъщност е породено от целия Космос.

Вие помнете какво се получава, когато материалистично настроените хора идват с думите: „Добре, само че не намесвайте Космоса при възникването на зародиша в майчино тяло, обяснете ни го чисто и просто с помощта на зародишната плазма. „Но аз и друг път съм споменавал за разсъжденията на онези, които казват: Ето магнитната стрелка на компаса тя сочи север и юг. Намират се обаче смахнати физици, които настояват, че цялата Земя е един огромен магнит и че южният полюс на Земята привличал стрелката на компаса!“

Приблизително така разсъждават и днешните биолози върху зародишната плазма. Както обаче върху магнитната стрелка действа цялата Земя, така и върху формирането на зародиша действа целият Космос.

Вие виждате, че при подобно разглеждане на нещата човешкото същество се оказва включено в един материален, но и в един духовен Космос. Ние разсъждаваме така: В акта на познанието, в акта на обикновеното съзнателно изживяване, ние превръщаме „външния“ свят в наш „вътрешен“ свят. От една друга гледна точка вчера по сочих: В мига, когато човекът минава през Портата на смъртта, „външният“ свят става „вътрешен“ и обратно „вътрешният“ свят става „външен“. А сега бих желал да Ви опиша нещата от нов ъгъл на зрение. Надявам се, че по този начин Вие ще разберете: Всичко онова, което се намира преди раждането, респективно преди зачатието, е от такова естество, че ние сме заставени да търсим нашата вътрешна организация именно във външния свят, и по-точно в неговите „подготвителни“ процеси, разиграващи се между смъртта и едно ново раждане. Външният свят става вътрешен свят. Онова, което сме изживели в небесните простори на Космоса, се отпечатва като дълбоко несъзнавана опитност в нашите органи.

Практически в тези органи кипи животът на един цял невидим и свръхсетивен свят. И ако се задоволяваме единствено с официалните възгледи на съвременната анатомия и физиология за нашите вътрешни органи, тогава ние ще бъдем изправени пред Майя в много по-голяма степен, отколкото ако просто се отнасяше за външния свят.

Повтарям: отпразвим ли поглед навън към сетивния свят, ние отпразваме поглед към Елохимите. Ако обаче погледнем навътре към нашето телесно устройство, към това, което изгражда нашите органи, тогава ние трябва да отидем още по-нататък. От моята „Тайна Наука“ Вие знаете, че над Духовете на формата се намират и други свръхсетивни Същества. И тези други Същества те се намират не просто извън човека; те действуват вътре в човека. Така че между смъртта и едно ново раждане с помощта на личното съзнание и доколкото се издигаме до сферата на Архаи ние успяваме да узнаем нещо за тези свръхсетивни Същества. С други думи, ние извличаме нещо от свръхсъзнателните си опитности за тези Същества, които след това пренасяме в нашата вътрешна организация. Практически докато сме живи ние носим света на Йерархиите в себе си.

Днес тези неща могат отново да се превърнат в обект на нашето познание. През миналите епохи човек се добираше до тях с помощта на древното инстинктивно ясновидство; през онези епохи, които провъзгласиха човешкия организъм за храм на боговете, беше нещо съвсем естествено да се воюва за познанието чрез силите, вложени в човешкия микрокосмос.

И нима не е така, скъпи мои приятели? Нима по време на земния си живот ние стигаме до света по друг начин, освен чрез нашите спомени? Все някога ще трябва да се замислим върху това, какво всъщност можем да извлечем от

нашите спомени, от силата на нашето спомняне. Ето, ние поглеждаме към нашата вътрешна организация, и се докосваме до света, който изживяваме външно. Ние разполагаме с този свят; ние можем да от правим поглед към душевните образи, които носим в себе си, и то по такъв начин, че външният живот напълно да се „отлее“ и пренесе в тях, в душевните образи. И ако се обърнем назад към образите на тези паметови сили, към образите, които извличаме от спомнянето, ние започваме да разбираме нашия живот по съвсем нов начин. Отправим ли поглед към нашата телесна организация, тогава вече вникваме в мащабите и същността на основните мирови процеси. Чрез силите на спомнянето, ние започваме да разбираме и самите човешки изживявания. С помощта на цялостната човешка организация стига да знаем как да гледаме на нея ние на истина вникваме в основните мирови процеси. И Антропософията започва с това, че вече можем да разбираме човека все по-дълбоко и по-дълбоко.

Обаче в същото време Антропософията е и космософия. Защото както от спомените може да се изгради една чудесна представа за нашия живот, така и от антропософското познание могат да се извлекат така да се каже откъслечни и обобщени спомени за света; нещо повече: Антропософското познание е идентично със спомените за света, с мировите процеси, с космософията. Антропософията е космософия. Двете изобщо са немислими една без друга. Космософията и Антропософията си принадлежат взаимно. Човекът може да бъде открит в Космоса, Космосът може да бъде открит в човека. Ето защо в моята „Тайна Наука“ когато описвам развитието през Сатурн, Слънце, Луна и т.н. Вие няма да срещнете никакъв антропоморфизъм; там Вие ще срещнете еволюция на Космоса, еволюция на човечеството, защото колкото по-дълбоко проникваме в тайните на съществуването, толкова повече се преплитат Космосът и Човекът. Всяко изкуствено отделяне на Космоса от Човека каквото в земния си живот ние правим е само една измама; защото Човекът принадлежи на Космоса и Космосът принадлежи на Човека; защото в Космоса ние можем да открием Човека, а в Човека – да открием Космоса.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 23 Октомври 1921 г.

А сега ще бъде напълно уместно да продължа описанията на онези неща, за които стана дума тук през последните седмици. Нека най-напред спрем вниманието си върху много по-ранните етапи от развитието на човечеството, когато това, което днес наричаме „познание“, носеше съвършено друг характер. Ние вече сме говорили за предишния характер на човешкото познание. И все пак, в хода на този лекционен цикъл, ще се опитаме да прибавим нещо ново.

Впрочем човешкото познание прие един съвсем друг характер от този, който притежаваше в миналото, тъкмо с идването на гръцко-римската епоха. Това, което в Изтока и Африка под формата на човешко познание предшествуваше

Гърция и Рим, беше коренно различно от всичко онова, което гърците осъществиха по толкова забележителен начин, коренно различно от това, което по-късно римляните превърнаха в нещо абстрактно, коренно различно и от „познанието“ в нашата съвременна епоха, която все повече затъва в посредственост и материализъм.

Тази промяна в характера на човешкото познание стана в началото на 8. век преди Мистерията на Голгота. От тогава познанието прие онези характерни черти, които въпреки съществените модификации то носи и днес. Досега ние можехме да се произнасяме за древното човешко познание примерно по следния начин: Да, тогава съществуваше един вид инстинктивно ясновидство. Познавателният живот се градеше не върху понятия, а върху образи.

Тези образи приличаха донякъде на нашите сънища; те имаха нещо общо с духовния свят, и все пак животът им протичаше там „долу“, в човешката душа. Те не притежаваха ясните очертания на днешния понятиен апарат, а се явяваха пред съзнанието като нетрайни и подвижни образи.

Впрочем въпросното познание се отнасяше не толкова до това, което е предмет на днешното познание, то се отнасяше по-скоро до онези първични светове, от чиито недра беше формиран и самият човек, до онези светове, от чиито недра той все още не беше напълно откъснат.

По времето на Сатурновото, Слънчевото и Лунното развитие, човекът представляваше един от елементите на целия останал свят. Обаче дори и по времето на Земяното развитие, човешката личност далеч не беше обособена като една самостоятелна сила. Човекът усещаше себе си, така да се каже, разлят из целия Космос. Доколкото съумяваше да се освободи от интелектуалното си „мозъчно“ познание, човекът беше все още свързан с останалия свят. А знаем, че дори и днес определени източни школи чрез практикуването на дихателни упражнения си поставят същата задача: сливане с Космоса. Но щом днешният човек прибегне до тези остарели упражнения от системата на Йога, той неизбежно започва да се усеща „понижен“ в своята личност, започва да усеща себе си ако мога така да се изразя като един далечен и слаб „полтъх“ от света.

Да, такъв беше характерът на човешкото познание през онези древни епохи. С помощта на своето образно познание, тогавашният човек можеше да си обясни в смисъла на вчерашната лекция и своето собствено физическо тяло. Вчера посочихме: съвременният човек възприема своето обкръжение по такъв начин, че го превръща в представи, в един вътрешен свят, за да извлече после от него и образът на своя живот между раждането и сегашния миг. Така че това, което носим в себе си като органи, като мозък, бели дробове, сърце, черен дроб, е израз на целия Космос. Както даден спомен съдържа в себе си един или друг процес, който може да бъде повторно изживян, така и в своите вътрешни органи, в белите дробове, сърцето и т.н. човек носи целия свят, целия Космос. И древната мъдрост се състоеше точно в това, че тези отделни органи загатваха за неща, които се отнасяха до целия Космос.

Древното познание, каквото беше то през 9 предхристиянски век, все още можеше да направи връзката между вътрешното физическо устройство на човека, между физически-етерния човек, естествено не в смисъла на днешната анатомия и Космоса. Всеки вътрешен орган имаше определено съответствие в някоя от частите на външния свят; от друга страна всеки вътрешен орган можеше да бъде обект на дълбоко вътрешно изживяване. Мозъкът например можеше да бъде изживян в могъщи и величествени образи, и тези образи имаха не що общо с цялата небесна сфера, така че с помощта на древното познание, от атавистичните имагинации, които човек имаше за мозъка, беше възможно да се извлекат определени представи за цялата небесна сфера. Това, което древната мъдрост можеше да каже за света, имаше своите корени във „вътрешния“ човек, в неговите органи.

Обаче в строгия смисъл на думата не би могло да се твърди, че това беше едно истинско човешко познание. Истинското човешко познание е немислимо без интелигентността, която е нещо различно от така разпространения днес абстрактен и чист интелектуализъм. Обаче древната мъдрост съвсем не беше извоювана с участието на интелигентността и следователно не би могла да се отнесе към истинското човешко познание.

Ако ми позволите този израз, човек само „участваше“ в едно познание, което други свръхсетивни Същества постигаха в самия него. Тези Същества принадлежаха към Йерархията на Ангелои. Един такъв Ангел например озаряваше душевния живот на даден човек и всъщност Ангелът беше този, който постигаше едно или друго познание. Човекът вземаше така да се каже - само второстепенно участие, прониквайки във вътрешния свят на своя Ангел. Като съпритежател на древната мъдрост, човекът имаше твърде неясна представа за начина, по който стигаше до познанието. Той просто си казваше: Но всичко това е само внушение, защото не аз, а Ангелското Същество в мен постига това познание.

Впрочем през онези епохи Ангелските Същества далеч не бяха такива, каквито ги описваме тук през последните дни, далеч не бяха тези „нормални“ Ангели, които съпровождат човека през неговите редуващи се земни живо ти; Ангелските Същества в миналото имаха подчертан луциферически характер. И практически те бяха един вид заплениени от предишната планетарна епоха на нашата Земя. Основният им порив беше отправен към Старата Луна. Нека обобщим: онези луциферически Същества, които по времето на Лунното развитие бяха длъжни да минат през своята нормална човешка степен, сега започнаха да вдъхновяват и тласкат човека към прекрасния свят на древната мъдрост, а за самия човек не оставаше друго, освен да участва в познанието на Ангела. Това, което човек тогава получаваше като мъдрост, му гарантираше едно изключително висше познание. През епохата на Старата Луна това висше познание беше характерно за всеки Ангел, но за човека който потъваше все по-дълбоко в земната материя то се оказва просто неподходящо. На Земята човекът

се държеше малко или много инстинктивно, държеше се ако мога така да се изразя като едно висше животно. И тогава неговата висша животинска природа се озаряваше от тази древна и възвишена мъдрост, от тази възвишена мъдрост, която след 8 предхристиянски век бавно угасна.

Впрочем тази луциферическа мъдрост се разпростираше само върху това, което човекът като поданик на Космоса искаше да узнае от извънземния свят. В своето познание, така да се каже, човекът не се беше сблъскал с реалността на Земята. В своята мъдрост той се усещаше все още свързан с по-висшите сфери, а със земните си задачи се справяше малко или много инстинктивно.

И тогава започна да се проявява именно това, което можеше да настъпи единствено с развитието на „Разбираща та Душа“. Човекът започна да пробужда разбирането в самия себе си. Човекът започна да изработва прецизни и точни понятия. Гръцката култура се отличаваше именно с това, че тя започна да „преработва“ наследената древна мъдрост на Ангелите с човешките прецизни и точни понятия. И една такава мъдрост, каквато е мъдростта на Платон, ни въздейства по своя забележителен начин най-вече поради обстоятелството, че при Платон вече беше налице субективната сила на човешките понятия и представи, макар и в нея все още да се усещаше сиянието на инстинктивната древна мъдрост. Да, в книгите на Платон може да се долови как висшата мъдрост е свързана с елементите на човешката индивидуалност. И ако правилно вникнем в истинската душевна нагласа на Платон, едва ли бихме могли да посочим друга по-подходяща форма за неговите книги от диалогичната. Диалогичната форма се налага по простата причина, че Платон ясно долавяше това, което за по-древния човек беше неясно и смътно. Древният човек си казваше: „Ето, мъдростта е несъмнено тук, тя ме пронизва и озарява целия.“ Докато Платон се намираше в един непрекъснат разговор, в един непрекъснат диалог с онова Същество, което така да се каже влагаше мъдростта в самия него. Самият Платон изживяваше мъдростта под формата на диалог; ето защо той предпочиташе и да я разпространява под формата на диалог. Но скоро се получи така, че понятийният апарат на човешкото мислене бързо укрепна. И при Аристотел ние вече виждаме как познанието направо прие формата на една теоретична конструкция.

С напредването на Четвъртата следатлантска епоха се очерта един културен елемент, който се изразяваше в следното: Хората чувствуваха, че доскоро душите им бяха отворени за древната мъдрост, че за да им донесат мъдростта, при тях слизаха свръхчовешки Същества. Но сега те чувствуваха как тази мъдрост ставаше все по-абстрактна и с течение на времето те престанаха да я разбират. Това, което дотогава се вливаше в тях от духовния свят, сега изгуби напълно своето значение.

Този напредък на човешкото познание, което се стремеше да превръща всичко в абстракции, намери своя видим израз най-вече в Рим. Римската цивилизация разви стегнатия, абстрактен и трезв усет за нещата, тя разви една

лишена от образ мисъл, накратко Рим разви разсъдъчните форми на човешкото мислене. Докато при гърците ние все още имаме ясното усещане: Ето, божествените образи и изобщо онези свръхсетивни сили, които са в основата на света и Космоса, имат своя богат и недостъпен нам вътрешен живот, то римските богове се превърнаха в абстракции, превърнаха се в отвлечени и сухи понятия. Римската логика взе превес над останките от древните имагинации, които все още можеха да се открият в древна Гърция.

Всичко, което римляните наследиха като имагинативен свят, идваше от Гърция. Римляните напреднаха по пътя на логизма и прозата, те изковаха своя латински език и му предадоха онази желязна и строга логика, с която той продължи да формира културното развитие на света в продължение на цели столетия.

Но все пак, и в Гърция, и в Рим включително до зазоряването на нашата съвременна епоха се запази нещо, което можем да наречем "традиция на древната мъдрост". И тази древна мъдрост е запазена в много по-голяма степен, отколкото си мислят днешните хора.

Първоначално разумът не беше в състояние да обхване напълно сетивния свят. Той се стремеше да обхване преди всичко общодостъпните и елементарни процеси. По този начин обаче, онова, което преди се намиреше под въздействията на един подчертан луциферически елемент, сега прие един външен ариманически характер. Но това е само фасадата. В действителност тук продължи да действа луциферическият елемент. И това, което през следващите столетия се утвърди като римска цивилизация, макар и под силния напор на германските племена, успя да съхрани в себе си един несъмнен луциферически елемент. Впрочем луциферическият елемент продължи да действа и по-нататък. Естествено, поради факта, че проникна в човешкото мислене, той значително промени своя първоначален характер. И аз бих желал отново да изтъкна, че макар и под ариманически вид в латинския език продължи да действа един мощен луциферически елемент.

В гръцкото изкуство този елемент беше все още осезаемо жив. Но после той малко или много замря, така че извънредно интересно е да проследим, как този елемент проникна в теологията, която представлява едно учение за свръхсетивните светове, за да се окаже накрая, че тя, теологията, изобщо не разполага с тези свръхсетивни светове, а говори за тях само с мъртвите похвати на заварената традиция. Ето как възниква онова духовно течение, което в основата си е разновидност на луциферическите сили, и което превърна древния ясновиждащ поглед към свръхсетивния свят в скучна теологична риторика.

Самото християнство също се оказа вплетено в мрежите на тази теология. Християнството се теологизира. Както латинският език бе превзет от логиката, така и християнството бе превзето от теологията. Обаче най-истинският и жизнестойчив елемент на християнството премина именно в споменатия луциферически елемент, който от своя страна бе надянал една измамна

ариманическа маска. Вместо истинското християнство, над света се понесе теологията, или с други думи: Една разновидност на културата. Но макар и по един инстинктивен начин, под този видим пласт продължи да действа тъкмо личното участие, личната инициатива на човека. Разбира се, тя не можеше напълно да се съедини с това, което идва отгоре. И за нас е извънредно интересно да проследим този процес в неговата бляскава и, така да се каже официална фаза, фазата на Ренесанса.

И тогава ние откриваме, че макар и официалната теология да разполага с понятия и представи за свръхсетивния свят, тя е изгубила непосредствения си и жив поглед към този свръхсетивен свят. Да, що се отнася до традиционния духовен живот, през Ренесанса всичко беше на мястото си. Това, което Рим съхрани под формата на теология, беше не друго, а самата прадревна мъдрост, навлязла обаче твърде „долу“, където са човешките понятия и представи. Луциферически заредената древна мъдрост продължи да живее в света на представите. И колко чудно е, че дори и днес можем да проследим тези теологизиращи елементи, разглеждайки например картините на Рафаело в Рим, и особено една от тях, наречена „Атинската школа“. Дълбоката мъдрост, която малко или много премина в света на думите, не можеше да поражда вече нови представи. Обаче за хората, които можеха да я свързват в едно цяло с новите представи, тази мъдрост наистина си оставаше най-висшият дар от Боговете.

Да, ние се възхищаваме от теологията, която изпълва всяка страница на Дантевата „Божествена комедия“, но в същото време не забравяме, че Данте извоюва много от новите си представи и възгледи именно с помощта на своя учител Брунето Латини. И аз многократно съм изтъквал, че въпреки подчертания теологизиращ елемент, тук беше вложен изключително мощен луциферически заряд.

От друга страна ние виждаме, как онези сили, които древната мъдрост внесе в теологизиращия елемент, силите, които впрочем вдъхновяваха и гръцкото изкуство постепенно изгубиха своята първична жизненост, макар и все пак традицията органически да ги свързва с прекрасното ренесансово изкуство. И доколкото видя новораждането на гръцкото изкуство в художествените произведения на Ренесанса, самият Гьоте усети, че гръцкото изкуство отново оживя също и в собствената му велика душа.

Нека обобщим: В теологията пулсира един могъщ луциферически заряд; той впрочем пулсира и в изкуството, което търси своите художествени форми горе в „неуловения“ от човека свръхсетивен свят. И там, където този свят слиза до човека, ние го виждаме като потопаен с един неуловим скок тъкмо в сферата на инстинктите. Защото ренесансовият живот застава пред нас така, сякаш е приютил в себе си самото небе но не под формата на съзерцание, визионерство или нещо подобно, а под формата на чудесни и живи художествени представи.

Но наред с всичко това ние виждаме как се развива и една инстинктивна разновидност на ренесансовия живот. Каква поразителна и ужасна гледка ни

предлага историята в лицето на папа Александър VI и Лъв X. От една страна те са блестящо образовани мъже и носят в своите представи знанието за свръхсетивните светове; като типично ренесансови хора обаче, те далеч не са в състояние да издигнат това, което е човешката личност, до духовните светове. От една страна ние виждаме как тези типично ренесансови хора разгръщат едно подобие на висш животински живот, от друга страна обаче виждаме как и над двамата се разтваря загатвайки за своите луциферически свойства самото небе, което при единия се проявява като божествена и прекрасна теология, а после при другия тъкмо като луциферическа и съобразена с човешките представи теология.

Но постепенно ние навлизаме в такава епоха, при която в хода на човешкото развитие се намесват съвсем други духовни сили, а не древните Ангелски Същества.

Човекът стои по средата между царството на Ангелои и царството на животните. В предишните исторически епохи, неговата външна физическа форма беше твърде близка до животинските форми, но тогава тя се намираще под въздействията на онези духовни сили, които разглеждаме именно в сегашния лекционен цикъл. Днешните геолози и палеонтолози се ровят в своите разкопки и търсят човешки черепи и крайници, като вярват, че ще открият свързващите звена между животното и човека. Но всички те нямат дори предчувствие за истинското положение на нещата в тази област. Що се отнася само до външната форма, този подход може и да е донякъде оправдан, но трябва да знаем, че колкото по-назад във времето проследяваме тези животински форми, толкова по-облъхнати се оказват те от древната мъдрост. И ако днешните палеонтолози откриват в една или друга област на Европа човекоподобни скелети, крайници или кости, те просто я заявяват: Това са древни скелети на хора с малък череп, полегато чело, изпъкнали надочни дъги и т.н. Ако обаче са наясно с палеонтологията, те биха казали: този човек, който според официалната палеонтология представлява една напреднала в своето развитие маймуна, беше непрекъснато облъхван от древната мъдрост и той участвуваше в нея така да се каже само до определена степен.

Нека отново обобщим: През миналите епохи човекът беше проникнат от нещо свръхчовешко. И развивайки се от животинските форми, отхвърляйки животинските форми, той се превърна в един вид „свръх-животно“.

Обаче в това свръх-животно можеха вече да действуват съвсем други духовни сили, не обикновените Ангелски Същества, а именно силите, които наричаме ариманически. И точно в епохата, когато древната мъдрост беше погълната от традиционния духовен живот, този човек който започна да привлича „Разбиращата душа“ към своята животинска организация ставаше все по-силен и по-могъщ. И накрая виждаме как от 8 Пред християнски век насам, бавно и сигурно човекът разви от своята вътрешна организация един вид

„сврѣх-животно“ с подчертано ариманическа природа, която на свой ред също започна да го облѣхва с духовни сили.

Тези духовни сили в човека ако мога така да се изразя се сблѣскаха с луциферическите сили; те впрочем са другият фактор, който се стреми да отклони човека от неговия правилен път. От една страна имаме луциферическите Същества. Можем да ги определим още и като Същества, белязани от гнева. Макар и да вдѣхновяват човека, те не му позволяват да се чувствува безгрижен и весел на Земята; те постоянно се стремят да го откъснат от Земята и да го пренесат в сврѣхсетивните сфери; те всѣщност искат да го видят поставен над Ангелои, издигнат над низшите функции на физическия организъм; луциферическите Същества изпадат в необуздан гняв при вида на обикновения човек, стѣпил с двата си крака на Земята и сврѣзан с нея чрез своите физически функции; тези Същества биха искали да лишат човека от всякакъв животински елемент, и в сегашния етап от неговата еволюция те биха искали просто да го задържат горе в живота, протичащ между смъртта и новото раждане, така че да не допуснат поредната му инкарнация. От другата страна са ариманическите Същества, Съществата на страданието и болката. Те също претендират за човешката форма, но така и не успяват да постигнат нищо. Болката, която тези ариманически Същества понасят, е ужасяваща. Нещата изглеждат така, сякаш животното смѣтно усеща в себе си: Ти си длѣжно да се изправиш, дори и всичко в тебе да се разкъсва от напрежение, ти си длѣжно да станеш човек. Точно тази ужасяваща болка трябва да понасят ариманическите Същества. И тя може да бѣде смекчена, само когато те приближат до човека с надеждата да се докоснат до неговия разум. Тогава разумът наистина охлажда болката. При това те се впиват в човешкия разум, вкопчват се в него с цялата си природа. Ариманическите Същества изгарящи от болка копнеят да проникнат в човешкия разум. За да стигнат до разума, ариманическите Същества трябва да се съединят с човека. По този начин човекът се преврѣща в арена на борба между Луцифер и Ариман. Тук отново можем да обобщим: Луциферическите сили се намесват навсякъде, където се развива изкуството, навсякъде, където се развива абстрактната теология. Ариманическите сили са нещо, което на прѣв поглед идва от материалния свят, промѣква се през животинското царство и в стремежа си да узурпира разума болезнено се стреми към човека; ариманическите сили в човека обаче постепенно биват отблѣсквани от неговата сврѣхчовешка същност; да, те постоянно напират към човека с надеждата да го задържат в примките на обикновения разум и да не му позволят да се издигне до имажинацията и инспирацията, използвайки по този начин човешкото същество за облекчаване на своята мъка.

Всичко, което се развива в нашата съвременност като материалистическа наука, черпеща импулсите си от смекчаваната в човека болка, е от ариманическо естество. Да, ние сме свидетели на това, как тази материалистическа наука напредва с всеки изминат ден. Човекът сам допринася

за този напредък. Но доколкото човекът развива тази наука, дотолкова и Ариман успява да се свърже с него. Както Луцифер се намесва навсякъде, където се развива изкуството, така и Ариман се намесва в областта на техниката, изобщо намесва се в това, което се стреми да превърне човека в машина; Ариман иска да похити правилното човешко мислене и да превърне човека в механичен изпълнител било то като морален автомат, било то като верноподаник в сложния държавен механизъм. Тук е истинската причина за всичко, което настъпи от Ренесанса насам. И ние бихме могли да кажем: Докато през Ренесанса действията на Луцифер бяха стигнали в един вид задънена улица, то действията на Ариман очакваха човечеството от другия край на тази задънена улица. Няма нищо чудно в това, че целият подем в епохата след Ренесанса както по отношение на техниката, така и по отношение на бездуховната наука е под знака на Ариман.

Единствената сила, която можем да противопоставим срещу този ход на събитията след Ренесанса, е правилното разбиране на Христос. Ако материалистическата наука, индустрията и техниката на новото време които са от ариманическо естество завладеят света без правилното човешко разбиране на Христос, тогава човекът би останал прикован към Земята. Човекът не би могъл да стигне до Бъдещия Юпитер. Ако обаче вложим в сетивното познание на външния свят не друго, а Христовия Импулс, ако вложим там един нов духовен живот, ако пробудим в себе си имагинацията, инспирацията, интуицията, тогава ние ще спасим Ариман. Външният образ на това спасение ще откриете на много места в моите мистерийни драми. Ако Христовият Импулс в нас би действувал непълно и в смисъла на досегашната теология, това би означавало и едно непълно преодоляване на човека, едно преодоляване чрез Ариман. В този случай материалистическата наука, техниката и индустрията биха осъдили човека на планетарната смърт, която очаква нашата Земя, с други думи, те биха го превърнали в строителен елемент, в нещо като вкаменелост изобщо в материал за нуждите на Ариман. Другата възможност, както се досещате, е Христовият Импулс да проникне дълбоко в модерната материалистическа наука, в модерната техника и индустрия.

Нека отново обобщим: Луцифер има пръст в цялата съвременна теология, в неестественото, церемониално и маниерно изкуство. Ариман има пръст в онези бездуховни и повърхностни естествени науки, които изобщо не могат да се доберат до проявленията на Духа в природния свят; Ариман насърчава механичните и бездуховни елементи в човешкото поведение. Традиционният духовен живот малко или много е съхранил нещо от луциферическите Ангелои и те са устремени към една важна цел: да предпазят човека от действия! Да не позволят на човека никакви действия! Те искат да го ограничат в рамките на вътрешния душевен живот. Обаче човекът стана личност. И въпреки това, тези Ангелски Същества непрекъснато се противопоставят и внушават на човека: ти не трябва да се впускаш в никакви действия! Ти не трябва да стигаш до

откровенията на своята воля! Да, те искат да принизят човека до едно мистично вътрешно спокойствие, да го приспят в един душевен комфорт. Те го тласкат към мистиката, към фалшивата теософия. Те го тласкат към пълна пасивност и шепнат: Ти не трябва да действуваш, а да съзерцаваш! Те го превръщат в един мечтател, който предпочита ден и нощ да се занимава с великите загадки на света, но не и да пренесе във външния свят огнените езици на своя Дух. Те биха искали да видят как официалната наука израства от външното и повърхностно наблюдение. Те с удоволствие наблюдават как възниква една наука като тази на отец Сели, който беше отличен астрофизика, защото наред с микроскопа и телескопа притежаваше нещо, което е просто несъвместимо с техниката: онова, което му беше дадено от луциферическите Същества под формата на свръхчовешка мъдрост.

Да, луциферическите Същества насърчават тази свръхземна и свръхчовешка мъдрост, но в същото време те отклоняват човешкия Дух от непосредствените земни задачи. И тогава официалната материалистическа наука изведнъж се оказва лишена от основание и вътрешен смисъл; оказва се лишена от реалните сили на Духа. Те вече не интересуват никого.

По същия начин луциферическите Същества искат да превърнат изкуството в нещо безжизнено, те омагьосват човека с художествени форми, които не могат да служат на Духа. Те искат да имат около себе си един непрекъснат Ренесанс. Те изпълват човека с омраза срещу всеки нов стил, срещу всяка нова форма, която би могла да възникне в душата на съвременния човек; те биха искали да запазят предишните форми, понеже тези форми са заимствувани от свръхземния свят.

От своя страна ариманическите Същества се борят срещу всяко духовно развитие, те пречат на човека да достигне до свой собствен стил, тласкат го към мащабно, но прагматично строителство, те изкушават човека с чудесата на техниката и с могъществото на индустрията; те непрекъснато му внушават: ти изобщо не трябва да цениш ръчния труд като средство за художествена изява, ти трябва да цениш само онези свършени модели, които различните технологии възпроизвеждат в милиони и милиарди екземпляри. Да, Ариман може да проникне в много хора тъкмо чрез несметния брой на екземплярите, чрез тайната на числата.

Днес човекът е в самия център на тази борба. И само ако той действително вникне в това, което може да се превърне за него в истински Христов дар: Едно ново и съобразено с днешната епоха антропософско духовно познание, само тогава той ще постигне равновесието между Луцифер и Ариман. Да, той трябва да се бори с Ариман, защото иначе веднага би паднал в примките на Луцифер. Човекът не трябва да живее в полусън и да се остави на Аримановите войнства, защото така би се оказал вплетен в студена и мъртва, механична космогония. Луциферическите Същества искат да откъснат човека от всякакво действие, да го превърнат в мечтател и мистик, който няма вече нищо общо със Земята.

Обратно ариманическите Същества искат окончателно и завинаги да свържат човека със Земята. Те биха желали да механизират всичко, или с други думи да го свалят долу в минералното царство. По този начин те биха искали така да преформират Земята, че да не и позволят да премине в Бъдещия Юпитер. Те впрочем искат не да парализират човешкия порив към действие, а да шаблонизират, да програмират този порив. Ариман е най-големият застъпник и ентузиаст за програмните действия. Той е вдъхновител на всевъзможните правилници, устави и регламенти. Щом Ариман се вмъкне в даден комитет, подготвящ един или друг регламент, тогава той е като риба във вода: 1, 2, 3 първо трябва да се направи това, после трябва да се направи онова, на трето място: този участник има тези права, на четвърто място: Другият участник има тези задължения и т.н. Разбира се, след време никой не си спомня тези права и задължения, но в момента те са най-важното. И когато регламентът е готов, хората започват да служат на Ариман. Тогава те започват да се обръщат към този или онзи параграф.

И все пак Ариман насърчава човешката активност, стига тя да се проявява по стереотипен и шаблонен начин. Всичко трябва да бъде вкарано в клаузи и параграфи. Всяка сутрин, така да се каже, човек е длъжен да прочете над леглото си подробния списък за всичко, което му предстои този ден, така че той трябва да го свърши на всяка цена, макар и механично, разсъждавайки с краката си, а не с главата. Докато Луцифер иска от човека да мисли единствено с главата, да изтегли дори сърцето в своята глава; Ариман иска от човека да мисли с краката, да изтегли всичко в краката.

Човекът е застанал в самия център на борбата между Луцифер и Ариман и общо взето това, което описах може би прекалено картинно, представлява самата същност на нашата култура. От едната страна виждаме онези хора, които са приели за свой идеал да медитират с кръстосани крака като някоя от статуите на Буда; с атрофирани и без помощни нозе, но с набъбнали глави, те искат да проникнат в мистичните бездни на съществуването. От друга страна виждаме типичните представители на европейското човечество, които просто не разбират с каква убийствена бързина сноват от една кантора в друга, от един бизнес в друг; толкова активни са те в своите крака, че създават впечатлението: Главата, която носят на раменете си, е практически съвсем излишна, защото тя просто не участва в това, което те вършат. Пред нас са двата крайни полюса на съвременното човечество: Самотните мечтатели със затворени очи, които не умеят да различават дори своите собствени действия, и онези, които просто не се нуждаят от очи, понеже краката им са здраво впримчени в дебелия вължета, с които те влачат своя товар, а товарът това всъщност е параграф номер X или Y.

Разбира се, ние често виждаме как съвременният човек се бунтува срещу ариманизма, как ругае бюрокрацията тази чиста форма на ариманизъм, как се възмущава от шаблонните методи на обучение и т.н. обаче в край на сметка, само за да пропадне още по-дълбоко в блатото, от което иска да излезе.

Но той може да излезе от там, само ако осъществи пълен обрат в душевната си нагласа, пълен обрат в духовното си познание, пълен обрат в своите познания и представи, които трябва да се изпълнят с действителните духовни сили, понеже Духът обхваща целия човек. Ариман може да бъде преодолян, и след като Духът преодолява Ариман, той всъщност спасява Ариман.

Тук ние не казваме нито дума срещу Ариман. Тук ние не протестираме срещу неизбежния свят на всеобщата регистрация, срещу всевъзможните правилници, устави и параграфи. Само че всички те трябва да бъдат проникнати от Духа.

И едва ли можем да правим нещо друго в нашата съвременна епоха, освен да развиваме ариманическите изкуства, да стенографираме, да препечатваме на нашите пишещи машини и т.н. Всичко това е във висша степен ариманизирано на нашата култура. Ако обаче успеем да вградим Духа в устоите на нашата култура, ние ще сме в състояние сами да извисим в "Сферите на Духа всичко онова, което по толкова съмнителен начин проявява ариманическото си влияние в стенографирането, употребата на пишещите машини и т.н.; с други думи ще сме в състояние да спасим самия Ариман. Естествено, подобно начинание е възможно само при пълен контрол над нашия собствен духовен живот. Всеки материалистично настроен човек, всеки човек, който стенографира или работи с пишещата и машина, попада дълбоко в ариманическия елемент. Вие добре разбирате тук не става дума за едно формално отрицание, тук не става дума за ръзък и съкрушителен удар срещу нарастващата демонология; нещата се свеждат до това, че трябва да бъдат спасени самите демони.

Това може да се потвърди навсякъде, включително и до най-малките подробности. Общо взето, можем да заявим: Експанзията на демоническия елемент в хода на съвременната цивилизация фактически блика единствено от предпочитанията към ариманическото изкуство. Защото това, което стенографираме и разпространяваме за целите на тази ариманическа култура, би могло да остане и ненаписано. Обикновено всички се досещат какво може да поднесе тя. И общо взето, нищо не се налага да бъде фиксирано. Съдържанието е несъществуващо и индиферентно. Единственото, което идва в съображение, е самото ариманическо изкуство. Обаче заради Антропософията ние ще се нуждаем от съвместно и точно фиксиране на различните факти, защото трябва да се произнасяме компетентно и точно. И тъкмо в този случай ариманическите сили ще окажат една важна подкрепа на Духа. Да, тези неща могат да бъдат изследвани до най-малките им подробности.

От твърде особено значение ще се окаже и обстоятелството, че съвременната Духовна Наука прониква дълбоко в различните научни дисциплини и от безплодни и празни науки ги превръща в единна и жива Духовна Наука, така че отделните дисциплини ако мога така да кажа стават съставни части на тази единна и жива Духовна Наука. Ето как те ще се деариманизират и чрез едно внимателно и правилно развитие ще намерят истинското си място в онзи

световен ред, който описах днес пред Вас с оглед на противоположността между Луцифер и Ариман.

Не си мислете, че е досадно и ненужно да се обръщаме към такива подробности, както направихме днес. Полезна е дори само онази картинна представа, която дадох за днешните луциферически хора с кръстосани крака и затворени очи, за днешните ариманически хора, които, приближавайки се до Ханс Дампф*/*Нарицателно име за човек, който проявява излишно любопитство/ сноват по всички улици от една кантора до друга и които просто не се нуждаят от своите глави в тази трескава и безсмислена надпревара.

Понякога може би е по-приятно за подобни неща да се говори в академична и абстрактна форма, а не с конкретни образи, обаче съвременната Духовна Наука, антропософската Духовна Наука има конкретна и строга за дача: да проникне в непосредствения бит и да назове всичко с точните му имена. Само така хората могат да се издигнат до едно истинско и здраво светоусещане.

Тези бяха нещата, които имах да прибавя към изнесените лекции през последната седмица. Следващия път от ново ще се опитаме, макар и от друга страна, да направим нова крачка напред в разбирането си за човека.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 28 Октомври 1921

За да разширим и задълбочим познанията, които натрупахме през последните седмици, днес отново ще се опитаме да говорим за човека според неговата фигура, според неговата телесна форма. Когато на първо време се придържаме към факта, че в най-широк смисъл формата на човешкото тяло зависи от цялостния живот на човека, необходимо е след като вече сме решили да вникнем в действителната форма на човека да спрем вниманието си тъкмо върху този „цялостен“ живот. Ако си представите как според формата на своята глава човекът е едно действително отражение на космическите сфери, Вие ще се съгласите, че фактически от страна на своята глава човекът активно присъствува в космическите простори на цялата Вселена. Да, човекът присъствува в цялата Вселена, макар и от друга страна той да е едно затворено цяло; и тези неща могат да бъдат разбрани само ако проследим внимателно и точно отношенията на човека спрямо заобикалящия го свят.

И тогава ние заставаме пред формата на човешкото тяло и си казваме: Благодарение на своето мислене, доколкото то е свързано с главата, човек се обръща към целия Космос. И доколкото при раждането е пренесъл главата си от духовния свят „долу“ във физическото съществуване, той може да се вгледа назад към своята вътрешна духовно-душевна организация: Както в сегашната си инкарнация, така и за периода от време преди да е бил инкарниран във физическото тяло. Може би най-добре ще онагледим тази мисъл, ако си представим как човек се приближава към своето познание не по друг начин, а като се вглежда в себе си. И когато развиваме науката за числата, геометрията и

т.н., това е наистина едно „вглеждане в себе си“, една „интроспекция“. Аз стигам до закономерностите в геометрията само поради това, че съм „човек“, само поради това, че мога да извлечам пространствените закономерности от самия себе си. Обаче от друга страна ние знаем: Тези закономерности са валидни за целия Космос. В такъв случай, когато отправяме поглед навън, ние по необходимост констатираме: в целия външен свят царят един геометричен ред, обаче и самите очи са геометрично изградени, те са само частен случай от всеобщия геометричен порядък.

Нека продължим: Доколкото чрез своето мислене осъществявано от главата човекът се противопоставя на света, той приема обратно в себе си всичко онова, което се намира в Космоса, в Универсума. И сега ние ще определим нашата първа „координация“ спрямо Универсума: тя е едно първично обхващане на Универсума, един вид „вглеждане назад“ към Универсума. Така е: вгледа ли се в себе си, човек неизбежно открива Универсума. Тук лежи ако мога така да се изразя най-външното, най-крайното отношение на човека спрямо Космоса.

Сега ни предстои да направим втората крачка. Нека помислим как човек пробужда в себе си всичко онова, което той е поел от външния свят. Представете си едно новородено дете; в себе си то носи всичко, което е изживяло между смъртта и новото раждане. Ако то можеше да разшири своето съзнание, несъмнено би стигнало и до изживяванията си преди раждането. И тогава започва едно вътрешно раздвижване на тези изживявания. Човекът не се вглежда вътре в себе си, за да открие Универсума, а започва да се оглежда около себе си. Така той стига до заобикалящия го свят. Или с други думи сега вече имаме не едно смътно и трепетно обхващане на Универсума, а един проникващ поглед в Универсума и усещане за неговата вътрешна подвижност. Вътрешно подвижен става и самият човек.

Идва ред на третата крачка: докато сме при първите две положения, човекът всъщност не принадлежи още на себе си. Докато носи Универсума в себе си, така да се каже, само като геометрия, човек принадлежи на външния свят.

Когато детето се движи следвайки и подражавайки Универсума то живее във външния свят и принадлежи на външния свят. А кога човек може да каже: ето, този е моят вътрешен свят! Кога и как докосва той самия себе си?

Достатъчно е само внимателно да обхванете Вашата лява ръка с Вашата дясна ръка и тогава ще се окажете изцяло във Вашия вътрешен свят. В този случай, с дясната ръка Вие извършвате определено движение, но това до което достигате, сте самият Вие. Както докосвате един физически предмет, така докосвате и самия себе си. Всяко осъзнаване на Азът, общо взето, води началото си тъкмо от това „себе-докосване“. Ние вършим същото и с очите. Когато фиксираме определена точка, става едно кръстосване на дясната и лявата оптични оси. Животното разполага с много по-малко свой „вътрешен свят“ именно защото осъществява „себе-докосването“ в много по-ограничена степен. И така, на трето място поставяме „тактилното себе-докосване“. Практически

ние сме във външния свят и докосваме самите себе си. Все още ние не сме вътре в нашата кожа.

И сега идва ред да осмислим самата граница между външния и вътрешния свят. Нека да онагледим този процес: Ако придвижим дясната си ръка, за да докоснем лявата, ние описваме един кръг, една повърхност. Тази повърхност е навсякъде около нас. И тогава, с помощта на нашата телесна покривка, ние „затваряме" или „заграждаме" нашия „вътрешен свят". С други думи, на четвърто място ще поставим: „Себе-заграждане". Ако живо и непосредствеността в контурите на Вашата телесна форма, доколкото тя се образува от кожата, Вие ще се изправите точно пред това „себе-заграждане".

1. Обхващане на Универсума и вглеждане назад към Универсума.
2. Поглед в Универсума и усет за неговата вътрешна подвижност.
3. Себе-докосване (тактиленост).
4. Себе-заграждане.

В лицето на тези четири категории ние имаме пред себе си бавното и постепенно заграждане на телесната човешка форма в посока от вън на вътре. Първоначално човекът е вън от себе си, човекът е Универсума, той не стига така бързо до себе си. Бавно и постепенно, ето как подражавайки Универсума той вае своята телесна форма. И накрая, от Универсума, той се прибира в себе си. №4 = себе-заграждане.

На пето място ние търсим силите, които ни изпълват отвътре.

На шесто място идва следното. Помислете си, че ние имаме не просто една опъната кожа, а че в нея ние сме изтеглили определени сили от Космоса. И сега започват да действуват съвсем други сили тези, които разрушават формата, тези, които преизграждат формата. Човекът вече има не само силите, които го изпълват отвътре. Той става нещо като един зреещ плод. Ако проследим един плод до решителния миг, когато той е напълно зрял, ние ще разберем: прескочели се този решителен миг, плодът започва да се разваля. И така, на шесто място: Сили на съзряване, Зрелост.

Замислете се върху тези процеси на съзряване. Навлизайки в зрелостта, ние отключваме и един вид процеси на разпадане, на деструкция. Макар и в нищожна степен, ние преставаме да сме „човек". Макар и да сме „човек", ние започваме да се разпадаме, превръщаме се, така да се каже, в прах, в пепел. Ние добиваме съвсем нови, минерални свойства. И благодарение на тях ние отново се включваме във външния свят. Докато сме в категорията №5, ние сме изцяло потопени в нашия вътрешен свят. После, в процесите на вътрешния разпад, ние отново навлизаме в областта на минералите. В известен смисъл нашето тяло става по-тежко. С други думи на седмо място: Включване в неорганичния свят.

Преди време споменах, че когато проучваме човека, нещата изглеждат така, сякаш той се отнася към себе си като към минерал. По този начин човек се присъединява към външните природни сили. И ние ще допълним: Това включване във външните природни сили помислете само, че когато ходите, Вие

непосредствено се включват във външните природни сили; ако стъпите неправилно, Вие падате е фактически стремеж към равновесие.

Но да продължим нататък. Идва момент, когато ние не само се присъединяваме към външния свят, но и за почваме да приемаме този външен свят в себе си. Преди ние имахме достъп само до нашия „вътрешен свят“ и живеехме само там. Обаче сега ние приемаме външния свят в себе си. И тук трябва да сме съвсем наясно, че всичко, което човек приема отвън е донякъде нещо чуждо и несъвместимо с него.

По този въпрос хората имат невероятни и напълно погрешни представи. Макар и в незначителна степен, всяка храна е отрова. И животът се състои тъкмо в това, че макар и да приемаме храната, ние не и позволяваме да стане едно цяло с нас, а се защитаваме срещу нея; тъкмо в тази себезащита лежи една от основните характеристики на живота. Хранителните вещества, както се досещате, са отровни в толкова слаба степен, че ние спокойно устояваме срещу тях. Но когато погълнем истинска отрова, тя ни разрушава и ние не можем да се съпротивяваме. Нека обобщим: Доколкото външният свят прониква в нас, дотолкова в нас прониква и един вид отровно жило. Тук би трябвало да подберем най-точната и изразителна дума, но в днешния език тя просто не съществува. Така или иначе, Вие трябва да разберете за какво става дума.

5. Сили, които ни изгълват отвътре.

6. Сили на съзряване. Зрелост.

7. Включване в неорганичния свят. Стremeж към равновесие.

8. Отровно жило.

В хода на подобно развитие обаче, човек твърде лесно би подминал истинската си цел. Ние твърде лесно бихме се оказали извън човешката форма, която ни се дава от Универсума. Ето защо трябва да стигнем до онази степен, при която да разполагаме с наша собствена защита срещу външния свят.

По-нататък човек развива своята телесна форма според това, как той се отнася към външния свят. Да, идва ред и на нашето активно участие във външния свят. Ако искаме да обхванем човека в неговата дълбока свързаност с околния свят, ние трябва да отправим поглед към най-отдалечените етапи от неговото развитие. И тогава, на девето място ще кажем: Сега идва ред на такава човешка дейност, която се осъществява не в Космоса, а на Земята. В условията на външния физически свят пред нас най-напред застава човекът-ловец. Девето: Човекът-ловец.

Но той не остава на тази степен, а разширява обсега на своята дейност. Той става скотовъдец. На десето място: човекът-скотовъдец. На единадесето място: човекът-зеделец. Тази е следващата степен на съвършенството. И накрая, на дванадесето място, идва човекът-търговец. Защо пропускам следващите степени от социалната активност на човека, Вие ще разберете по-късно. Преди всичко, те са второстепенни дейности. Първичните дейности на човека са вложени тъкмо в „ловеца“, „скотовъдеца“, „зеделеца“ и „търговеца“. По този начин ние се доближаваме до телесната форма на човека в зависимост от това,

дали той е ловец, скотовъдец, земеделец или търговец, тук направо имаме връзката между земните дейности на човека и развитието на неговата телесна форма.

9. Ловец.
10. Скотовъдец.
11. Земеделец.
12. Търговец.

Следната схематична рисунка (рис. 9) би могла да ни послужи като илюстрация на току-що казаното. Да предположим, че тук е Земята, а това тук: човекът. Първоначално той изцяло зависи от космическото обкръжение на Земята. После идва ред на №5 „Сили, които ни изпълват отвътре“. Ако обаче се насочим към онзи момент, когато човек започва да изгражда своята телесна форма според това, доколко е ловец, скотовъдец и т.н., тогава нещата добиват съвършено обратни измерения. Тук, в горната част на рисунката, имаме непосредственото действие на определени съзвездия върху човека. Но после идва действието на онези съзвездия, които са „долу“, тъй като Земята ги „покрива“ със своето тяло. Така че човек се насочва към звездите според мястото, което заема на Земята. А това, което лежи по средата, му предоставя възможността да изгражда себе си с помощта на своите „вътрешни“ сили.

Нека сега да насочим вниманието си към схемата, която обобщава 12-те звена, участващи във формирането на човешкото същество. Първите четири звена ни отправят навън в Космоса; последните четири звена ни свалят обратно на Земята, а самите звезди идват в съображение само дотолкова, доколкото са покрити от Земята. При средните четири звена звездите и Земята са в равновесие. Там човекът е в своя „вътрешен свят“.

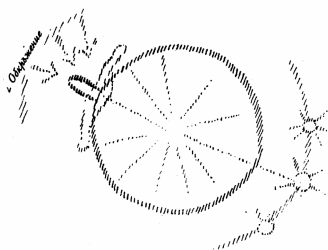

Рис. 9.

Виждале ли, древните имаха ясно усещане за това и знаеха: Определена част от звездното небе действа върху човека по такъв начин, че го формира отвън, от Космоса. Разбира се, в хода на времето, над човека изгряват и други звезди. Констелациите се променят. Ако обаче мислено се поставим на мястото на един грък, който размишлява върху тези неща, те биха ни изглеждали по следния начин: Ето, звездите, които са в близост до Овена, действуват отвън, както впрочем и тези, които са в близост до Телеца, Близнаците и Рака. Благодарение на тези съзвездия: Овен, Телец, Близнаци и Рак, човек има своето

„вглеждане назад“ към Космоса, своя та вътрешна подвижност, своето себе-докосване, своето себе-заграждане. А с помощта на противоположните съзвездия, които са покрити от Земята, човекът израства като ловец чрез Стрелеца, израства като скотовъдец чрез Козирога, напредва в своето земеделие представите си например примитивното земеделие, при което човек засажда семената и ги полива с вода чрез Водолея. И накрая той става търговец чрез онази част от звездното небе, която му помага да плува по моретата. През древните исторически епохи всеки кораб е наподобявал формата на риба. А като символ на търговията били изобразявани два кораба, плуващи един до друг по морските вълни. Така че ако назовем корабите „риби“, на 12-о място ние ще получим: съзвездието Риби.

По средата са разположени онези сили, които образуват „вътрешния свят“ на човека, или с други думи неговата кръв. И какво би могло да послужи най-добре като символ на гореща кръв? Може би онова животно, при което сърдечната дейност е най-интензивна: Лъвът!

А как да си представим следващата степен съзряването, зрелостта? Достатъчно е само да извикаме с помощта на въображението една жълта нива с изкласила пшеница; житните класове най-добре символизират прехода към зрелостта. И в съзвездието Дева същественото са тъкмо житните класове.

А има ли по-добър начин да символизираме човека, който отново се включва във външния свят и търси равновесието от този, да посочим съзвездието Везни. И какъв по-подходящ символ за усещането му, че всичко около него малко или много е пропито с отрова, че отвсякъде го дебне отровното жило: Скорпион.

Формите на човека,	1. Обхващане на изградени от Универсума	
	Универсума и „вглеждане назад“	
	към Универсума.....	Овен
Човекът-глава	2. Поглед в Универсума и усет за неговата	
вътрешна подвижност.....	Телец	
	3. Себе-докосване (тактилност, допир)	Близнаци
	4. Себе-заграждане	Рак
Формите на човека,	5. Сили, които ни изпълват отвътре.....	Лъв
изградени „отвътре“.	6. Сили на съзряване,Зрелост.....	Дева
Човекът-гърди	7. Включване в	
	неорганичния свят.	
	Стремеж към равновесие.....	Везни
	8. Отровно жило.....	Скорпион
Формите на човека,	9. Ловец	Стрелец
развивани чрез	10. Скотовъдец	Козирог
неговата земя	11. Земеделец	Водолей
дейност.	12. Търговец	Риби
Човекът-крайници		

Виждате ли, за древните хора тази дълбока връзка между Космоса и човека беше един очевиден факт; за съвременното човечество обаче тя потъна в непрогледен мрак. Днешните хора повтарят: Овен, Телец, Близнаци, Рак, Лъв... Рисуват един овен и общо взето, нямат дори предчувствие за истинската стойност на тези неща. Ако се вгледаме в едно древно изображение на Овена, вие ще се уверите, че тук няма място за ни какъв натурализъм; ударението е поставено преди всичко върху факта, че Овенът гледа назад и точно в този жест е скрита основната сила на Овена. И тази отгледната назад глава символизира не друго, а първоначалния порив, първоначалния поглед на човека назад към Космоса, който живее в самия него. Така че ние не трябва да гледаме Овена по един натуралистичен и повърхностен начин. Същественото тук е не самата фигура, а отгледнатата назад глава.

Рис. 10.

Ако се изправите пред едно древно изображение на Телеца, ще останете впечатлени най-вече от това, че Телецът гледа встрани и скача! В този жест е стаен един всеобщ космически принцип, който определихме като „поглед в Универсума и усет за вътрешната подвижност“. Отново жестът, а не самата фигура на Телеца ни позволява да вникнем в неговата истинска природа.

Ако погледнете Близнаците, Вие ще видите под формата на лявата и дясната фигура един завършен човек, който все пак никога не може да бъде изобразен без братското сливане на двете фигури; дясната ръка на десния човек е уловила лявата ръка на левия човек. И тук жестът решава всичко. В жеста е същественото: Себе-докосване, допир. Отделният човек е представен като „ляв“ и „десен“ именно защото индивидът е все още извън себе си, макар и вече да „опипва“ последиците от своите минали инкарнации.

По-нататък човек продължава да се обособява все по-категорично и недвусмислено от външния свят, „загражда се“ и ние определяме вече тази степен като „Себе-заграждане“: В сила е съзвездие Рак. Същественото тук е, че Ракът протяга своите щипци и прибира жертвата. Латинската дума „канцер“ също има подобен смисъл. Съзвездие Рак дава силата, с която човек се обособява от външния свят. Човек не само „докосва“ себе си, но започва да изгражда и своя „вътрешен свят“.

Лъвът се откроява с доминиращата сила на своето сърце. Погледнете Лъва той просто е, така да се каже, едно „животно-сърце“. Той представлява 5-о звено от формообразуващите сили, които изграждат човешкото същество.

Девата с житните класове олицетворява зрелостта. Везните са свършеният израз на равновесието. Скорпионът, естествено, е отровното жило. Фактически Стрелецът е едно животно, той има животинска фигура, чиято предна част е оформена като човек с лък и стрела. Зодиакалният знак Стрелец представлява човек, опънал в ръцете си лък и стрела, но в долната си част като кентавър притежаващо едно животинско тяло. Всички подробности тук имат нещо общо с „ловеца“.

Козирогът, козата, завършва с рибешка опашка, макар и такова нещо да не съществува в природата. Няма козел с рибешка опашка. Обаче доколкото човекът е опитомител на диви животни, можем да допуснем, че той прави дивите животни толкова кротки, колкото кротки са и рибите. Впрочем тук имаме работа с един художествен символ.

На земеделието съответства Водолеят. При Водолея разбира се в един духовен смисъл всичко се свежда до водата. Вие си го представяте, нали: той крачи и носи в ръцете си две ведра, от които излива вода. Той на поява. Той е първообразът на градинаря, земеделеца и т.н.

За Рибите вече загатнах: по дълбок и тайнствен начин те са свързани с „Човека-търговец“; древните кораби са приличали на риби, а носовите им изпяло са наподобявали глава на риба или делфин, макар и всъщност делфинът да не е риба, въпреки че древните са го смятали за риба. Така или иначе, Рибите са един от символите на търговията.

Ето, така трябва да се разглеждат нещата, а не схематично и повърхностно, както е присъщо на хората днес. Ние трябва да извличаме формата на човешкото тяло непосредствено от живите връзки на човека с Космоса и Земята. И по този начин постепенно и неусетно се научаваме да гледаме на човека като на част от целия Космос.

Обаче ние можем да обхванем всичко това и от една друга страна. Ако разглеждаме нещата от гледната точка на древните гърци: Овен, Телец, Близнаци, Рак, Лъв, Дева, Везни, Скорпион, Стрелец, Козирог, Водолей, Риби, трябва да заявим следното: По отношение на своята глава припомнете си всичко, което вече казах човекът е формиран отвън, от Космоса. Да, според гръцкото светоусещане, нещата изглеждат точно така. По отношение на главата си и нейната форма, човекът е формиран от Космоса. После идва ред на неговата „вътрешна подвижност“, на трето място идва способността му да бъде „симетричен“, но ако разглеждаме влиянията на последните четири съзвездия върху формирането на човека, ние сме принудени да приемаме нещата в съвсем обратен смисъл. Сега върху човека започва да упражнява влияние самата Земя, или казано с други думи неговите собствени действия като „ловец“, „скотовъдец“ и т.н. Погледнете тази схематична рисунка (рис. 11). Нейната горна част е широка, а долната значително по-тясна. Ако човек развие в себе си силно това, което означаваме като Стрелец... имам предвид човешките бедра, той ще има необходимите предпоставки да стане „ловец“. Ако иска да стане

„скотовъдец" трябва да развие коленете; ако иска да стане „зеделец" трябва да върви; а за символ на самия човек най-добре могат да ни послужат нозете.

Рис. 11.

Нека отново погледнем тази рисунка. На нея са нанесени 12-те зодиакални знаци. Тук (горе) звездите действуват върху човека отвън, тук (в средната част) Космосът формира по-скоро „вътрешния свят" на човека, а тук (долу) те действуват върху него съвместно. Впрочем Вие добре разбирате, че това, което нарисовах тук, се покрива с формата на човешкия ембрион. Да, ако Вие нарисувате животинския кръг и се съобразите с неговите закономерности спрямо Земята, тогава рисунката Ви ще се покрие с формата на човешкия ембрион. И тогава Вие ще получите непосредственото усещане, че човешкият ембрион е извлечен от целия Космос, че той е последица от космическите събития и факти.

Една съвсем друга последица от космическите събития и факти е тази, че за разлика от древните гърци, днес ние не започваме от Овена, а от знака Риби. От стотици години ние стоим под знака Риби, а именно в знака Риби се осъществява преходът към човешкия интелектуализъм. През миналите епохи, когато Овенът все още беше на своето подходящо място и за животинския кръг можеше да се говори в стария смисъл, Вие бихте открили главно „професиите" на Стрелец, Козирог, Водолей и риби, респективно „ловец", „скотовъдец", „зеделец" и „търговец". Всичко, което се разви по-късно в областта на технологиите, индустрията и т.н., е при-също на Рибите и само по себе си, то е едно повторение. Помислете: Ние живеем в епохата на Рибите и всъщност през тази епоха възникна цялата днешна технокрация, цялата ни машинизирана култура и т.н. Ако се върнем назад към епохата на Овена, ще открием онези четири често срещани професии, които макар и непрекъснато модифицирани все още държаха човека в постоянна и здрава връзка с природата. Ако се върнем още по-назад в епохата на Телеца, в Третата, Втората и Първата следатлантска епоха, в последната, предпоследната атлантска епоха и т.н. отново до епохата на Рибите, ние бихме открили тогавашния човек като едно етерно същество, което никога още не е слизало във физическия свят. Да, през онази предишна епоха на Събр.сч.208 Антр. като Космософия 2 ч. // Copyright издателство Даскалов

Рибите, човекът беше етерно същество, а в съвременната епоха на Рибите той общо взето повтаря своето тогавашно развитие. И той го повтаря от средата на 15 век, макар и по един твърде абстрактен начин. На времето човекът израстваше конкретно в специфично-човешките си свойства. От тогава насам той израства в своите абстракции, защото машините с които толкова се гордеем са също една абстракция. Така че с новото настъпване на Риби, човекът неизбежно попада в онези елементи, които започват да „разхлабват“ старите връзки; През следващата епоха на Водолея, това „разхлабване“ ще напредва и тогава, ако не се придържа към духовния свят, човек просто ще отпадне от еволюцията и ще изгуби всякакви връзки със света на Космоса. Именно заради това повторение, човекът е длъжен да се съобразява с духовния свят.

И сега Вие отново получавате потвърждение за троичното устройство на човека: човекът-глава се изгражда от Космоса; човекът-гърди се изгражда с посредничеството на външния свят, а двигателно-веществообменният човек (или човекът-крайници): чрез неговата собствена деятелност във физическия Земен свят.

Троичната същност проличава и в едно друго отношение. Помислете: Когато човекът се ражда, първите четири звена от формообразуващата система са вече в силата си, докато останалите осем звена се намират в рудиментарно състояние. Вие разбирате, че става дума за човека-глава. Главата впрочем доколкото останалите звена са в рудиментарно състояние също е един цялостен „човек“. Човекът-гърди също е един цялостен „човек“, само че в случая рудиментарни са първите четири и последните четири звена. Човекът-крайници (или двигателно-веществообменният човек) на свой ред също е цялостен „човек“, но сега рудиментарни са гърдите и главата. По този начин става ясно, че всеки индивид носи в себе си трима „човеци“. Първият от тях, човекът-глава, е така да се каже, „модел“ или „реконструкция“ на предходната инкарнация. Човекът-гърди е олицетворение на сегашната инкарнация. А това, което човек осъществява като активно поведение, като активни действия във външния свят, намира израз в неговите веществообмен и крайници; него човек ще пренесе в следващата си инкарнация. Ето как и от една друга гледна точка се оказва, че човекът е троично същество, формата на човешкото тяло може да се изследва задълбочено и прецизно само по този начин.

Но тук би трябвало да прибавим и още нещо: когато се домогваме до образа на човека, ние се стремим най-вече към неговата глава. И практически в нея е скрит един завършен и цялостен човек. Че там е скрит един завършен и цялостен човек, личи от следното. Ако разглеждаме долната челюст, практически се оказва, че това са „краката“, само че разположени не съобразно тялото, а съобразно главата; този „човек“ е стъпил на своите „крака“. Да, главата представлява завършен и цялостен човек, чиито крака са „модифицирани“ под формата на долната челюст; човекът е стъпил на тях и аз го описвам според неговия обективен външен изглед: човек-глава.

На свой ред „човекът-гърди“ също е един завършен и цялостен човек: Ръцете са така да се каже външните представители на етерните очи. „Човекът-крайници“ (или двигателно-веществообменният човек) също е завършен и цялостен човек. При него представители на етерните очи са бърбреците. Ето как по отношение на формата, ние стигнахме до трима различни и взаимно свързани „човеци“. Горе, в сферичната форма на главата е изнесен онзи човек, който идва от предходната инкарнация; в „човека-гърди“ живее сегашния човек, а това, което пулсира в „двигателно-веществообменния човек“ ще се прояви едва в следващата инкарнация.

Обаче в известен смисъл може да се допълни и нещо друго: Троичното устройство не се отнася единствено за предходната, сегашната и следващата инкарнация; то е валидно дори и само за сегашния, за настоящия човек. Вземете например „двигателно-веществообменния човек“: той е способен да възпроизведе нов човешки индивид. В лицето на човешкия ембрион така, както е поставен в майчиното тяло Вие имате такъв „двигателно-вещество-обменен човек“, който иска да развие самия себе си, в ущърб на „човека-глава“ и „човека-гърди“.

Вземете например „човека-гърди“ докато бебето е все още кърмаче; в този случай „човекът-гърди“ и „човекът-глава“ представляват едно цяло. Обаче в хода на индивидуалното развитие напредва и „долният“ човек (двигателно-веществообменният човек), така че троичното устройство запазва своята пълна валидност.

А след като мине кърмаческия период, главата става възпитател на „останалия“ човек защото в известен смисъл, по отношение на своята глава, човек винаги си остава едно малко дете. Средна възраст той постига само по отношение на „средния“ човек, „човека-гърди“, а напреднала възраст само по отношение на „двигателно-веществообменния човек“. Това са неща, които хората разбират едва след като остаряят. Вие помните онази гатанка: Що е онова, което в началото върви на четири крака, после на два, и накрая на три... От този момент нататък ние сме вече стари. И така, спрямо главата човек винаги остава един вид резултат на своята последна инкарнация. В продължение на целия живот главата остава детска. И тук бихме могли да допълним: Единственият съществен проблем пред възпитателското изкуство се състои в следното как „учителят детска глава“ най-добре може да се справи с „ученикът детска глава“.

Тези неща могат да изглеждат привидно смешни, обаче в тях е скрита такава дълбока истина, без която човек никога не би могъл да разбере себе си.

Помислете още, как човешката глава, общо взето, е само един пътник, когото останалият човек непрекъснато но си в себе си. Неговите крака са неподвижни, непригодни за самостоятелно ходене. Сякаш е настанен в удобен фойтон; да, главата е наистина един пътник, когото човек носи. „Човекът-гърди“ е стопанинът, а „двигателно-веществообменният човек“ е работещият, трудовият

човек, робът. Вече споменах, че целият „горен“ човек или „човек-глава“ е такъв включително до Рака. Тук имаме непосредственото действие на Космоса. Тук в средата човек диша и се храни: тук действа стопанинът, дойката. А истинският труженик принадлежи към Стрелеца, Козирога, Водолея и Рибите.

Вие разбирате, че по този начин формата на човешкото тяло идва като един екстракт от целия Космос. Нещата, за които говорях днес, трябва да бъдат докосвани не толкова с педантичност и формализъм, а с живо и пластично чувство, и ако се отнесете сериозно към тях, Вие ще установите как от една страна формата на човешкото тяло идва като екстракт от целия Космос, и как от друга страна душата Ви се изпълва ако мога така да кажа с трепетна признателност към първичното и древно познание на човека, който извличайки символите на животинския кръг от своето инстинктивно ясновидство успя да се добере до една истинска антропология от най-висш порядък.

Затова пък днешните абстрактни хора втрещават поглед в зодиакалния образ на Овена, без изобщо да подозират, че същественото тук е в отметнатата назад глава; втрещават поглед в Телеца и не знаят: същественото тук е; че той гледа встрани и скача! Всяка подробност от символите на животинския кръг е пропита с дълбок смисъл, всеки от жестовете на отделните знаци е пълен с дълбоко значение. Естествено, в определени случаи не става дума за жестове; тогава както е при Лъва символът е така подбран, че съдържа всичко в самия себе си. Лъвът например е животното с най-могъщ сърдечен удар; тази е причината, за да бъде избран сред толкова много други животни.

Да, първичната мъдрост от древните епохи е стаена в самите нас; нужно е само да я открием там, вътре в себе си.

Днес разгледах пред Вас формата на човешкото тяло, утре бих искал да се спра върху взаимните връзки между човешкия живот и Космоса, а в шеста лекция – да разгледам човешката душа в нейната космическа еволюция.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 29 Октомври 1921

Вчера говорихме за формирането на човека и видяхме, че както вътрешната, така и външната форма на човека се изгражда от Космоса, от Универсума. Видяхме също как през епохата на древното, инстинктивно позна ние, човекът успя да намери живата връзка между формата на своето тяло и целия Космос. Към това обаче ние трябва да прибавим следното. В една от рисунките аз показах как в човешката фигура може да се вмести целият животински кръг. Като първоначален образ на човешката фигура трябваше да посочим човешкия ембрион. Вътре в него означихме всеки един от 12-те формообразуващи принципи на животинския кръг. Обаче в хода на своя земен живот, между раждането и смъртта, човек така да се каже се изтръгва от тази ембрионална форма. По време на ембрионалния период, той изцяло се формира от Космоса. А по време на земния живот ако ми позволите този израз той сам „изтегля“ себе

си в посока нагоре. Той повдига главата си и така да се каже прекъсва животинския кръг. Изправяйки главата си през времето на своя физически живот, човек не може да промени нейната ембрионална форма; човек я изправя, но не може да я включи в небето на неподвижните звезди и по този начин той стига до възможността да приема в главата, онова, което самият той пренася от предишния си земен живот. Животното запазва хоризонталното положение на своя гръбначен стълб. Обикновено главата му виси в края на гръбначния стълб. И фактически животното запазва в много по-голяма степен първоначалната форма на животинския кръг. По тази причина обаче неговата глава се оказва безпомощна и тя не му осигурява каквато и да е следа от никакъв предишен живот.

Ако човекът би бил изграден точно според животинския кръг, той щеше да запази своята ембрионална форма. И ако после през своя живот той би застинал в нея, тогава чрез формата на главата изобщо нямаше да развие автентичния си образ в съответствие с предишната инкарнация. Благодарение на обстоятелството, че изправя главата си, човек прибавя към нейната форма онази чудна способност, която и позволява да се превърне в събирателния фокус за всички събития, идващи от миналия земен живот.

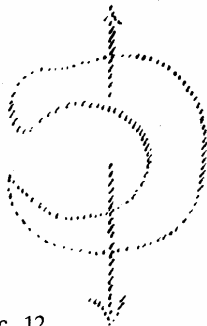

Рис. 12.

Обаче човек „изправя“ и долната страна на ембрионалната си форма, където са вложени действията на последните четири зодиакални съзвездия – Стрелец, Козирог, Водолей и Риби, обуславящи, както вчера казахме, основните древни „професии“ на ловеца, скотовъдеча, земеделеца и търговеца. Благодарение на едно друго обстоятелство: А именно че човекът ги упражнява активно и според своята лична воля, явяваща се като едно издигане над зодиакалния ред, според своята двигателно-веществообменна система, тези „професии“ и тенденции, доколкото те изобщо са човешки тенденции, му дават възможността да работи върху кълновете на своя следващ земен живот. И така животното остава изцяло ориентирано в животинския кръг. Ето защо то няма никаква възможност да долови каквато и да е подробност от един предишен земен живот, както и да положи ос новите на един бъдещ земен живот. Точно поради тази причина, водени от инстинктивното си ясновидство, древните назоваха това, което ние имаме като ориентирувчен или зодиакален знак, с името животински кръг.

От всичко това Вие несъмнено долавяте колко шеметно дълбока беше тази древна мъдрост, и как всички ние, които днес се стремим да тласкаме напред антропософската Духовна Наука, тръгваме не от инстинкта, а от едно ясно и здраво съзнание. Независимо от това, ние стигаме до същите факти, като с удивление вникваме в първичната и дълбока мъдрост на древните хора и се изпълваме с все по-голям респект пред тяхното инстинктивно съзнание. Да, говорейки за формата на човешкото тяло, аз не бих могъл да пропусна тези неща. И практически това, с което тази форма сега се изпълва, е не друго, а самият живот. Този живот ние откриваме локализиран в етерното тяло на човека, също както и формата е локализирана в неговото физическо тяло. Правилният път към изучаването на човешкото физическо тяло тръгва именно от неговата форма, защото формата е най-същественният елемент на физическото тяло. В хода на еволюцията, към физическото тяло се присъединява етерното тяло на човека и то представлява именно живота. Вчера говорихме за формата, днес е ред да говорим за живота.

Вчера споменахме, че формообразуването се осъществява от 12 различни фактора. Цялостната форма на човека, както вътрешната, така и външната, се изгражда от 12 различни форми. По един сходен начин, животът на човека също се изгражда от отделни степени, чиято последователност ще се опитам да изложя накратко пред Вас.

Първата степен, която в ежедневно си съзнание човек изобщо не възприема като степен от живота, това е сетивният живот. Естествено, сетивата са включени в цялостната човешка организация, обаче те са разположени толкова периферно, че практически в ежедневиия живот човек просто забравя, че този сетивен живот представлява най-външния пласт от неговия живот.

Отправим ли се малко по-навътре, ние откриваме продължението на този сетивен живот под формата на това, което можем да наречем нервен живот. Нервният живот е продължение на сетивния живот.

Обаче от своя страна, нервният живот влиза в съприкосновение с една друга степен от живота, която се разгръща в човешкото същество. Макар и по други поводи, тази степен е вече многократно описвана от мен. Да, аз често съм спирал вниманието Ви върху това, как човек диша. Когато вдишва, той приема определено количество въздух. Този вдишан въздух поставя човека в един вид вътрешен ритъм. През канала на гръбначния мозък този ритъм стига до мозъка. Ето как нервният живот влиза в контакт с дихателния живот. И практически следващата степен от живота е дихателният живот.

От своя страна дихателният живот също влиза в съприкосновение с друга жизнена степен. Ако мога така да се изразя, дишането постоянно обновява кръвта. А това не означава нещо друго, освен че дихателният ритъм се свързва с кръвоциркулаторния ритъм, така че ние можем да установим прехода от дихателния живот към циркулаторния живот.

На свой ред циркулацията влиза в отношение с веществообмена. Циркулацията включва в себе си и вещество обмен, веществообменът е следващата степен от живота.

Веществообменът прераства в това, което ние осъществяваме като видими движения на нашето тяло. А човекът може да осъществи едно или друго движение само благодарение на своя веществообмен. Човешкият веществообмен а също и животинският е така замислен, че неговите специфични процеси лесно могат да се „употребят“ от душата за възникването на определени телесни движения. Ето как стигнахме до двигателния живот. Сега вече ние можем активно да се включим във външния свят. Сега вече ние участвуваме във външния свят.

И тогава идва ред на следващата степен от живота размножението, репродукцията. Практически в двигателния акт, човек непрекъснато изразходва самия себе си, и една вътрешна репродукция трябва да има нещо твърде общо с човека, който се движи. А сега вместо двигателния живот нека посочим неговия заместител: Онази вътрешна репродукция, при която човекът би останал неподвижен вътре в рамките на своята телесна покривка, вътре в рамките на своята кожа. И когато тази репродукция се прояви самостоятелно, пред нас е не друго, а размножението, размножителния живот.

1. Сетивен живот
2. Нервен живот
3. Дихателен живот
4. Циркуляторен живот
5. Веществообменен живот
6. Двигателен живот
7. Размножителен живот

След като вчера проследихме 12-те формообразуващи елемента, днес ще говорим за 7-те жизнени степени, за 7-те степени от живота. Практически тези седем степени ни показват, че по отношение на своето етерно тяло, човек живее в условията на седем различни степени от живота. Ако искаме сериозно и смело да вървим към истината, ние не можем да си позволим да говорим само за един единствен, аморфен и недиференциран живот.

Първоначално нашето етерно тяло живее ако мога така да се изразя в сетивния пласт. Този живот в сетивния пласт ние едва ли усещаме като живот. С негова помощ обаче ние се включваме във външния свят. Нека вземем например окото. Нашето етерно тяло пронизва от край до край органа, наречен от нас „око“. Етерното тяло е живо и по определен начин то оживява самото око. Обаче там етерното тяло влиза в досег с нещо субстанционално, с нещо, което е много близо до умирането, до смъртта. И само благодарение на това, че етерното тяло пронизва окото, то продължава да е един жив и действащ орган. Но само по себе си ако се абстрахираме от пронизващата и оживотворяваща мощ на етерното тяло окото си остава един чисто физикален апарат.

И това е валидно при всички сетива, макар и по съвсем различен начин от една страна те са чисто физикални апарати, а от друга страна са пронизани от етерното тяло. Но в основата си сетивните органи са мъртви органи, постоянно пробуждани за живот от силите на етерното тяло. Ето защо сетивния живот можем да определим още като „умиращ живот“.

Затова пък нервният живот се основава върху сетивните впечатления, върху това, което сетивният живот може да опази и съхрани. В тази степен от живота нервният живот възникват и могат да бъдат съхранени всички отзвуци и последствия от външния свят. Следователно можем да го наречем още и „съхраняващ живот“.

Дихателният живот от своя страна довежда този подвижен и съхранен сетивен живот до степента, която ни позволява да изграждаме вътрешни образи. Способността да изграждаме образи за външния свят се дължи на срещата между дихателния ритъм и нервните разклонения. Самите мисли, самите абстрактни мисли произтичат от нервния живот, обаче способността да изгражда образи нея човек дължи на дишането, на дихателния живот. Така че можем да обобщим: тук ние сме изправени пред „образния живот“. Докато дишаме ние имаме в себе си образите, имаме в себе си образния живот. Естествено, този образен живот пулсира също и във формата на човешкото тяло.

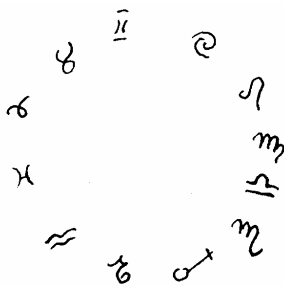

Рис. 13.

Както вече видяхме, формата на човешкото тяло е изградена според животинския кръг. Доколкото този образен живот чрез посредническата мисия на дишането пулсира също и в телесната форма на човека, той участва в една още по-висша, извлечена от звездното небе тотална форма (рис. 13). Ето как тази тотална форма навлиза и във вътрешния свят на човека. И сега Вие разбирате: От дишането, от дихателния процес блика не само това, което човек носи в своето съзнание, но и самите образи на вътрешните органи, изваяни в съответствие със звездите на животинския кръг. Първоначално вътрешните органи се изграждат като образи с помощта на дихателния процес. За определен период от време те нямат нищо общо с материята. Обаче именно дишането, именно дихателният процес създава един образ на „вътрешния“ човек. Движейки се из животинския кръг за едно с нашата Земя, ние непрекъснато

вдишваме образите на нашата вътрешна организация. Да, ние вдишваме образите на нашата вътрешна организация именно от външния свят. Ето защо отново подчертавам: Пред нас се намира „образният живот“. И образите, които вдишваме, после ще бъдат поети от циркулаторния живот и разнесени из целия организъм. Благодарение на циркулаторния и дихателния живот, човек стига до там, че може да прерасне в един вътрешен образ на света.

Ето, тук е градивният образен живот, а после „образите“ на човешките органи нахлуват в организма.

Поради обстоятелството, че циркулаторният живот влиза в досег с веществообмена, материята или веществата се „включват“ в тези образи и затова като пета степен от живота възникват именно „физическите органи“. Материята просто се вмъква в образите, оцветява ги, материализира ги. И така, чрез „горния“ човек, чрез нашия дихателен живот, ние стигаме до вътрешните образи, които после чрез материята превръщаме във „физически органи“.

А как стоят нещата с дихателния живот? Благодарение на него във физическите органи нахлува сила, нахлува енергия. Значи: тук имаме физическите органи, а тук енергетичния живот в тези физически органи; чак накрая стигаме до репродукцията или размножението, което практически е „самообновяващият се живот“.

В същото време Вие разбирате и как е устроен „троичния“ човек: нервно-сетивния човек, циркулаторният или ритмичен човек, и двигателно-веществообменният човек. Едва чрез размножението възниква нов човешки индивид.

1. Сетивен живот умиращ живот
2. Нервен живот съхраняващ живот
3. Дихателен живот образен живот (градящ с помощта на образи)
4. Циркулаторен живот образите на човешките органи нахлуват в организма
5. Веществообменен живот физически органи
6. Двигателен живот енергетичен живот
7. Размножителен живот самообновяващ се живот

Тези атрибути или качества, които добавям тук вдясно, дават известна представа за разликите, които съществуват между отделните степени на живота. Доколкото нашето етерно тяло живее в сетивата, в сила е умиращият живот. Доколкото етерното тяло живее в нервните разклонения, в сила е съхраняващият, предпазващ живот. Едва когато етерното тяло проникне в дихателния живот, то се превръща вече в това, което наричаме „тяло на строителните сили“, чак тогава то може да поражда образите. А че после тези образи изграждат вътрешната организация на човека това се постига благодарение на циркулаторния живот. Доколкото етерното тяло прониква във веществообмена, дотолкова и материята се консолидира под формата на физическите органи.

Обаче инстинктивната мъдрост на древните не е пропуснала нито една подробност от тези връзки. Те знаеха, че човекът приема живота от външния

свят и го преобразява по свой дълбоко вътрешен и неповторим начин. Древните казваха: Нека да си представим най-външната сфера на Земяното обкръжение тя се издига най-близо до небето на неподвижните звезди, тя е най-близо до онази част от Космоса, на която човек дължи формата на своето тяло. Обаче същинският живот се влива в човека не от небето на неподвижните звезди, а от планетарното небе. И там, в планетарното небе, древните различаваха Сатурн, Юпитер, Марс, Слънце. Ако например вникнем в истинската същност на Слънцето аз често съм говорил за това, ние ще установим, че то се отличава от останалите тела на планетарната система най-вече поради факта, че то, Слънцето, се явява тук безспорно като единственият източник на светлина.

Обаче както Слънцето се явява като извор и източник на светлина, така и другите небесни тела се явяват като образи. Ето защо и популярната астрономия счита, че те само отразяват Слънчевата светлина. Казано на популярен език, Слънцето „изпраща“ светлината, а другите планети я отразяват обратно.

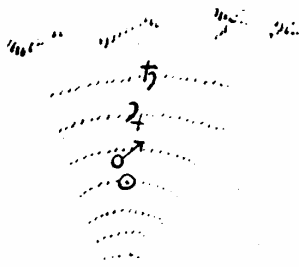

Рис. 14.

Представете си живо тази разлика: че от една страна Слънцето проявява дълбоката си вътрешна същност имен но в светлината, докато другите планети показват само външния си облик, само това, което носят на своята повърхност и че те стават видими поради факта, че отразяват Слънчевата светлина. Тази разлика е съществена. И както Слънцето е източник на светлината, така то е също и източник на живота (рис. 14).

Но то е източник и на нещо друго. Инстинктивната мъдрост на древните винаги е говорела за „тройното“ Слънце, за Слънцето като извор на светлина, като извор на живот и като извор на любов. Тази Троица е там, в Слънцето.

Извор на светлина

Слънце Извор на живот

Извор на любов

И сега за Вас съвсем не е нужно да влизате в спор с Коперниковата Слънчева система, за да се уверите в инстинктивната космическа мъдрост на древните, в мъдростта на тяхната космогония. Нека да приемем, че тук в средата казано в

Коперников смисъл се намира Слънцето, а около него без да смятаме астероидите кръжат Меркурий, Венера, Земя, Марс, Юпитер, Сатурн.

Нека да си представим една реална ситуация че тук (горе) имаме Сатурн, Юпитер, Марс, а тук (долу) са застанали Слънцето, Меркурий, Венера и Земята с Луната.

Естествено, аз посочвам тази космическа ситуация само за да Ви покажа, че в действителност въпреки Коперниковата система е възможна също и онази последователност, която древните виждаха горе: Луна, Венера, Меркурий, Слънце, Марс, Юпитер, Сатурн. Необходима е само точно тази констелация, която е представена на рис. 15. При това съвсем не се налага съответните положения на опозиция и съвпад да съществуват горе в този им вид, важното е друго че тази последователност на планетите е напълно реална. Точно нея имаше предвид инстинктивната мъдрост на древните.

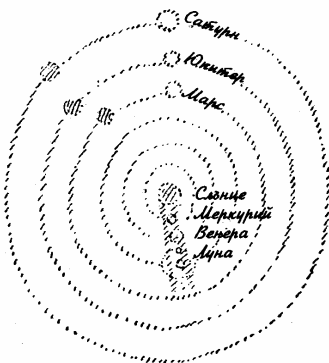

Рис. 15.

И сега възниква въпросът: Защо, защо древните имаха нужда от тази последователност на планетите? Защото за тях тя беше от изключително важно значение. Древният човек разсъждаваше така: Нека да приемем, че тук на Земята живее човекът. Човекът е изграден от силите на Космоса. Човек, изживява тези сили в себе си. Той изживява и Слънчевото сияние, Слънчевите лъчи. Слънчевите лъчи за него са извор на светлина, извор на живот, извор на любов. Слънцето е причината, за да виждаме човека, изпълнен със светлина, живот и любов. Обаче човекът е изложен не само на Слънчевите въздействия, не само на Слънчевите светлина, живот и любов, а и на образната Сатурнова сила, на планетарния Сатурнов образ. Нека да предположим, че Сатурн е тук. Ако земният човек напредвайки в своята еволюция би бил изложен само на Слънчевите въздействия, тогава той изобщо не би бил в състояние да развие своя сетивен живот. Вземете например окото един от сетивните органи: то изобщо нямаше да се развие като онзи свършен физикален апарат, какъвто го знаем всички ние. То би останало недоразвито в някаква съвсем друга телесна част; би се включило например в даден мускул или кръвоносен съд. Така че ако човек би бил непрекъснато изложен на Слънчевите въздействия, той би могъл

да развие своите очи, но не и другите сетива. Човекът дължи своите сетива на обстоятелството, че Сатурн който обикаля в най-външната орбита всъщност смекчава въздействията на Слънцето. Грубо казано, Сатурн „изсушава“ очната формация, благодарение на което възниква физикалният апарат. Да, насочван от това инстинктивно познание, към което ние днес отново обръщаме поглед, древният човек беше убеден: сетивният живот се определя от Сатурн.

Но тук има и друга подробност: Човекът не е така просто и еднозначно изложен само на Сатурновите въздействия. Ако той би бил непрекъснато изложен на Слънчевите въздействия, той не само че не би развил никакви сетива, но не би развил и своя нервен живот. Нервният живот е нещо, което непрекъснато трябва да бъде смекчавано, омаломощавано и така да се каже „изсушавано“ отвън, защото в противен случай той би хипертрофирал, би се разраснал в неудържима експанзия. Нервите биха станали такива органи, каквито например са мускулите. Това смекчаващо и „изсушаващо“ въздействие върху нервния живот се упражнява от Юпитер. Древният човек знаеше: Нервният живот се ръководи от Юпитер.

Виждате ли, Сатурн обикаля Слънцето приблизително за 30 години. Ако човек е на Земята, той естествено изживява такъв период, при който Сатурн е покрит от Слънцето. И ако човек има щастието неговият Сатурн да е плът но покрит от Слънцето, тогава в неговия сетивен живот се заражда така да се каже един силен Слънчев живот. И какво се получава сега? Нека отново се обърнем към омото не за друго, а понеже примерът е особено подходящ. Става така, че в омото трепва един вид порив. И ако по време на земния си живот човек попадне в такава констелация, при която Сатурн не действа върху неговите сетива, той може да стигне до откритието, че тъкмо чрез неговите сетива настъпва едно особено космическо събитие. Човекът се изпълва с един порив. Неговата сетивна сила рязко нараства. Да, такива неща са напълно възможни. И ние искаме да говорим за човека не с оглед на днешните изтъркани схеми, а така, че да го осветлим отново, да го осветлим отвсякъде.

Днес англосаксонската литература изобилствува с публикации по тези въпроси. Идва например някой Уилямс Джеймс и започва да говори за едно или друго „пробуждане“. Той говори, че има хора, които изживяват един вид „пробуждане“. Ако разгърнете книгите му и книгите на неговите ученици, Вие ще откриете основния лайтмотив: че в един или друг момент от живота, човек изпитва някакъв „порив“. Разбира се, тези автори не знаят как да обяснят нещата, не знаят, че подобни явления възникват най-вече във връзка с констелациите на Сатурн или Юпитер. Те не знаят, че ако Сатурн е покрит, нараства сетивният живот; че ако е покрит Юпитер което може да се случи много по-лесно, защото Юпитер обикаля Слънцето за 12 години тогава нараства нервният живот.

Да, днес определени хора изместват тези неща в областта на подсъзнанието... което си е чист мързел, и всички учени от рода на Уилямс Джеймс, всички

психоаналитици би трябвало да го знаят добре. Това „подсъзнание“ е едно съвсем негативно понятие. Извинете ме за израза, но то е просто един плювалник, побиращ всички неясни и необясними факти от живота. Всичко попада вътре, всичко се намества там, в тези скрити „провинции“ на душата, които после колко забележително! започват да „реагират“ по един или друг начин. И би било във висша степен желателно, ако някога тези прагматични и психоаналитични теории бъдат заменени с едно действително и точно познание.

Третата планета е Марс. Тя ограничава експанзията на дихателния живот. Естествено и Марс може да бъде покрит от Слънцето. Тогава дихателният живот получава един особен подтик, едно особено раздвижване. Понеже Марс обикаля Слънцето много по-бързо, за около четири години, почти всеки човек може да изпита как в неговия дихателен живот, т.е. в образния живот, в живота свързан с изграждането на образи, периодически настъпват забележителни промени. Те може и да не са от най-високо „качество“, но тогава хората стават например поети или композитори, понеже Марс е възпламенил определени импулси в техния дихателен живот. Тези неща обаче не се приемат така дълбоко, и ето че учени като Джеймс започват да спекулират, а хората намират, че книгите му обясняват всичко. И така, инстинктивната древна мъдрост разглеждаше Марс като вдъхновител на дихателния живот.

Самият Слънчев живот, самото Слънце като извор на светлина, живот и любов е нещо основно и съдбоносно за човека. И древната мъдрост постави Слънцето именно в средата между дихателния и циркулаторния живот. Между дихателния и циркулаторния живот се намира и сърцето, като израз не като двигател, а като израз на това, което се разиграва между циркулацията и дишането.

И сега ние стигаме до веществообмена. Както вече казахме, древната наука гледаше на констелациите по такъв начин, че беше сигурна: Не е важно, че Слънцето може да покрие Меркурий, а че той покрива Слънцето. За древната мъдрост беше нещо много съществено, че Меркурий се намира между Слънцето и Земята. Според тази мъдрост основното за Юпитер беше, че той е извън Слънцето. А за Меркурий и в същото време за развитието на човешкия живот основното беше положението му между Слънцето и Земята. Ето защо може да се каже, че Меркурий покрива Слънцето. Вие помнете, че при другите случаи винаги Слънцето покриваше планетите; а тук Меркурий покрива Слънцето и това означава, че той задържа и укротява самия живот. Меркурий задържа и укротява Слънчевия живот, но в резултат на това „задържаният“ Слънчев живот разраства вътре в човешкото тяло. Ако този Слънчев живот не би бил задържан простете за израза, но тогава човек веднага би започнал да изхвърля и бълва всичко навън; да, той не би търпял никаква външна материя в себе си и постоянно би изхвърлял всичко навън. Той просто би се отворил от храненето, защото то би му изглеждало ужасно досадно и скучно. Да, ако действуваше само сърцето, т.е. само Слънчевият живот, едва ли човекът щеше

да преработва в себе си дори и грам от едно или друго вещество. Човекът развива своя веществообмен само поради факта, че Меркурий задържа и укротява Слънцето. Силите на Меркурий, така да се каже, „имплантират“ материята в отделните човешки органи. Обаче там тези сили се натъкват на това, което нарекохме „двигателен живот“.

Както веществообменът зависи от Меркурий, така и двигателният живот зависи от Венера. Древната мъдрост винаги е свързвала вътрешното самообновяване на човека или т.нар. от нас „енергетичен човек“ с планетата Венера.

Лунният живот протича най-близо до условията на Земята. Обаче Лунните сили действуват твърде особено върху човека и върху начина, по който той се отнася към своя енергиен потенциал. Аз и другаде съм изтъквал същността на размножението: нещата там са поставени така, че в органичната материя се образува един вакуум, органичната материя така да се каже бива отблъсната встрани. И човешкият зародиш се образува след като органичната материя бива отблъсната встрани, така че ембрионът изгражда своята силова организация според законите на Космоса. В този смисъл, размножителният живот е свързан най-вече с Луната.

Вие помнете, че вчера се опитах да представя връзката между 12-те части на човешкото тяло и небето на неподвижните звезди. Днес моята задача се свежда до това, да покажа пред Вас в съзвучие с древната мъдрост, но и в духа на новата антропософска наука връзката между различните степени от човешкия живот и живота на отделните планети. Практически животът тук на Земята е модифициран според констелациите на Земята спрямо другите небесни тела от нашата планетарна система и спрямо Слънцето. Донякъде ще сме прави, ако заявим, че в горния човек животът умира, бива съхранен в образи. В долния човек животът бива задържан, така че индивидът съумява да вземе нещо от материята, да вземе нещо от силите на Земята. Човекът просто включва в своята вътрешна организация определени Земни „сили на отблъскване“ и благодарение на това изгражда своите органи.

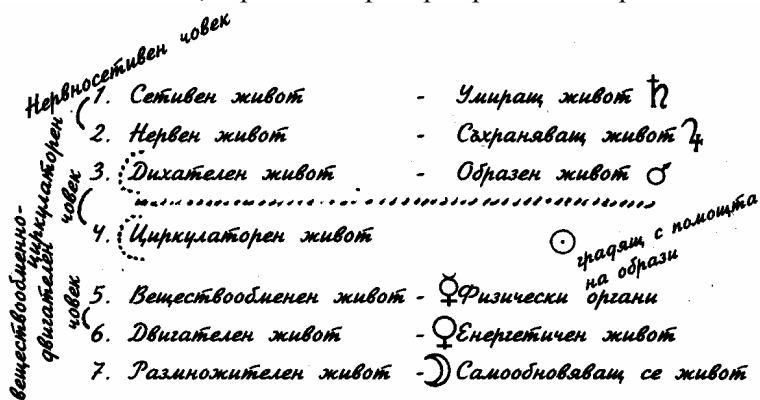
Така ние виждаме, как животът на човека наистина се заражда горе, в планетарния Космос.

Но ако издигнем поглед по-нагоре към небето на неподвижните звезди, в образите на животинския кръг ще видим не друго, а първообразите, според които е изградена формата на човешкото тяло. Вгледаме ли се в планетите и техните движения, ще видим в тях първообразите, според които постигаме различни степени на живота. Погледът ни обхваща Сатурн и от Сатурн ние получаваме предпоставките за нашия сетивен живот. Юпитер управлява нервния живот, Марс дихателния живот. Този дихателен живот се проявява под формата на образи.

Нека отново да се спрем на дихателния живот. Вече казах: Образите са извлечени от Космоса. Ние имаме формата. Всичко, което извличаме от

животинския кръг се трансформира в образи и после тези образи нахлуват в нашите вътрешни органи. Обаче между раждането и смъртта, човек стои на Земята. „Долните“ сили действуват върху „горните“ сили.

В която и посока да се обърнем, виждаме някакво „контра-действие“. Да, тези образи нахлуват в нас, иначе ние просто не бихме притежавали никакви органи. Обаче от всякъде дебне едно или друго „контра-действие“. Така че можем да обобщим: Когато дишаме, образите например образът на бърбека

нахлуват навътре. Материята, която те увеличат със себе си (рис. 16, червено) е тук; обаче сега възниква едно „отблъскване“, едно „контра-действие“ в посока нагоре. С други думи, тези образи се отхвърлят обратно като един вид ухो. И така, образите, които човек приема в себе си... Вие не трябва да се смущавате от факта на тяхната „едновременност“, естествено, човек ги образува още в

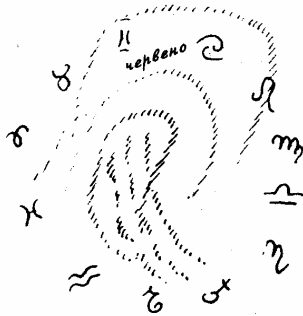

Рис. 16.

първите етапи от своето Земено съществуване, а тяхната „реакция“, тяхното „последействие“ е нещо сравнително постоянно. Какво е съчастието на душата, ще видим утре. Важното е друго че „отблъскването“ или „последействието“ е нещо постоянно. Нека всеки сам да си представи: Наред с жизнените процеси, Вие приемате и съответните образи на Вашите вътрешни органи; после те от ново биват отблъснати, с други думи, отпратени нагоре към животинския кръг. Необходимо е само да се замислите за Вашите уши, и ще

добиете ясна представа за това „отблъскване“. Да, тези образи възникват във въздуха; това са казано с езика на фонетиката гласните, това са съгласните! От планетите прииждат най-вече гласните, от образите на животинския кръг предимно съгласните. И тук както вече разбирате става дума за говора, за езика. Всичко, което приижда по този начин отгоре, изгражда органите. Отразената ударна вълна се проявява като говор. Съгласните лягат в основата на нашите органи. Представете си нашата вътрешна организация: това, което е по-скоро „форма“ идва от Зодиака, това, което е по-скоро „живот“ идва от планетите. Когато отблъскваме или „отразяваме“ живота, ние вокализираме, т.е. даваме превес на гласните; когато „отразяваме“ формата даваме превес на съгласните. Всичко това е тясно свързано с дихателния живот. И сега Вие добре разбирате, че говорът е неотделим от дихателния живот.

Виждате ли, след като бъде поставен на дисекционната маса, човекът съвсем не може да бъде обяснен с това, което откриваме в неговото тяло. Все едно да размишляваме върху магнитната стрелка на компаса, а да забравяме, че самата Земя е един гигантски магнит, и не друго, а той определя движенията на стрелката; все едно да търсим причината за тези движения в самата нея, а не в Земните магнитни сили, и да сглобяваме разни теории, които да обясняват защо тя застава в положението север-юг... по сходен начин изглеждат и усилията на официалната анатомия и физиология да обяснят човека с това, което се намира вътре в неговото тяло. Но той не може да бъде разбран с никакви механични средства. И всички хора, които например искат да обяснят говора с процеси, разиграваци се вътре в тялото, приличат на онези умни глави, според които движенията на магнитната стрелка се осъществяват от самата нея. А в действителност нещата изглеждат съвсем иначе: Човек изгражда своята телесна форма според съзвездията на животинския кръг и обратната ударна вълна, ехото на зодиакалните сили образува съгласните; човек приема движенията на планетарния живот, които създават неговия собствен живот и всичко това се осъществява чрез дихателния живот под формата на образи. Тяхното ехо това са гласните.

Човешкият говор може да бъде обяснен само ако свържем съгласните звуци със съзвездията на животинския кръг, а гласните звуци с движенията, респективно наслагванията на планетите; човешкият говор идва от целия Космос.

Тук в схемата (хоризонталната заштрихована ивица) се намира Слънцето. Ако обхванете горните три звена, Вие ще получите „горния“ човек. Ако обхванете долните три звена, ще получите „долния“ човек. Размножението дава новия човек.

Нека отново да се спрем на дихателния и циркулаторния живот. Циркулаторният живот е един вид отражение на планетите и техните движения. Общо взето, нашето кръвообръщение е не друго, а едно отражение на планетарния живот. Така че можем да обобщим: От циркулаторния живот идват

гласните; от дихателния живот съгласните. И сега Вие отново стигате до една забележителна хармония. Вие можете да отнесете веществообменът към нервния живот, а двигателния живот към сетивния живот. Обаче сетивният живот се ръководи от Сатурн, от движенията на Сатурн. А Сатурновата орбита минава най-близо до съзвездията на животинския кръг, тъй като Сатурн е в периферията на нашата планетарна система. И ако с помощта на човека искаме да изразим една от космическите тайни, на единия полюс ние трябва да поставим сетивния живот, а на другия двигателния живот; така ще получим не друго, а евритмията. В евритмията имаме един непосредствен образ на периферното космическо отношение на човека. На първо време бих искал само да загатна за тези неща.

А това, което днес исках, да разгледам пред Вас, е връзката между Космоса и човешкия живот. Вчера говорих за връзката между Космоса и формата на човешкото тяло. Утре ще пристъпим към отношенията между Космоса и човешката душа. Чак тогава ще получим цялостна представа за тези неща: формата, живота, душата.

И така, утре ще пристъпим към отношенията между Космоса и душата.

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 30 Октомври 1921

Вчера и завчера се постаряхме да разгледаме формата на човешкото тяло и самия човешки живот с оглед на връзките им с Космоса. Видяхме колко различно се отнасят към Космоса „горният“ човек и „долният“ човек. Естествено, всички тези неща са валидни само за определени епохи от човешкото развитие, най-вече за следатлантската епоха, и Вие трябва да сте наясно: това, което говорим за световните процеси, е валидно само за определени епохи, защото светът е в постоянно развитие и етапите на това развитие се различават корен но един от друг.

Ние видяхме, че що се отнася до „формата“, човек, така да се каже, се изтръгва от своето подчинение спрямо животинския кръг, спрямо животинската глава, която по необходимост остава затворена в Зодиака, и това, което човекът прави, е че той изправя своята глава. Тази част от човека, а именно „полносът-глава“, е изпълнен с такива сили, които клонят по-скоро към неорганичната, към неживата природа. В този полюс на човешкото тяло, малко или много, действува залязващият, умиращият живот. В този горен полюс както по отношение на формата, така и по отношение на самия живот човек се изтръгва и освобождава от връзките си спрямо Космоса, а като последица от това, че се изтръгва от тях, човек изпада в началния стадий на една „без жизненост“, в един вид каталепсия.

Но онова, което ние носим в себе си, по същество е резултат от досегашното развитие. Замислете се само върху индивидуалните качества на човека, и Вие ще си припомните нещо, което многократно съм повтарял а именно, че

човешката глава е една метаморфоза на останалия човек, която обхваща досегашния жизнен път, т.е. главата е обърната към миналото, докато „човекът-крайници“ е устремен към бъдещето.

Точно „полюсът-глава“ ни отправя назад към космическите простори на миналото. Ние знаем, че повечето сетива са разположени в главата. Знаем също, че сетивните органи са получили своята първа заложба още през епохата на Стария Сатурн. И ето защо нашите най-добре развити сетива имам пред вид също и сетивните образувания по време на Старото Слънце и Старата Луна ни връщат назад към най-ранните епохи от космическото развитие на Земята. Всяка част от човешката глава ни връща към миналото, и в известен смисъл може да се каже: доколкото в еволюцията на Земята се изгражда и минералното царство, човешката глава като най-древно образование взема най-интензивно участие в минерализацията на човека. И понеже човекът се обособява като една самостоятелна единица, понеже се изтръгва от Космоса, по време на своя живот между раждането и смъртта, в известен смисъл той консервира тази неподвластна вече на Космоса „форма“ и от друга страна този умиращ, себе-минерализиращ живот. Ето защо можем да обобщим: Ако човекът беше запазил своите животински форми, с други думи, ако неговата глава беше останала в принуждаващите сили на животинския кръг, в него щеше да клопочи онзи неударжимо вегетиращ живот, който е присъщ на животинската глава, и тогава в своята глава човекът щеше да представлява не друго, а една последица от своето космическо минало. В своята глава той щеше да носи непосредствените последици от цялото си досегашно космическо развитие. Обаче поради факта, че човекът се изтръгва и освобождава от силите на Зодиака, той разрушава, и в известен смисъл просто унищожавя своето космическо минало.

Изключително важно е да знаем това, за което говорихме вчера и завчера, изключително важно е да знаем как във формирането на своята глава, човекът общо взето унищожавя своето космическо минало. Практически, в своята глава човекът се издига над типичните минерализиращи процеси до един вид фино и неуловимо „разреждане“ на материята. Естествено, органичните процеси действуват и в главата. Но важното е, че по този начин в организма нахлува нещо, което се издига над минералната степен, нахлува нещо като един вид разпадане и аниhilация на материалния живот (рис. 17). Ако отправим ясен и точен поглед към човешката глава, трябва да заявим: Тази глава е огнището на един унищожителен процес, на един процес, който унищожавя материята. Материалният свят бива разрушен и тъкмо по тази причина главата се явява като носител на индивидуалния душевен живот. Нека само добавим: именно само носител на индивидуалния душевен живот, защото по отношение на човешката глава материалистическите концепции са напълно погрешни. Поради присъствието на човешката глава в организма, човек става носител на мисловния живот, на представния живот, защото целият представен живот се основава на това, че материалният живот просто се, разрушава и разпилява.

Обаче тъкмо поради обстоятелството, че материалният живот се разрушава и разпилява, настъпва един забележителен процес, който бих желал да илюстрирам пред Вас с помощта на един образ.

Рис. 17.

Спомнете си например както казах, става дума за един образ, но наред с него и за изключително фините процеси, благодарение на които можем да приближим нещо до нашата душа спомнете си например една известна картина, да кажем Рафаеловата „Мадона“. Естествено, платното пред нас съществува в своя материален вид; иначе картината изобщо не би могла да възникне в нашия физически свят. Представете си обаче, че материални те съставки на Сикстинската Мадона биха били напълно разрушени и превърнати в прах, но около нея все пак остане един фин етерен облак. И така, в материален смисъл Сикстинската Мадона би била разпиляна като прах в пространството, обаче всичко онова, което е вложено и нарисувано в тази материя, заедно с цветовете, нюансите и т.н., остане съхранено, макар в етерен вид, и някой, който може да възприеме този етерен образ въпреки че материалното е изгубило всякакво значение би могъл да се докосне до всяка подробност на това, което е останало в етерния свят.

Така стоят нещата и с процесите на мисленето. Когато с помощта на обикновеното съзнание Вие осмисляте една мисъл или една представа, цялото „осъзнаване“ на тази мисъл или представа се дължи на онова „нахлуване“ в Космоса, за което говорихме вчера и завчера, при което материалният свят изгубва всякакво значение, а човекът е постоянно принуждаван да „съживява“ своята глава, защото всичките и съставни части се намират в постоянен упадък, в разрушение, в непресекуваща смърт. И доколкото трае тази непресекуваща смърт, етерният образ на главата се издига нагоре (рис. 17, външната червена заштрихована линия) и това издигане на етерната глава представлява моментът, когато човек „осъзнава“ мислите. Доколкото материалният свят се намира в

разрушение и остават само етерните преобразувания, дотолкова човек има по съзнателен начин своите мисли и представи.

Вие помнете моите думи: В сетивните органи съществува малко или много нещо като един физикален апарат. Окоето например е физикален апарат, проникнат от силите на човешкото етерно тяло. Така стоят нещата и с останалите части на главата, например с нервната тъкан. Ето защо сега можем да обобщим моля Ви да вникнете с пределна точност в изречението, което ще кажа: В сетивата, или още по-добре, в сетивата, които са разположени в човешката глава докато трае актът на възприятието -, се обособява една етерна същност. И доколкото живеем в сетивата, ние сме изправени пред един вид свободен етерен процес, който се разиграва в сетивната сфера.

Вземете например окоето, то е физикален апарат, проникнат от силите на човешкото етерно тяло. И точно в това проникване в неорганичния свят, който, непрекъснато се стреми към разпад и разрушение, и който, собствено, е прототипът на машините и изобщо на механиката, дори бих казал „субмеханиката“, точно в това проникване пулсира не друго, а самата етерна същност. Така изглеждат нещата в сетивната област.

Знаем, че нервната област е едно продължение на сетивната област в посока навътре, а тъкмо нервната област свързва много по-интимно етерното тяло с материята, макар и нашият цялостен нервен живот непрекъснато да се бори за превръщането си в сетивен живот. Моля Ви да си представите: Ето, сега Вие виждате, да кажем една цветна повърхност. Първоначално Вие имате сетивното възприятие, това е така, защото етерното тяло свободно се движи и пулсира в нас. Ако сега се абстрахирате от сетивното възприятие и се оставите на нервния живот, цялата Ви нервна същност ще поиска да се превърне в сетивна същност; в този миг към Вашето съзнание се присъединява „представата“. Бихме могли да кажем: Доколкото човекът е изграден от нервните процеси, доколкото е, така да се каже, „нервен човек“, в областта на представите той непрекъснато се превръща в едно сетивно същество.

После идва това, което можем да наречем „реакция“ или „отговор“. Сетивата са обърнати към физическия свят. Те понасят едно непрекъснато натоварване, те непрекъснато приемат нещо. А нервите приемат в себе си това, което им предоставят сетивата. Нервите се формират с оглед на сетивата. Обаче с това те умъртвяват сами те себе си. Те биха искали да станат изцяло око или ухо и т.н. И за да не се случи това, те биват проникнати от виталния принцип, от жизнения принцип, който намира от останалия организъм. Човекът, така да се каже, позволява на представите да отлетят. Нека отново обобщим: В „полносаглава“ човекът унищожавя своето минало. Като нервно-сетивен човек, той става, ако ми позволите този израз, носител на образи. И едва тогава той има вече изживяването? наречено „образ“; образът, който се носи и плува в етерния свят.

Вие виждате, скъпи мои приятели, че ако следваме антропософските духовно-научни принципи, можем да опишем мисловния живот така както възниква в нашето съзнание извънредно точно. И за всеки, който се стреми към Антропософията, е просто необходимо да знае как всъщност протича животът на мислите в наше то съзнание.

Когато човекът развива формата на своята глава, в същото време той е изложен на онези сили, които действуват в нашата епоха докато Слънцето минава през знака на Рибите, Овена, Телеца и т.н. Обаче, както вече казах, човекът изправя своята глава. По този начин тя се издига над животинската глава, така че той ако мога така да кажа се доближава към човешката вертикала, докато животното остава затворено в рамките на животинския кръг.

Ако размишляваме правилно върху живота, можем да заявим: В „полюса-глава“ животът се развива както видяхме вчера под въздействието на външните планети Сатурн и Юпитер. Но сега става следното. Ако те никога не биха били покрити от Слънцето припомнете си това, което казах вчера за Сатурн и Юпитер тогава целият нервен живот би поискал да се превърне в сетивен живот. Човекът би имал например някакво зрително усещане и то веднага би се устремило да навлезе в нервния живот; човекът би имал някакво слухово усещане и то също би се устремило да навлезе в нервния живот така че целият сетивен живот на 12-те сетива би искал да нахлуе стихийно и хаотично в нервния живот.

Благодарение на факта, че тези най-външни планети могат по един или друг начин да бъдат покрити, нервният живот се обособява и отделя от сетивния живот, а самият човек, както вече казах, е в състояние да действува съзнателно в своя мисловен и представен живот, да си спомня, да „подтиска“ представите и т.н.

Нека да продължим: По време на възприятието, в сетивата започват да пулсират етерните сили. Нервният организъм е още по-плътено свързан с тялото и там сетивният живот е отслабен. Но като цяло, нервно-сетивният живот получава един образен характер, понеже онези действащи фактори имащи не образен, а материален характер биват унищожени чрез изправянето на човека по човешката вертикала, докато животното остава затворено в животинския кръг. Животното има само съноподобни представи, а не образни представи като човека. Впрочем съноподобните представи са нещо, което блика от виталния принцип на организма, докато образните пред стави са извлечени в свободния етерен живот, който не е вече свързан с физическото тяло. Тук обаче трябва да изтъкнем и нещо друго. В резултат на това, че човек изправя своята глава и така да се каже „преодолява“ животинския кръг с неговите закономерности и образи, в човека и по-точно в „полюса-глава“, възниква един свободен етерен живот; и сега този свободен етерен живот се пронизва от астралното тяло, пронизва се от Азът, които по този начин се включват в мисловното и представно „трептене“ на етерното тяло.

Всичко това ни помага да разберем душевния живот ние вече знаем, че тъкмо мисловният живот на човека е нещо душевно, с други думи той просто не участва в материалния живот.

Нека да продължим нататък. Завчера показахме как човек развива и своя друг полюс. Видяхме как той напредва в своята външна активност именно като „двигателно-веществообменен човек“, като „двигателен човек“ или „човек-крайници“. Аз посочих и за тази цел трябваше да си припомним подробности от най-древните епохи как човек напредва в своята външна активност като ловец, като скотовъд, като земеделец и като един кръстосващ по морета и океани търговец. Да, човекът упорства в тези свои „професии“ и набира сили, защото постепенно се освобождава от влиянието на зодиакалните съзвездия. Животното остава под въздействията на Стрелеца, Козирога, Водолея, Рибите. По тази причина животните изграждат своята форма, такава каквато е: Замислена и осъществена според земния физически план. Ако сериозно проучваме животинския кръг, ние трябва да си отговорим на въпроса, защо животните изграждат своята двигателно-веществообменна система точно по този начин. Човекът също изгражда своята двигателна система в съответствие с физическия земен план, дори и когато Земята за определено време се намира там, в северната хемисфера на животинския кръг. Дори и само в географски смисъл, различните области на Земята се населяват по различен начин. Обаче това, което е изградил на едно място, човек може да го пренесе на друго. Качествата, които са развити тук, имат своя произход в миналите епохи; а за съвременната епоха е характерно, че Земята е пълна с различни и смесени човешки форми; и ако някой изучава днес географията, той няма да стигне до една ясна представа за връзките между човека и Микрокосмоса. Човекът се освобождава и изтръгва от затворената линия на животинския кръг. Той се приближава към човешката вертикала, към отвесната човешка ос. По отношение на своята форма, човекът остава изложен под въздействията на животинския кръг; по отношение на „полюса-глава“ остава под въздействието на външните планети, но доколкото е стъпил на Земята и доколкото самият той е покрит от Земята, човекът се освобождава както от планетарните, така и от зодиакалните въздействия. Сатурн и Юпитер изпращат своите лъчи към Земята, те действуват върху човека. Човекът, който в своята глава притежава един образен живот, приема в себе си също и образите на тези звездни светове; доколкото развива живота в „полюса-глава“, той приема в себе си и образите от Космоса, от Макрокосмоса.

От друга страна обаче, той „отказва“ да приема образи. И само благодарение на това могат да възникнат онези форми, описани от мен завчера „крайниците“, които в известен смисъл са противоположни на „главата“. Да, развивайки своята външна деятелност, човекът се освобождава от макрокосмическите въздействия.

Ние казахме, че в „полюса-глава“ човек унищожава своето минало. За „полюса-крайници“ важи обратното. Ако човекът би застанал на една прозрачна Земя, така че върху него биха действували животинският кръг и планетарните движения откъм другата страна на Земята, тогава той не би бил в състояние да разгръне каквато и да е самостоятелна инициатива. Той би останал под категоричните и принуждаващи въздействия на планетите и съзвездията. Той стига до свободното разгръщане на своята инициатива само поради факта, че Земята покрива тези планетарни и зодиакални въздействия. Но освен това, ако би бил напълно изложен на тези въздействия, в хода на повтарящите се земни животи особено в своята двигателно-веществообменна система той би развил един прекалено ригиден, прекалено втвърден живот. Той не би могъл да разгражда, да разпилява материята; органичната материя би се вроговяла. Човекът би имал съвсем друг вид крайници, наподобяващи конско копито. И човекът е избавен от това вроговяване само поради факта, че той не остава в животинския кръг, а изправя главата си и непрекъснато се стреми към отвесната човешка ос.

Но какво става с противоположния полюс? В горния край на човешката фигура, където е „полюсът-глава“, човек унищожава своето минало и раздробява материята, превръща я в прах. В другия полюс, наречен от нас „веществообмен-крайници“ или „двигателно-веществообменен полюс“, човек се развива по такъв начин, че не позволява на материята да стигне до пълна космическа зрелост. Тя изостава, защото човек я задържа. И ние притежаваме пръсти, палци и т.н., само защото не сме позволили на нашите крайници да израснат според техните собствени намерения. Ако бихме ги оставили да израснат свободно, те не само биха завършвали с нокти; те целите биха се превърнали в огромни и вроговени остриета. Ние, така да се каже, ги задържаме на една по-ранна степен. И само поради обстоятелството, че задържаме нашите крайници, можем да развием в тях онази воля, която после ще се прояви като една от най-важните заложби за следващите земни животи. Ако ние бихме позволили самостоятелното развитие на двигателно-веществообменния човек, тогава животът щеше да приключи в рамките на една единствена наша инкарнация. Ние съхраняваме онова, което ще пренесем в бъдещето не по друг начин, а като не позволяваме на двигателно-веществообменния човек да се развие според неговите собствени намерения.

В този долен край на човешката фигура, нещата изглеждат обратно: Докато в „мисловния полюс“ душевният живот се проявява като образен живот, в „двигателния полюс“ грубо казано животът остава като една млада плът, животът остава млад, органически-материално млад. Той не остарява, не се вроговява, а остава млад. Поради обстоятелството, че остава млад, материята вече може да се разпадне; образът на „младостта“ минава през смъртта и стига до следващия земен живот. Да, тук долу е полюсът на волята. Сега обаче ние трябва да заявим: Волевият полюс или полюсът на волята при човека,

представлява един незавършен органически процес, едно незавършено органическо образуване. И какво можем да си представим под един „незавършен органически процес“? Зародишът! Защото тъкмо зародишът

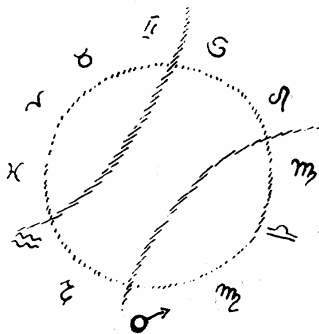

Рис. 18.

може да продължи своето развитие. Докато в горния край на човешката фигура, където е „полюсът-глава“, ние имаме нещо като черупка на стрида, нещо, което се обособява като материя и е чиста материя, то долу при „полюса-крайници“ имаме един вид зародиш. Тук (горе) ние можем да кажем: Ние душевно изживяваме чисто етерния свят, образа. Тук (долу) ние изживяваме не образа, а зараждащия се живот. Тук ние изживяваме нашата здрава свързаност с материята. Ние сме в състояние да движим нашите крайници, защото сме свързани с материята. Доколкото в главата човек превръща своите сетива в крайници и доколкото по отношение на главата сам става двигателно-веществообменен човек, там, в главата, той не може да движи нищо. Всяка отделна част на човека пронизва всички други части; в известен смисъл очите са ръце, доколкото те могат да се движат и опипват предметите; обаче в главата далеч не всичко е подвижно, главата е най-вече неподвижна, и мозъчните гънки например са лишени от всякакви произволни движения. Това е естествено. Обаче главата е слабо подвижна дори и в своята външна повърхност, едно странно изключение е например човек да движи ушите си.

Тази свързаност с материята се явява като една пречка пред съзнанието. Но затова пък ние сме в състояние да развием тъкмо волята. Ако тук (горе) ние унищожаваме материята, тук (долу) след като сме обрекли материята на смърт ние запазваме зародишната сила като предпоставка за следващите земни животи.

А всичко, което остава по средата, вчера ние го описахме като дихателен и циркулаторен живот. Освен това, що се отнася до формата на „средния“ или „циркулаторния човек“, ние посочихме с кои съзвездия на животинския кръг е свързано нейното изграждане в хода на индивидуалното човешко развитие.

Ако Вие свържете съвременната епоха с небето на неподвижните звезди и обозначите 12-те съзвездия: Овен, Телец, Близнаци, Рак, Лъв, Дева, Везни, Скорпион, Стрелец, Козирог, Водолей, Риби тогава трябва да отделим ето тези

четири зодиакални съзвездия (рис. 18) и да ги отнесем към главата. От друга страна трябва да помним, че под тяхното въздействие главата се изпълва с това, което наричаме „умиращ живот". Ето как главата стига до душевното изживяване на образа, до душевното изживяване на представата. Противоположните четири съзвездия за съвременната епоха не и за гръцката са Дева, Везни, Стрелец, Скорпион. И тогава за ритмичния човек ние бихме имали това, което остава в средата, както и но вече от друга страна в лицето на Марс и Меркурий имаме онези планети, които също са разположени по средата. И сега човекът застава пред нас като едно същество, което непрекъснато се колебае между „обра за" и „зародиша". Дихателно-циркулаторният човек е чудесен пример в подкрепа на горното твърдение. Човекът приема животворния кислород и го свързва със своя веществообмен и със своята двигателна активност. Той свързва кислорода с въглерода. Първоначално въглеродът действа стимулиращо върху нервно-сетивния живот, но веднага бива отхвърлен като „нокса". Така, дори и материално, пред нас застава антагонизмът между живота и смъртта; изявеният живот в кислорода, изявената смърт във въглерода; умиране оживяване, умиране оживяване. Самият живот постоянно се люшка между умиране и оживяване.

Обаче в душевен смисъл нещата стоят по друг начин. От една страна ние имаме нашите изживявания, мисли и т.н. като нещо вътрешно, като нещо чисто етерно; обаче етерното тяло обхваща в своя живот и това, което наричаме „жлези". Тези жлези отделят материя. Жлезите се свързват с етерното тяло по друг начин, а не като например мускулите. Впрочем мускулите принадлежат към двигателно-веществообменния човек. Връзката между етерното тяло и жлезите е такава, че когато етерното тяло ангажира или „захване" жлезите, те започват да отделят материя. И все пак тук не става дума за едно свършено сливане на етерния и материалния живот. Тук става дума за прехода между тях. От една страна етерното тяло „захваща" материята, но от друга материята осъществява своята „самозащита": Жлезите секретират, продуцират, произвеждат материя. Ако проучвате мускулите, ако проучвате костите, които принадлежат към двигателно-веществообменната система, Вие ще установите, че при тях най-вече при костите материята е здраво и строго уловена от етерното тяло на човека. Тук нищо не се разрушава, тук всичко остава младенчески свежо. Тук материята е непосредствено „захваната" от етерното тяло на човека. В главата не е така; за да развива своята глава, човек трябва да разпилява, да разрушава материята, да я превръща образно казано в прах. Свободните етерни движения и пулсации се проявяват като мисловен живот. Доколкото етерното тяло „захваща" жлезите, то се свързва с тях, обаче те не го понасят; обратно мускулите например го понасят добре. Мускулите с удоволствие поемат етерното тяло. Жлезите не го понасят; те отделят материя, те отблъскват етерното тяло обратно навън. Така в душевен смисъл ние стигаме до живота на чувствата (виж схемата).

И сега ние действително можем да опишем как протича мисловният живот. Мисловният живот протича така, че от материята не се изисква вече нищо, мисловният живот достига до етерния свят и остава там, в етера. Чувственият живот от своя страна протича така, че етерното тяло „захваща“ жлезите, обаче те не го понасят. Докато етерното тяло се „разтваря“ в жлезите преди да е настъпил мигът, когато те започват да отделят материя човекът не разполага със своето етерно тяло, неговото етерно тяло изчезва навътре в жлезите. Сега той изживява себе си единствено със своя Аз и своето астрално тяло (виж схемата).

Как стоят нещата с представите"? Животът на физическото тяло бива отблъснат; човек изживява себе си в етерното тяло, в астралното тяло, в Азът в човешката глава е Азът, който пронизва астралното тяло и етерното тяло; Азът, който отхвърля физическата същност, и чрез всичко това, с помощта на астралното тяло, Азът изживява в етерното тяло именно мислите, мисленето.

Как стоят нещата с чувствата? Тук етерното тяло е отнето от човека; то изчезва навътре в жлезите. Да, етерното тяло нахлува дълбоко във физическото тяло. Тук за целите на своето вътрешно, съзнателно изживяване, човек разполага само с астралното тяло и Азът.

Как стоят нещата с волята? Тук със своето етерно тяло човек е изцяло потопен в органичната материя. Обаче в будно състояние етерното тяло увлича астралното тяло със себе си. А чрез това човекът е в състояние да осъществи едно или друго движение. Така в материята нахлува и астралното тяло. Човекът се оказва лишен и от астралното тяло, в своето съзнание той разполага само с Азът.

Представи: Етерно тяло, Астрално тяло, Аз.

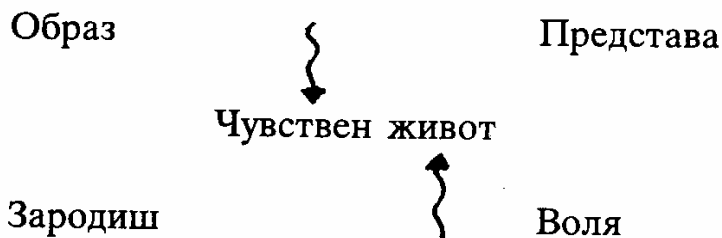
Чувства: Астрално тяло, Аз.

Воля: Аз.

Вие разбирате, че по този начин ние стигаме до една съвършена зависимост между душевния и телесния живот. Единствено с помощта на антропософското познание ние разбираме как Азът, астралното тяло и етерното тяло участвуват във физическото тяло; едва сега ние забелязваме разликите между душевния мисловен, чувствен и волев живот; едва сега ние откриваме, че душевният мисловен живот е такава част от умирация организъм, която се формира от „горните“ съзвездия на животинския кръг и от външните планети на нашата система, и че там човекът разрушава своето космическо минало, разрушава и разпилява материята, за да постигне образа, за да постигне изживяването, наречено „образ“. Ние откриваме, че там, в средната област, където е „ритмичният човек“, индивидът може да изживее миналото, както и в Макрокосмоса, доколкото той е свързан с миналото и произлиза от миналото; но наред с всичко това след като вече функционира един постоянен ритъм, било то свързването кислород-водород, или пък ритмичното функциониране на

жлезите и техните „екскременти“ той, индивидът, се издига и до нещо друго, а именно, до способността да реагира! Отговорът на Микрокосмоса, или индивидуалната човешка реакция, се осъществява там, където са жлезите. Средният човек живее не само със своите вътрешни ритми, той живее в синхрон с целия свят, отваря се пред света и го приема в себе си. Човекът всмуква света в себе си, той е индивидуално същество само наполовина и непрекъснато се люшка между Макрокосмоса и Микрокосмоса. Това е типично за живота на чувствата. И ние можем съвсем точно да установим, как си взаимодействуват материалния субстрат на организма и неговите душевно-духовни сили.

При волята нещата са поставени така, че материалният субстрат е ангажиран максимално, а самият човек е така да се каже Макрокосмос от „най-чиста проба“. В своите действия той успява да се дистанцира и освободи от макрокосмическите влияния.

Ако човек живее в северното полукълбо, с помощта на Земята той се освобождава от съответните планети и съзвездия; в южното полукълбо също; всичко се върти, всичко е движение, и по този начин като двигателно-веществообменен човек, съществуващ тук между раждането и смъртта той е „напълно“ Микрокосмос, и вече притежава един собствен свят, който може да пренесе напред в бъдещето. Да, сега човекът развива най-младата издънка на душевния живот, волята, която все още се нуждае от пълната закрила на физическото тяло; волята, която допуска до себе си единствено Азът, понеже там, в областта на физическото тяло, се извършва едно постоянно „изразходване“ на астралното и етерното тяло.

Ако човек не е в състояние да разграничи Азът, астралното тяло и етерното тяло, той никога не ще може да обхване душевния живот; ако тези неща не бъдат разбрани конкретно и точно, ние никога няма да стигнем до това, което представяват мислите, чувствата и волята. И ако отнесем този възглед към нашата съвременна епоха, какво се получава тогава?

Тогава идват официалните психолози и философи, и започват да обясняват на хората: Практически за душата ние не знаем нищо, и все пак, ако се основаваме на известни факти, трябва да приемем, че съществува някакво „подобие“ на душата, нещо „психоидно“. После те продължават да ни учат, как на времето Декарт и Спиноза се постарали да изследват взаимодействията между тялото и

душата, но въпреки всичко нещата си остана ли съвсем абстрактни: от една страна имаме тялото, а от друга душата.

Така е ако слагаме целия душевен живот под един общ знаменател и говорим за „подобия“ или „психоидни“ феномени, ако не доловим колко различни са съотношенията между тялото и душата отделно при мисловния, чувствен и волев живот, ако не постигнем онази конкретизация на живота, която го разглежда с помощта на Азът, астралното и етерното тяло, ние никога няма да разберем душевната организация на човека. Днес всички ние сме изправени пред едно чудовищно отклонение от истината. Човек не мисли сериозно, той е изпаднал в положението на повърхностен регистратор: От една страна „Фехнеризъм“, от друга „психоидни феномени“. Все едно даден изследовател да избягва човека, „антропос“, и да предпочита приказките за някакъв „антропоид“. И, естествено, подобна наука е не антропософия, а антропоидософия, психоидология!

Ако пристъпим към душевно-духовния живот с действително сериозни намерения, тогава във всяка от неговите подробности ще открием това, което хората наричат „взаимодействие“ и т.н. Едва тогава ние ще изковем надеждни понятия за нещата, без да ги свързваме с онази анатомична прегледност, която изследва продуктите на черния дроб, а после със същата методология иска да изследва и мозъка, говорейки за някаква абстрактна мозъчна тъкан. Ние трябва съвсем точно да знаем как в своя горен край, където е „полюсът-глава“, човекът се отнася по строго определен начин към целия Макрокосмос, как го разрушава, как унищожавя своето космическо минало, и как долу, в двигателно-веществообменния полюс, той задържа растежните тенденции и остава, така да се каже, зародиш.

И най-ужасното е, когато с незначителни изключения хората спекулират и се произнасят авторитетно както върху същността на тялото, така и върху същността на душата и Духа, когато си служат с най-елементарни думи от всекидневието, изменяйки произволно смисъла им с едно или друго окончание, какъвто е случаят с „психоидните“ феномени и т.н. Днес има много хора, които просто нямат дори и далечното предчувствие, как се стига от думата до понятието. Днес в Германия има стотици нови и „свободни“ религиозни общности, стотици сдружения на монисти, които изобщо не разбират, че живеят от „отходните“ води на материалистическото естество знание, каквото го знаем от 60-те и 70-те години на 19 век. Навсякъде шум, навсякъде лекции нека вземем например тези на Артур Дрюс, от които е ясно: Някога той е проучил философията на Хартман от своите младежки години той постоянно танцува около Хартман проучил е философията на Хартман, обаче в общи линии от нея е взел само думите. В неговата глава тези думи се търкалят по няколко установени, вечно едни и същи коловози, и той също не знае какъв е собствено пътят от думата до понятието. И с тези няколко думи, механично

заимствувани от философията на Хартман, той се опитва да критикува Антропософията.

Ето, такива са плодовете от съвременната цивилизация, плодовете на съвременното образование, които просто не желаят да се докоснат до връзките на човека с Космоса, нито пък да вникнат в двете основни противоположности а именно, как от една страна човек развива в умиращата си глава образите и представите на своя душевен живот, и как от друга страна в своите зародишни сили той развива волевия елемент на душевния живот.

Аз добре зная, че за официалните научни среди тези неща звучат съвсем неприемливо. Впрочем, така и трябва, защото представителите на официалната наука общо взето са вкарали всички понятия в своя словесен калейдоскоп и са изгубили всякакъв усет за действителността. За всеки здравомислещ човек подобни лекции за „психоидните феномени“ не са нищо друго, освен калейдоскоп от думи; всичко, което се изнася за Декарт, Спиноза и т.н., включително до Фехнер, е лишено от смисъл и не е нищо друго, освен калейдоскоп от думи. Единствено то, което може да свърже тези откъслечни и блуждаещи фрази, е основният антропософски възглед за Азът, астралното тяло, етерното тяло и т.н. Да се говори по този начин за съвременната епоха, може да причинява някому дори и болка; обаче там, където нещата опират до т. нар. духовен живот, трябва да се говори тъкмо по този начин. Самите философи са вече безпомощни, понеже от десетки години насам те изгубиха вътрешния смисъл на думите и понятията. Днес впрочем се стига до там, че от университетските катедри по философия преподават не философията съвременни естествоизпитатели. И на тях се поверява устното разпространение на философията сред хората! Започна се с Мах, а днес главният представител на тази категория е Дриш. Естество изпитателите проповядват от философските катедри тъкмо защото философите изгубиха цялото съдържание от своите глави, а естествениците имаха поне един минимум от външни сетивни наблюдения. Но за философията, естествено, те говореха още побезсъдържателно, отколкото философите. А за тях, философите, останаха само думите. И сега ние можем да посочим едно странно явление. Стана така, че в първата половина на 19 век безсъдържателната философия се изпари напълно, дори и при онези „рицари на словото“ от категорията на Куно Фишер. Обаче да не забравяме, че през епохата на Куно Фишер от университетските катедри по философия преподаваха все още философите. Но тази философия вече беше лишена от всякакво вътрешно съдържание.

И все пак, ние трябваше да сме наясно: макар и малко на брой, но в света имаше хора, които се досетиха какво се крие зад „психоидните феномени“ и зад цялото това льготене; и тези хора прекрасно знаеха в какъв дълбок упадък навлиза нашето университетско образование. Ето защо аз искрено одобрявам Вашите усилия да проникнете в съдържанието на последните три лекции, в които описвам как макар и да изглежда свързан с Космоса човекът се

освобожава от Космоса, запазвайки връзките си с него единствено чрез дейността на „ритмичния човек“; да, човекът се освобожава от Космоса, първо за да развие в пълна независимост спрямо материята мисловния живот като образен живот, и второ, за да развие волята и то по такъв начин, че да съхрани определен вид материя в човешкия зародиш, където тя не е принудена да се вмества в твърдите форми на Макрокосмоса, при което в този „полюс“ човек запазва една пластична подвижност, за да навлезе след време в бъдещите епохи на Юпитер, Сатурн и Вулкан.

Ако съпоставите тези факти, Вие ще доловите как антропософското познание се стреми на първо място да пробуди в човека неговото чувство за истинност, на второ място естетическото му чувство, доколкото Антропософията гледа на човека като на една форма, извлечена от целия Макрокосмос, и на трето място да пробуди импулсите му за религиозен живот. Точно от тези три лекции Вие ще разберете с какво дълбоко основание тук в лекционните цикли и навсякъде, където е възможно с какво дълбоко основание Антропософията се стреми към една синтеза, към едно хармонично сливане на религията, изкуството и науката. Обаче това сливане на религия, изкуство и наука е неосъществимо без да се извисим до една истинска космология, която непрекъснато да ни сочи и напомня, какво точно представлява човекът в своята форма и в своя живот.

А това, от което се нуждаем по-нататък, за да вникнем правилно в душевния живот на човека, е едно истинско учение за свободата. То ще ни държи будни за основния космически факт от историята на човека как този човек постепенно се освобожава от Макрокосмоса, как се изтръгва от Макрокосмоса, за да формира двата полюса, за които вече стана дума. Само това, което човек развива и постига в свобода, само него той ще пренесе в далечното космическо бъдеще, когато Земята няма да съществува. Всички тези неща пораждат дълбоко религиозни чувства и мисли.

И така, за да изведе в подем нашата култура, човекът се нуждае на първо място от една космология, в чийто център да е поставен самият той, а не от съвременната космология, която нехае за човека и го игнорира напълно. На второ място той се нуждае от едно учение за свободата, и накрая от една етика, в чиито висини той непрекъснато ще се убеждава, че зародишните сили на космическата еволюция са вложени не другаде, а в способността му да осъществява доброто. Човекът се нуждае от една жива и действаща етика, не от абстрактни стойности, а от стойности, чието осъществяване е възможно поради техните собствени сили. Космология, учение за свободата, етика това са нещата, от които човекът се нуждае, за да тласне напред културата и самия себе си.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 4 Ноември 1921

В хода на досегашните лекции разгледахме човека откъм връзките между неговата телесна форма и Космоса, откъм степените на живот сетивен, нервен и т.н., и откъм душевните му изживявания. Днес бихме искали да говорим за неговите духовни изживявания.

Нека да си припомним начина, по който обяснихме формирането на човешкия организъм. Ние трябваше да свържем цялостната човешка организация с Космоса и най-вече с небето на неподвижните звезди. След това, за да вникнем в степените на човешкия живот сетивен, нервен, дихателен и т.н., трябваше да разгледаме нашата планетарна система. И накрая, навлизайки в душевните изживявания, трябваше да съчетаем телесната организация на човека, т.е. това, което той има от небето на неподвижните звезди, и това, което има от планетарната система. Обсъждайки развитието на „формата“ от една страна, и „живота“ от друга, ние се натъкнахме на една основна противоположност, състояща се в самостоятелното функциониране на „човека-глава“, „човека-гърди“ и „двигателно-веществообменния човек“. Ние видяхме, как душевните изживявания например сетивните възприятия и представите се осъществяват чрез сетивно-нервната организация именно в „полуса-глава“, как чувствата се осъществяват чрез дихателната и циркулаторна организация, а дялата чрез двигателно-веществообменната система. За да сме още по-точни в интерпретацията на душевния живот, ние трябваше да вземем под внимание и взаимодействието между Азът, астралното тяло, етерното тяло и физическото тяло. В последната лекция стана дума още и за взаимодействието между телесните и душевни свойства, изразяващо се в дейността на жлезите, както и за реализацията на мускулните движения чрез волята.

Ако обаче искаме да стигнем до духовните опитности на човека, ние трябва да го разгледаме по друг начин, а не като се ограничаваме върху проявленията на душевния живот и тялото; за да стигнем до духовните опитности на човека, задължително трябва да вникнем в периодичната смяна на онези състояния, които наричаме „будност“ и „сън“.

Естествено, всички знаем, че в хода на човешкия живот, в 24-часовите денонощия, ние разполагаме с дневната будност и с нощния сън. Човекът живее в периодичната смяна между будност и сън.

Обаче знаем също, че човекът е поставен и по един съвсем друг начин в това, което наричаме будност и сън. За какво става дума? Когато човекът е ангажиран с определени сетивни възприятия, или когато работи с дадени представи, той е буден, напълно буден. Сетивните възприятия и представите изискват пълна будност. Затова пък човек осъществява своята воля макар и буден в един вид сънно състояние. Докато действа, практически човек е в дълбок сън.

Както вече знаем, чувственият живот представлява един вид сънуване в условията на будното човешко съзнание. Така че и тук, така да се каже, човек се

люшка между будността и съня. Винаги, щом предприемем един волев акт, зад нашата будност прозира дълбокият сън, или ако мога така да се изразя „будният сън“. Будни сме само дотолкова, доколкото можем да облечем в представи нашата собствена активност. Обаче истинският смисъл на волевата активност остава за нас в пълен мрак, както впрочем и състоянията по време на сън.

А това, че се чувствава като едно индивидуално същество, човекът дължи на съня. Ако живееше само буден в своите представи, той щеше да изживява света само като една непрекъсната смяна на образи. Той би се усещал в един съвършен покой, като застинал в една точка на Всемира и целият Космос би съществувал за него под формата на образи; дори и неговият Аз би изглеждал само отражение на цялата космическа панорама. И единствено благодарение на това, че ние, така да се каже; изпълваме будния представен живот с постоянните спомени за онези състояния, по време на които не изживяваме нищо, т.е. състоянията на сън от мига на заспиването до мига на пробуждането, само благодарение на тях, ние стигаме до самите себе си. Дори и беглото замисляне над това, кое то искаме, внася в нашето дневно съзнание един съноподобен елемент, обаче от друга страна всичко, за което става дума, пробужда нашето Азово чувство, нашия Азов импулс. В обикновения живот ние не можем да изживеем този Азов импулс съзнателно, ние го изживяваме по-скоро като един тласък, като един удар от дълбините на нашата вътрешна организация.

Ние изживяваме Азът и по един друг начин, а именно когато между заспиването и пробуждането навлизаме в Космоса със същия този Аз, който остава необхванат от обикновеното съзнание и с нашето астрално тяло, което също остава необхванато от съзнанието; така че всичко това действа като един незабележим пробив в нашето съзнание, чрез който там нахлуват като едно помрачение на това съзнание онези опитности, които имаме между заспиването и пробуждането.

И каква е силата, която всяка нощ ни пренася в съня, силата, която потопява нашата воля и голяма част от нашите чувства в непрогледната нощ на безсъзнанието? На този въпрос ще отговорим само ако знаем, че в областта на волята, практически ние развиваме една органична дейност. Последния път видяхме, как човек вмъква във волята, дори и до мускулния живот, определени елементи от своя душевен живот. Душата, така да се каже, се „потопява“ в мускулния живот; там тя се изплъзва от обикновеното съзнание, става част от „несъзнателния“ живот, душата се изплъзва от обикновеното съзнание също и тогава, когато от заспиването до пробужда нето напуска тялото и пребивава в Космоса. Да съзнаваме нашия Аз в условията на обикновения живот, е едно изискване, което идва от страна на тялото. Това изискване идва от там, че ние имаме такова тяло, което за да предприеме един волев акт ангажира цялата душа; тяло, което за да хармонизира силите, които израстват във волята смъква душата в мрака на съня, и то не с друга цел, а само за да развие съзнателния поглед на човека спрямо неговия несъзнателен Аз.

И така: Докато изливаме нашия Дух, съответно душата, в очертанятия на физическото тяло, ние се потопяваме дълбоко навътре в материята. Там ние чувствуваме душата си, ако ми позволите този израз, яка и здрава. Но когато имаме сетивни възприятия и представи, ние се чувствуваме не яки и здрави; тогава ние се чувствуваме будни.

Да имаме сетивни възприятия и да образуваме представи това означава, че ние не живеем в тялото. Едно дълбоко непознаване на нещата е да вярваме, че едва имагинативното, инспиративното, или интуитивното познание издига човека горе в духовния свят. Не, ако човек има сетивни възприятия или пък ако образува представи, той вече живее в духовния свят. Защото ние видяхме, че сетивните възприятия са свързани с мъртвата материя, с чисто физическите апарати на нашите сетивни органи, които са механично вградени в нашия организъм и оживяват едва след като бъдат проникнати от етерното тяло. Служейки си с тези физически апарати, ние стигаме до сетивните възприятия. До определено изживяване стига не физическият апарат, а духовните сили, които пулсират вътре в него. Според своята същност, съдържанието на сетивното възприятие е нещо духовно. Както казахме последния път, в областта на представите ние постоянно разширяваме сетивната дейност и я прехвърляме върху нервната организация. Практически нервната дейност се състои в един вид умиране. Искаме ли да боравим с представи, органичната дейност трябва да бъде изключена. Ето защо, доколкото имаме сетивни възприятия и доколкото работим, с представи, ние живеем в духовните измерения на света. Обаче като хора, които живеят тук между раждането и смъртта, ние се приближаваме до този духовен живот само доколкото успяваме да постигнем едни или други образи за него. Точно тук е своеобразието, че в сетивните възприятия и представите, ние навлизаме в духовния свят, но първоначално от него не притежаваме нищо друго, освен образи. Така че можем да за явим сетивните възприятия, представите, са духовни, изживявания, само че под формата на образи. Що се отнася до представите, ние сме наясно, че те имат подчертано абстрактен характер и съвсем не са, да кажем, някакви интензивно наситени образи. Има нещо сиво и безрадостно, когато пристъпва ме от сетивните възприятия към представния живот. Обаче сиво и безрадостно е само от гледна точка на нашето съзнание. В действителност всички представи, които човек образува, съдържат в себе си зародиша на имагинациите.

Нека да обобщя: Фактически представите съдържат имагинации, само че тези имагинации не стигат до съзнанието. В обикновения живот ние имаме само представите, и те са един вид екстракт от тези имагинации. Имагинирането, имагинациите, са насочени навътре към тялото, а това, което стига до нашето съзнание, е бледото им отражение под формата на представи.

Скъпи мои приятели, винаги когато имате дадена представа, Вие имате също и имагинации. Само че представите остават в съзнанието, а имагинациите се промъкват и навлизат навътре в телесната организация, в самата виталност, в

самия жизнен тонус на Вашия организъм. Ако аз трябва да опиша нещата схематично (рис. 19), тук ще поставя главата; тук сетивните възприятия (червено), а после идва ред на представите, на представката дейност (синьо, зелено), която ние изграждаме, черпейки от сетивните възприятия. Тази представка дейност има нещо от двуликия Янус: В посока навън тя дава бледите и смътни представи, които стигат до нашето съзнание; в посока навътре тя дава имагинациите, обаче тези имагинации не достигат до нашето съзнание. Имагинациите нахлуват в организма и там те поставят основите на жизнения тонус, на самата витална дейност на нашия биологически организъм. Имагинациите нахлуват във всички органи, те живеят в мозъка, те живеят в белите дробове, в бъбреците, навсякъде.

Ето защо сега настъпва и нещо твърде особено: Тук, в зацрихованите в червено ивици и в синята ивица, ние имаме Духа под формата на образи. А това, което нахлува в тялото, то не достига до съзнанието и ние го изживяваме

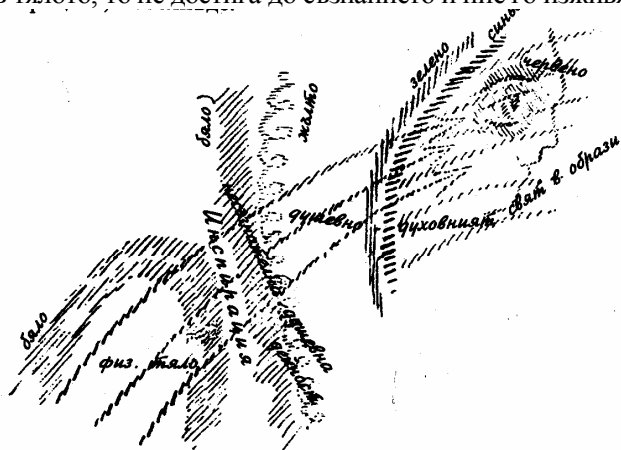

Рис. 19.

като нещо душевно. Духът, така да се каже, в посока напред, е Дух, а в посока назад, в организма (зелено), той е душа. Обаче в своята душевна разновидност, той веднага се потопява в несъзнаваното, в полусъзнаваното и по този начин се свързва с тялото. Още по-надолу от това, което означавам тук, ние имаме несъзнаваната душевна дейност. Тук имагинациите изчезват. И така, от тази страна е тялото. Обаче това „тяло“ е потънало в сън, потънало е в нощния мрак на безсъзнанието и се манифестира само дотолкова, доколкото изявява волята си горе в съзнанието. А тази воля е като един мощен противоудар; той ни прави крепки и здрави, дава ни непосредствения усет за действителността. Обаче „горе“ този непосредствен усет за действителността се проявява като чувства. Там ние имаме вече друго отношение към действителния свят; там ние започваме да сънуваме този свят и общо взето той се изплъзва от нашето будно съзнание. Като хора, живеещи между раждането и смъртта, ние постигаме нашето съществуване в духовния свят за сметка на това, че изживяваме Духа в

образи било то в образите на сетивните възприятия, било то в образите на нашите представи; за сметка на това, че макар и да изживяваме действителния свят около нас той се отразява в нас по един дълбоко несъзнателен начин.

Ние се потопяваме в този външен, реален свят, обаче общо взето той се отразява в нас по един дълбоко несъзнателен начин, и е наистина така дори само да вземем състоянията на сън, когато сме навън в света, и не знаем нищо за него. Ние сме просто пронизани, протъкани от несъзнаваното. Там ние се намираме в действителния свят. Да, като хора ние живеем от една страна в тялото, но доколкото живеем и в Духа, ние изживяваме Духа само под формата на образи.

Обаче всяка телесна част е изградена от силите на Духа. И докато работи над своите имагинации, човек се доближава до целия имагинативен живот, който иначе остава изобщо необхванат от неговото съзнание. И така, в духовната област, човек изживява онова, което за обикновеното съзнание са чувствата. Той изживява чувствата донякъде съзнателно. Обаче това, което лежи зад чувствата, е не друго, а инспирацията.

Всеки път, скъпи мои приятели, когато изпитвате някакво чувство, Вие имате наред с него и една инспирация. Обаче както при представите настъпва едно потъване на имагинациите в общия жизнен тонус на организма, така и при чувствата настъпва потъване на инспирациите навътре в тялото, защото Вие се нуждаете от тях тъкмо там, вътре. Вие се нуждаете от тях заради дихателната дейност, заради ритмичната дейност. Там те се свързват с цялостната ритмична дейност на човека. И така, за целите на Вашите дихателни процеси, инспирацията се отделя от чувствата и потъва надолу, както и за поддържането на общия Ви жизнен тонус, имагинацията се отделя от представите.

Сега вече мога да обобщя: Прониквайки навътре към чувствата, ние имаме в тяхно лице обаче само в неясна и съноподобна форма не друго, а една скрита инспирация. Една скрита инспирация се промъква надолу и навлиза в ритмичната дейност, в дишането, в кръвната циркулация. И ако правилно вникнем в същността на един човек, който мисли и чувства, ние бихме могли да му кажем: Добре, ти работиш с определени представи, ти мислиш и това ти го знаеш добре; обаче от твоите представи постоянно се отделят и гравитират надолу, завладяващи цялото ти тяло, пулсиращи, живи имагинации и те са тези, които поддържат твоя жизнен тонус, твоята витална сила. Ти чувствуваш; и тогава започват да се отделят инспирации и да се вливат навътре в дишането, в кръвната циркулация.

А най-долу стои волята. В хода на човешкия живот между раждането и смъртта, волята е чисто телесна и физическа дейност, защото в осъществяването на един волев акт, Духът е ангажиран в мускулната система. Да, тук имаме едно телесно изживяване обаче в дълбок сън защото съзнателно може да бъде изживян само Духът. В своята воля, както вече стана дума, човек спи. Но работата е там, че в областта на волята е стаена интуицията. Когато последния

път описах как под формата на образи човек вмъква своята душевна дейност а наред с нея и Духа в своята мускулна дейност, така че става човек на действието, земеделец, търговец и т.н., тук Вие трябва да виждате отблясъците на една действителна интуиция. В своята воля човекът е под власт та на интуицията. Сега той излиза навън от своя Азов живот, оставя Азът да се потопа в една съвършено друга област, а именно в своята костно-мускулна система. Така че можем да заявим: Интуицията прониква и навлиза в двигателно-веществообменния човек. Обаче Духът живее едновременно в имагинацията, инспирацията, интуицията.

Сега вече Духът е навлязъл напълно в тялото. Интуицията действа в двигателно-веществообменния човек, инспирацията в ритмичната дейност, имагинацията в общия жизнен тонус. Единствено „предметното“ познание, единственото ни се открива като непосредствена духовна дейност под формата на образи. И само защото са „образи“, те могат да се слоят с образите на външния свят.

В последната ми лекция, аз се опитах да покажа връзката между душевните и телесните свойства на човека. Ние видяхме, че в главата, т.е. в нервно-сетивната организация се осъществява едно постоянно умиране, една постоянна смърт.

Видяхме още, как в областта на жлезите, душевните сили, макар и в ограничен вид, ангажират твърде много човешкото тяло; става така, че жлезите отделят определени материални субстанции. Обаче в сферата на костите и мускулите, душевните сили са изцяло свързани с тялото. Наскоро аз казах достатъчно ясно: Ние, антропософите, съвсем не блуждаем в никакви абстрактни съотношения между тяло, душа и Дух, ние не говорим за никакви „психоидни феномени“, а разглеждаме душата внимателно и точно, описваме как душевните сили пронизват физическото тяло и т.н. Нещо повече: когато се наложи, ние сме в състояние да вникнем и в Духа макар да стигаме до него само чрез образите, както и в неговите въздействия върху физическото тяло.

Скъпи мои приятели, имагинацията, инспирацията и интуицията не са нещо, което можем да обхванем както например облаците, вятъра и т.н., а те са нещо, което постоянно навлиза в нас от духовния свят. И все пак ние можем да напредваме към Духа. Ние можем да напредваме към човека по отношение на неговата форма, степени на живот, душевност и духовни откровения.

Формата на човешкото тяло е в зависимост от небето на неподвижните звезди и тя застава пред нас съвсем нагледно и ясно. Степените на човешкия живот сетивен, нервен, дихателен и т.н. са в зависимост от планетарната система. С нашето обикновено съзнание ние не можем да ги видим. Те стават достъпни за наблюдение, само доколкото намират определен израз в съответните части на човешкото тяло. А душата тя е така дълбоко стаена във вътрешната организация на човека, че ние си пробиваме път към нея само когато обхващаме тайнствените и връзки с нервно-сетивната дейност, само когато се докосваме до отношенията на жлезите спрямо чувствата и спрямо

всичко, което се основава на ритмичната дейност. После виждаме как душевният живот е свързан с веществообменно-двигателната система. Обаче откъм единия си полюс, душевният живот е проникнат от Духа по такъв начин, че може да извлеча от него само образи, а навътре, в телесната сфера, навлизат именно имагинацията, инспирацията, интуицията. Там долу, Духът просто се излива в душата като най-интимната и свята тайна, каквато човек може да има.

Сетивни възприятия: Духовно изживяване под формата на образи

Представи: Имагинацията навлиза в жизнения тонус

Чувства: Душевно изживяване, но в съноподобна форма
Инспирацията навлиза в ритмичната дейност

Воля: Душевно-духовно изживяване под формата на дълбок сън
Интуицията навлиза във веществообмена и в двигателната дейност.

Откъм другия полюс нещата изглеждат по-различно. Тук човек не разполага с никакви сетивни възприятия, представи или чувства, за които бихме могли да кажем, че с тях той е потопен заедно с Духа в своето тяло. Тук ние стигаме до ясно разбиране на нещата, едва след като погледнем внимателно един човек, който е застанал пред нас в съвършено спокойствие. Когато изследваме неговата физиономия, когато изследваме това, което се излъчва от него докато Духът прониква в неговото тяло и „вкарва“ там инспирациите същият този Дух от ново се появява на повърхността, за да бликне навън в човешките жизненни сили и импулси. И тогава същият този Дух дава на човека инкарната, характерния цвят на плътта, дава му това, което той притежава като физиономия, дава му това, което ни гледа от благородно изваяното му чело, от извивката на неговия нос и устни. Да, същият този Дух вече като инспирация се явява пред нас тогава, щом се изправим пред един съвършено спокоен човек. В този миг Духът действа чрез степените на човешкия живот.

Доколкото човекът се движи, доколкото е ангажиран в едно или друго действие, дори и то да е само примигване на очите, той представлява това, което под формата на интуиция той сваля от духовния свят долу в тялото; това е нещо, което ние непосредствено виждаме. Ние можем да проследим този човек в неговата походка, в неговите жестикулации и изобщо в интуитивните проявления на неговия Дух не като директно присъствие, а като топлинни процеси, като топлообразуване, като химически процеси на деструкция и разлагане.

Когато обсъждаме телесната форма на човешкото тяло, ние трябва да посочим и онова, което светът предоставя на човека. И сега, в човешките действия, ние откриваме това, което човекът връща на света. Тук е налице един затворен кръг, нещо повече един съвършен кръговрат. Вие помнете: Човекът е буден и в своята будност той изживява образи, а това означава, че се намесва и

приобщава към Духа. Обаче през целия си живот между раждането и смъртта той заплаща това съучастие с обстоятелството, че приема Духа в себе си не като реалност, а като образ. Но от друга страна земният човек има Духа в себе си, има го като една истинска реалност; и той стига до тази реалност единствено в съноподобно състояние, в сън, макар и да е наглед буден. Човек става, движи се, говори, но в действителност той спи. И сега би трябвало да кажем: Животът между раждането и смъртта се състои в това, че човек изживява Духа в светлината на едни или други образи, изживява действителността несъзнателно, а чрез медиума на своето тяло. Между раждането и смъртта ние виждаме Духа само чрез неговите телесно проявени форми. Практически ние не виждаме материята. Материята е само външния блясък, външното сияние на Духа. Докато наблюдаваме материята, ние виждаме Духа откъм външната му страна. Нека повторим: Наблюдаваме ли материята било то материята навън в света, било то материята в човека става така, че истинската действителност се отдръпва от нас и пред очите ни застава онази повърхност, където Духът ни се открива единствено в своите телесно проявими форми.

Съвсем различно изглеждат нещата, когато човекът е приобщен към Духа. Тогава неговото тяло, например вътрешността на неговата глава, както и външната, видимата повърхност на тази глава, му се явява само под формата на един образ, който потъва, така да се каже, на заден план. При това човек действително изживява Духа, обаче само като образ, като отражение. Видимо будни, а всъщност спящи, ние възприемаме съзидателния, творчески Дух; обаче същинското възприятие ние не можем да издигнем до полето на съзнанието; то остава вън.

Ето защо, когато разглеждаме една или друга материална повърхност, ние трябва да знаем: Зад нея работи Духът. Само че ние не сме в състояние да проникнем в него с нашето съзнание. Когато с нашето обикновено съзнание докосваме Духа, ние можем да го изживеем само в образи. И точно този е големият прелом, който настъпва с човека: когато мине през Портата на

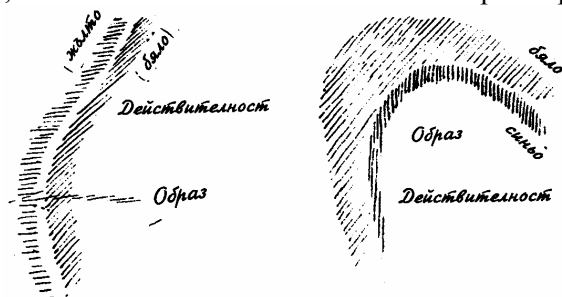

Рис. 20.

смъртта, тази действителност тук се превръща в образ (рис. 20, жълто, бяло), а образите, които ние изживяваме, се превръщат в действителност (синьо, бяло). Минавайки през Портата на смъртта, човек забелязва: Това, което преди

смъртта е възприемал само като образи, сега става за него една неоспорима действителност, а това, което преди е имал за действителност, или по-добре казано, това, което е проспал като действителност, сега се превръща за нас в образ, образ в чиито очертания се загатва следващия земен живот, където отново става един пълен обрат, един пълен прелом.

Виждате ли, когато разглеждаме формите на човешкото тяло и техните взаимни връзки, ние трябва да се от правим далеч навън към небето на неподвижните звезди. От там идват импулсите, които формират главата, гърдите, крайниците и т.н. Ние ясно виждаме как тези форми израстват във външния свят. Ако погледнем човека още по-отблизо, ще открием и въздействията на планетарната система. Знаем, че планетарните сфери образуват степените на човешкия живот: сетивен, нервен, дихателен и т.н. Понататък стигаме до душевните качества на човека, до неговия душевен живот. След това идва ред на периодичните смени между будност и сън, между образ и действителност. И накрая стигаме до духовния човек. Тогава пред нас се открива самият духовен заряд на човешкото същество.

А сега бих искал да Ви запозная с нещо, което на мнозина от Вас вероятно ще се стори прекалено абстрактно и чуждо, но аз Ви моля да се отнесете към него като към шепка костеливи орехи, които трябва да счупите. Защо то това, което имам да изнеса през този четвърт час, може да се окаже твърде важно.

Ако действително следваме този път, прекосяващ целия Космос, небето на неподвижните звезди, планетите и човека, той може да ни припомни нещо твърде познато.

Математиците например определят положението на едно тяло и положението на една точка това днес има особено голяма стойност в теорията на относителността с помощта на три взаимно отвесни линии, които се пресичат в определена точка. Ако искат да определят положението на една точка,

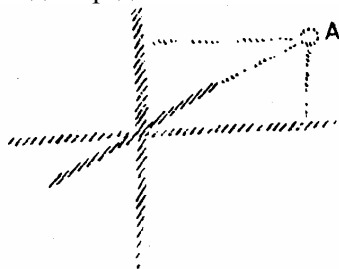

Рис. 21.

например точката А (рис. 21), тогава те измерват разстоянието до тази линия тук, до хоризонталната линия, а също и разстоянието до тази линия, която е отвесна спрямо другите две. Разполагат ли с тези три линии, математиците могат да определят и съответната точка. Необходими им са само тези отвесни

или координатни оси, с чиято помощ те могат вече да определят положението на всяка точка, както и на всяка линия, прокарана между две точки, и т.н.

И математиците са извънредно горди, че могат така нагледно да представят тези неща. Те говорят за три координати, за координатните оси „хикс“, „игрек“ и „зет“. Но за всеки, който е не просто математик, а човек с реален усет за нещата, занимаващ се с математика само между другото, сега възниква един странен въпрос.

Той си казва: По време на живота между раждането и смъртта а съвременните математици изобщо не се съобразяват с другия живот, който протича между смъртта и раждането практически човекът се намира във външния свят и го възприема от определена гледна точка. Изобщо при човека винаги трябва да отчитаме и неговия ъгъл на виждане, неговата гледна точка. Нали разбирате светът изглежда съвсем различно в зависимост от това, дали го гледаме от тази страна, или го гледаме откъм отвъдната страна. Ако съм застанал отвъд, това би внесло вече съществена разлика; тогава аз бих Ви наблюдавал от една друга гледна точка. И ако говорим за тези неща конкретно, ако говорим за тях в съответствие с действителността, ние задължително трябва да се съобразим и с конкретната гледна точка, защото, така да се каже, човек никога не може да избяга от действителността.

Обаче сред съвременните мислители има един подчертан копнеж към това, да избягат от действителността, физиците например искат да изключат всякакъв субективен елемент. Един съвременен физик наскоро попи та: За кой ли феномен бихме изобщо казали, че той „съществува“?

Дори и в говоримия език обаче, може да се установи, че *sein* (съществувам, съм) идва от *sehen* (виждам), така че ако трябва да се съобразим с човека, бихме могли да кажем: съществува това, което може да се види. Защото етимологически *sein* идва от *sehen*.

Обаче физиците не търпят подобна мисъл и един от тях даде следната дефиниция: Съществува това, което може да се измери. Вие разбирате, че тук нещата вече не опират до човека, тук действа една обективна мярка, а самият човек той е напълно изключен, напълно отстранен.

Аз често съм посочвал и един друг пример за това, как човекът е напълно отстранен, напълно изключен от собственото си абсурдно мислене. Става дума за теорията на Кант-Лаплас: вземате една капка растително или минерално масло, пробивате парче картон с една игла, и започвате да го въртите, докато се образуват отделни малки капчици. Обаче, ако уважаемият господин учител не би въртял това „устройство“, нямаше да се отделят никакви капчици и никаква миниатюрна планетарна система! Но ако искаме действително да си обясним космогонията, ние трябва да премахнем господин учителя, нали. В противен случай учителят би трябвало да заяви: Мили деца, ето сега тук възниква едно подобие на планетарната система, обаче аз бях този, който приведе в движение капката масло; а там навън възниква истинската планетарна система, само

защото великият Бог върти гигантската космическа игла; не би възникнало абсолютно нищо, ако навън не действуваше великият Бог. Така би трябвало да говори този учител, нали?

Само че той не казва нищо подобно. В съвременното мислене хората изобщо свикнаха да игнорират гледната точка. Те я игнорират също и тук, в аналитичната геометрия. Макар че им е доста трудно да отговорят на елементарния въпрос: Къде се намира впрочем този, който наблюдава? Къде е застанал? Каква е гледната му точка? Правилно ли вижда предметите някой, който пропуска да отбележи координатите хикс, игрек и зет? Къде е поставен такъв човек? Да, виждате ли, нещата са такива, че там той не може да бъде, защото там той непрекъснато би наблюдавал света в перспектива. Но ако човек би бил изнесен достатъчно далеч, ако би бил изнесен просто „отвъд“, там той щеше да вижда вертикалната линия по правилен начин. Обаче, ако ми позволите този израз, само един „проклетник“ би могъл да вижда т.нар. координатни оси, представени тук (рис. 21); и всъщност човек трябва да прекрачи в безкрайността; там в безкрайността е неговото място. Тази е правилната гледна точка. Тя трябва да е навсякъде в пространството. И когато се говори за пространство, когато се говори за аналитична геометрия, гледната точка трябва да е изнесена навсякъде в без крайността.

Нека сега вземем обратния случай. Нека да се замислим как човек изживява себе си. Той изживява себе си в центъра на Вселената, това е така. Той изживява себе си, така да се каже, като една отправна точка, откъдето визира околния свят чрез своите възприятия.

Пред себе си или около себе си, той има своя хоризонт и възприема това, което е на хоризонта, над хоризонта или под хоризонта. Най-напред човек възприема, или по-добре казано, изживява в своята „визираща линия“ тя може да се определи и като „описваща линия“ категориите „горе“ и „долу“;

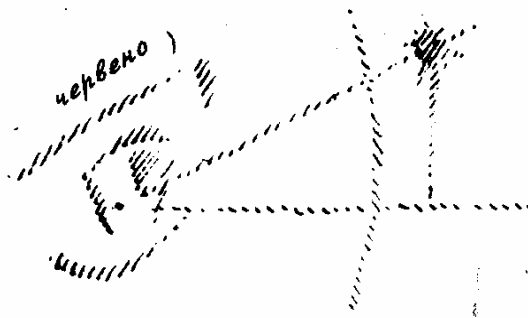

Рис. 22.

накратко, той прави този ъгъл (рис. 22) по-голям или по-малък, отваря го нагоре или надолу. Това правят и математиците, само че в този случай те изхождат от една точно определена гледна точка. Те не се съобразяват с човека. За днешните мислители би било един истински позор да включат човека в Събр.сч.208 Антр. като Космософия 2 ч. // Copyright издателство Даскалов

единния образ на света. Те говорят за една или друга точка и за тях са важни и определящи тъкмо отклоненията от визиращата линия. Те казват: тази точка е отдалечена на такова разстояние, и следователно, може да се визира в координатната система. Обаче тази точка, както и съответният косинус, е винаги различна, в зависимост от това, дали тя е „горе“ или „долу“ по отношение на нашето око. Да, така изглеждат нещата. И математиците говорят тук за „полярни координати“.

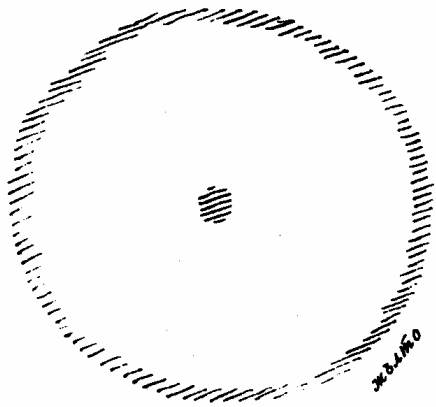

Рис. 23.

Но сега отново стигаме до едно странно възмущение: Тук не съществува никакъв „проклет човек“. Когато разглеждаме пространството а сега правим точно това ние трябва да се изнесем навън в безкрайността. Там е „проклетникът“. Ако тук е центърът (рис. 23), а тук безкрайността, какво точно лежи между тях? Между централната точка и безкрайността лежи един кръг. И ако Вие излезете навън в безкрайността, ако минете през пространството, там Вие ще откриете нещо важно. Ако обаче изнесете „гледната точка“ там, в безкрайния Космос, Вие ще се окажете в областта на неподвижните звезди. Ако отново се преместите към централната точка, Вие ще се окажете в областта на човека. Между тях се намира планетарната сфера. Другояче и не може да бъде. Ако благодарение на своите душевни сили човекът се свързва с Космоса, тази връзка трябва да се осъществи чрез кръговото движение на планетите, чрез сферите. Този факт просто е заложен във вътрешното устройство на Вселената. В пространството между нас и безкрайността, ние трябва да срещнем планетарните сфери.

Виждате ли, древното ясновидство извличаше математиката именно от тези конкретни отношения: Световното триизмерно пространство, гледната точка, поставена навсякъде в безкрайността, сферите и средищният център на непосредствения наблюдател. Древната математика тръгваше от тук. Днешната математика също стана абстрактна и тя работи по-скоро с формули, отколкото с действителния свят. Ако обаче надникнем достатъчно дълбоко в нея, може би ще стигнем поне до едно предчувствие, че това, което математиците днес са Събр.сч.208 Антр. като Космософия 2 ч. // Copyright издателство Даскалов

принудени да изучават, координатната система, полярните координати, всъщност е заложено във вътрешната структура на Вселената.

Виждате ли, ако днес чуete как говори Айнщайн или един от неговите привърженици, Вие ще забележите: Те определят изходната си точка от определена координатна система или конструкция, и чак после стигат до принципите на относителността. И ние съвсем не трябва да се учудваме, че там всичко става относително. След като хората прибягват до първата формулировка, за да навлязат в действителния свят, пред тях застава една алтернатива. Да, сега човек трябва или напълно да се преобрази, или да се превърне в „проклетника“, който е навсякъде в безкрайността. И тогава нещата не опират вече до това, дали тук имаме една миля повече или по-малко, и дали Земяният диаметър е по-голям или по-малък от Слънчевия. Тук всички неща стават относителни. Теорията на относителността възникна именно защото гледната точка беше изнесена навън в безкрайния свят. Ако гледаме на нещата с чист и непредубеден поглед, всичко е относително. И практически, точно тази е истинска та основа, върху която може да се гради, тази е психологическата основа. Трябва само добре да се вгледаме в тези неща.

Утре ще се опитаме да прибавим и нещо друго към това, до което успяхме да стигнем днес.

ОСМА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 5 Ноември 1921

През последните лекции ние разгледахме взаимните връзки между човека и Космоса. За хора, които са укрепени зад стените на днешните официални концепции за света, подобно преливане от Космоса към човека и от човека към космоса, изглежда меко казано нещо абсурдно. Да, на широките кръгове, подобни възгледи не допадат и биват считани за ненаучни. И все пак, духовните направления на съвременната епоха са изправени пред сериозната задача, да говорят за тези неща тъкмо по начина, според който се говори тук в Дорнах; не да мълчат, а да говорят за тях с все по-голяма настойчивост и енергия. Нека да се замислим: Тези неща са изправени по пътя на днешното мислене. И днешното мислене ги отхвърля встрани с цялата си ярост. Обаче така духовният живот на човечеството може да изпадне в неопикуема беда.

Бих желал да обобща накратко последните си лекции тук в Дорнах. Ние разгледахме формата на човешкото тяло като последица от такива причини, които трябва да се търсят в небето на неподвижните звезди, респективно в неговите „представители“ съзвездията на животинския кръг. Да, ако искаме да разберем израждането на човешката форма, ние трябва да се обърнем към съзвездията на животинския, кръг.

Ако проучим духовните характеристики на 12-те зодиакални съзвездия, ние наистина ще сме в състояние да разбираме формите на човешкото тяло до най-малките му подробности.

След това разгледахме степените на човешкия живот сетивен, нервен, дихателен и т.н., за да стигнем до ре шаващата роля на планетарната система.

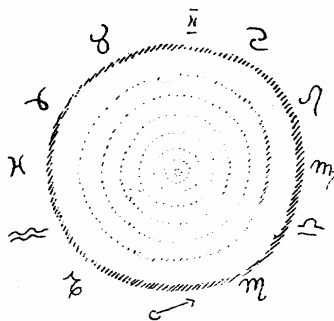

Рис. 24.

Направихме и крачката от тези степени към разбирането на човешката душа. Тогава ние трябваше да пристъпим непосредствено към силите, които действуват в живия човек. Разгледахме душевния живот според представите, чувствата и волята, като в същото време се опитахме да го свържем с формата на човешкото тяло и със степените на човешкия живот. А вчера говорихме за въздействията на Духа и за връзките му с душевните качества на човека.

Когато се занимаваме с душевните качества на човека през живота между раждането и смъртта, ние следваме посоката, която води от периферията на света към същинския земен живот. Само така можем да стигнем до истинските съотношения между формата на човешкото тяло и степените на човешкия живот.

В душевния свят на човека ние трябва да търсим и самия Дух, за когото вчера стана дума, че може да бъде изживян само под формата на образи. Ето така ние слизаем, ако ми позволите този израз, от небето към Земята. Когато разглеждахме формите на човешкото тяло, ние трябваше да се обърнем към неподвижните звезди; когато разглеждахме степените на живота, трябваше да се обърнем към планетарните сфери; когато разглеждахме човешката душа, ние трябваше да слезем до специфичните Земи условия. Едва по този начин ще си изградим цялостен образ за взаимните връзки между Космоса и човека.

А сега, ако оценяваме както трябва тези факти, ние ще сме в състояние да прокараме и точната разграничителна линия между животните и човека. Ето как може да стане това. Ако си припомним всичко, което казахме за животинския кръг, ще установим, че той се отнася по един начин към човека и по друг начин към животното. За да вникнем в тези различия, ние трябва да разгледаме как животинския кръг, планетите и Земята действуват върху човека и животното.

Нека да започнем с човека и неговото физическо тяло. Това физическо тяло съвсем не ни се представя като някоя от формите на физическата материя във външния свят. Извън човека физическата материя ни се открива най-вече в минералното царство и неговите образувания. Но всичко, което ни се открива в

минералното царство, е нещо съвсем различно от физическото тяло на човека. И причината за това, както се досещате, е че физическата материя при човека е пронизана от силите на етерното тяло, астралното тяло и Азът. Всички те променят физическата материя на човека, приспособяват я към себе си, докато навън, във физическата материя на минералното царство, етерните, астралните и Азовите сили липсват.

Ако потърсим най-първичния елемент на минералното царство, ние ще се изправим пред кристала, пред многостенника; в известен смисъл минералът застава пред нас като многостенник. Тази многостенна фигура има един или друг външен облик при различните минерали, обаче нейната истинска същност ние можем да схванем само ако отправим поглед към онези външни и обективни сили, които макар да са вън от минералите, практически действуват вътре в тях. Да вземем един минерал с продълговата форма силите, които го формират, следователно, действуват така, че го изтеглят по дължина (рис. 25). Ако изобщо можем да говорим за минералите независимо дали тези сили работят навън или вътре в тях, ние трябва да си представим, че съответните сили стоят под определен ъгъл една спрямо друга, и преди всичко, че те присъствуват в Космоса, или поне в непосредственото обкръжение на Земята.

В този случай те би трябвало да действуват също и върху физическото тяло на човека, и то би трябвало да има в себе си тенденцията да се развива като многостенник. Но в действителност това не се случва, защото физическото тяло на човека има своето етерно тяло, своето астрално тяло, които просто не му позволяват да се превърне в куб, или пък в многостенник с 8, 10, 12 страни

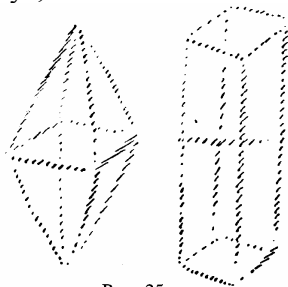

Рис. 25.

и т.н. Обаче тенденцията си остава и ние може да сме сигурни: Доколкото човекът е физическо същество, той неизбежно се стреми да се превърне, ако мога така да се изразя, в един истински многостенник. И ако Вие не се подвизавате тук под формата на куб, тетраедър, октаедър и т.н., това се дължи на факта, че срещу тетраедровите, октаедровите с една дума срещу полиедричните сили, които се намират вътре във Вас, действуват силите на етерното тяло, силите на астралното тяло.

Така че човек е не просто едно физическо тяло; той носи в себе си и своето етерно тяло. И доколкото притежава свое собствено етерно тяло, той има нещо общо с растенията, с целия растителен свят. В своето физическо тяло, човек е

представител на целия видим свят, доколкото този свят е от минерално-физическо естество, а в своето етерно тяло, човек е представител на целия видим свят, доколкото този свят е от растително естество.

Понеже растението също има физическо тяло, то носи в себе си тенденцията да се превръща в многостенник, но към нея то прибавя и една друга тенденция, а именно тенденцията да израства в една кълбовидна или сферична форма. При определени условия спомнете си например облите речни камъни минералът също може да изглежда сферичен, обаче сферичната форма не е характерна за него. Първичната форма на минерала е тази на многостенника (рис. 26). На растението е присъща сферичната форма и всяка негова клетка се стреми към нея. Този стремеж към сферичната форма при човека това става най-вече в негова та глава е нещо дълбоко присъщо на растителния свят. Човекът дължи сферичната форма на самата растителна същност. А фактът, че не всички растения са сферични или кълбовидни се дължи на обстоятелството, че сферичната форма в тях се бори срещу формата на многостенника, срещу полиедричната форма; и така се стига до една резултанта, която е от космическо-астрален произход. От предишната ми лекция Вие знаете, че върху растенията действа един невидим космическо-астрален свят. Той видоизменя сферичната форма. И макар да се наслаждат стотици и хиляди разновидности и подобия на кълбовидната форма, първичният елемент за растителния свят остава именно сферата, сферичната форма.

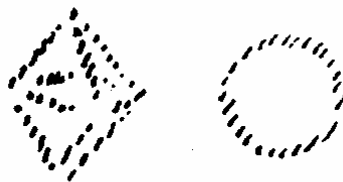

Рис. 26

В стремежа си към сферичната форма, растението приема и формата на самата Земя. Както знаете, небесното тяло на нашата планета има сферична форма. Сферична е и всяка водна капка. Минералните части на Земята са полиедрични, но цялата Земя в своя космически вид е сферична. Да, сферичната форма създава една общност между растението и самата Земя. В своето израстване и в своя стремеж към сферична форма, растението всъщност копнее за формата на Земята. За минералите е характерна полиедричната форма, а растенията се стремят да наподобяват самата Земя.

А сега нека да пристъпим към астралното тяло на човека. То ни сближава с целия животински свят. Напредвайки към животинския свят, ние не можем да останем в сферичната форма; към нея трябва да прибавим още нещо. И какво е то? Една вдлъбнатина, която ще наречем „джоб“, или още по-добре „сак“ (рис.

27). Животинският свят има това своеобразие, че тотално видоизменя сферичната форма, придавайки ѝ елемента на вдлъбнатост, на „джоб“, на „сак“.

Рис. 27.

Сферата се изпълва с торбовидни, сакообразни вдлъбнатости, сочеци навътре. Вземете например костните леговища на очните ябълки два сака, които проникват навътре. Вземете ноздрите отново два сака. Вземете целия храносмилателен апарат от устата до стомаха един модифициран сак в посока надолу. Навсякъде, където сферичната форма се усложнява със сакообразна форма, има и преход от растителния към животинския свят (рис. 28).

Ние ще разберем тази торбовидна или сакообразна форма най-добре, ако погледнем към нашата планетарна система. Представете си например как Земята се стреми да придаде своята собствена форма на всички живи същества, на всички земни създания. Когато обаче върху нея действа една друга планета, тя изпраща своите специфични сили „отвън“ и така предизвиква различни „вдлъбвания“ в предпочитаната от Земята сферична

Рис. 28.

форма. Ето защо при различните животински видове ние виждаме и различни вдлъбнатини, сакове и т.н. Погледнете отделните планети и техните различни въздействия. Сатурн предизвиква един вид вдлъбване, Юпитер втори вид, Марс трети вид, и т.н. Вътрешната сакообразна форма на лъва е родово специфична, защото планетарните въздействия при него са съвсем други, отколкото например при камилата.

Обаче при висшите животни и при човека защото при нисшите животни не е така се намесва нещо, което не е свързано с планетарната система. При животинско-човешката форма имаме нещо повече от сакообразните вдлъбнатини. Последните биха били меродавни, ако съществуваша само планетите, не и небето на неподвижните звезди. Да, човек трябва да е доволен, Събр.сч.208 Антр. като Космософия 2 ч. // Copyright издателство Даскалов 94

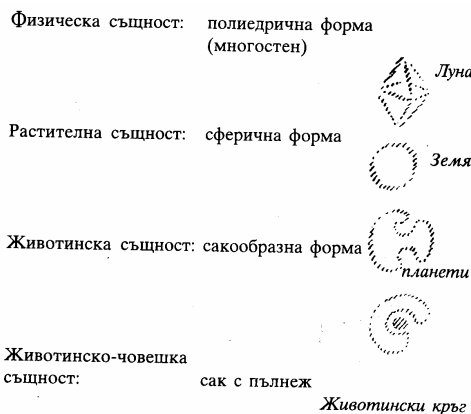
че има нещо повече от сакообразната форма, защото практически при висшите животни и човека се намесва нещо ново: при тях сферично-сакообразната форма се обогатява с един или друг вид „съдържание“ или „пълнеж“ (рис. 29).

Достатъчно е само да погледнете сетивните органи, например очите първо имаме очните вдлъбнатини, после пълнежа. И този „пълнеж“, който забелязваме най-напред при сетивните органи, зависи от животинския кръг, както и сакообразните форми зависят от планетарните сфери. В това отношение човек има най-съвършената животинска организация. Той притежава макар и в прикрит вид 12 сака, изпълнени със съответното съдържание, със съответния пълнеж. Тези неща съм описал в моята „Антропософия“ като 12-те човешки сетива.

Рис. 29.

А сега бихме попитали: А многостенникът, с какви космически сили е свързан той? Виждате ли, когато Земята застава пред нас като живо същество, тя би искала да запази своята сферична форма, сякаш е съставена само от вода. Обаче във водата настъпва едно сериозно смущение. Вие можете да го наблюдавате например при приливите и отливите. Нека се обърнем назад към древните епохи, когато в течната Земя за пръв път се формираха нейните твърди примеси. Днес знаем, че приливите и отливите са свързани с Луната. Обаче с Луната е свързана и всяка полиедрична тенденция, всяка от силите на многостенника. Накратко: полиедричната или физическата същност на човека е свързана с Луната, неговата растителна или етерна същност е свързана със Земята, неговата астрална същност, която поражда сакообразните форми с планетите, я на края съдържанието на сакообразните форми с животинския кръг.

И все пак, това, което нарисувах тук, не се отнася по еднакъв начин за човека и за животното. Виждате ли, за животното има значение само това, което се простира до животинския кръг. Това, което лежи извън животинския кръг, за животното няма никакво значение. Древната мъдрост съвсем точно избра името „животински кръг“, защото тя знаеше: животните биха съществували на Земята в сегашния си вид, дори и извън животинския кръг, в необятните простори на Космоса, да не съществуваше абсолютно нищо. За животното има значение само това, което е под животинския кръг.

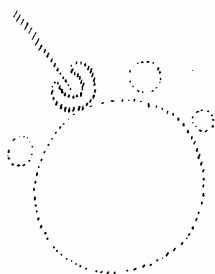

Рис. 30.

Нека да повторим. Как стоят нещата при животните? Всичко, което лежи в животинския кръг, действа върху съдържанието на сака. Ако искаме да диференцираме животното според силите на животинския кръг, трябва само да уточним по какво се различават „съдържанията“ на саковете. При човека ние сме длъжни да излезем извън животинския кръг (рис. 31, кафяво). Да, ако искаме да си обясним например какво се разиграва в сетивата му, ние трябва да излезем извън животинския кръг. Връзките на човека с Космоса са такива, че той надхвърля животинския кръг. Животното не!

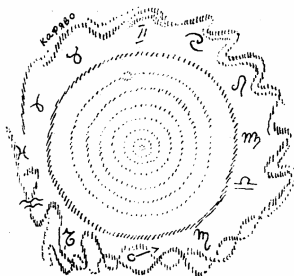

Рис. 31.

При животното нещата са така устроени, че планетарните сфери действуват непосредствено върху сакообразните вдлъбнатини. Те действуват върху саковете.

И поради обстоятелството, че планетарните сфери действуват непосредствено върху животинските сакове, а са ковете се отварят навътре и образуват органите, животното получава най-"адекватни" и съвършени вътреш

ни органи, именно защото всичко в тях е съобразено с планетарните сфери. Но човекът както вече споменахме „подава“ частица от себе си извън животинския кръг и силите, които действуват върху неговите сако образни форми, имат своя произход там, извън животинския кръг.

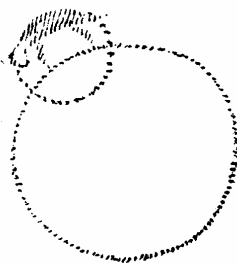

Рис. 32.

Спрямо животното, Земята упражнява своето непосредствено действие върху всяка негова част, която се стреми към сферичната форма. При човека това не е така. В противен случай той би останал животно и неговият стремеж към сферата би бил точно като този на животното. В известен смисъл животното непрекъснато се стреми към сферичната форма. Ето неговият гръбнак, ето неговите крайници (рис. 32). Но сякаш непрекъснато нещо му пречи да стигне до съвършената кълбовидна форма. Животинският гръбнак е само част от тази сфера. Човекът обаче се издига над Земята, както се издига и над животинския кръг. Човекът изгражда своята сферична форма, преодолявай-ки планетарните сили. Той се превръща в едно изправено същество. Той се издига над всякакво елементарно приспособяване към Земния свят.

А какви са отношенията между полиедричната тенденция, между силите на многостенника и животното? Луната е тази, която директно влага тази тенденция в животното. А човекът се стреми да се изтръгне от въздействията на Луната и, така да се каже, получава тази тенденция далеч и встрани от Луната. Силите, които дават полиедричната тенденция на човека, са разположени между Луната и Земята. Така че Луната действа и върху човека. И на пето място ние трябва да търсим именно Луната, която при животното е директно свързана с неговата полиедрична същност. А какво прави Луната по отношение на човека? Тя също пробужда неговата полиедрична същност, само че под формата на образи, и докато животното има многостенника вътре в своята конфигурация, човекът съумява да го изнесе вън от своя организъм. Ето защо човекът може да стигне до определени математически и геометрични представи, да ги изнесе вън от тялото, ето защо днес той иска да обхване целия свят с математическа точност защото чрез Луната той се дистанцира от своята „полиедричност“ и по този начин успява да я доведе до своето съзнание. Разбирането на полиедричната същност в образи идва от Луната.

При човека

Извън животинския кръг: съдържание (пълнеж) на сакове

Срещу животинския кръг: сакове, торбовидни форми

Срещу планетарните сфери: сферична форма

Встрани от Луната: полиедрична форма (многостен)

Луна: разбиране на полиедричната форма в образи

При животното

Животински кръг: съдържание (пълнеж) на саковете

Планетарни сфери: сакове, торбовидни форми

Земя: сферична форма

Луна: полиедрична форма (многостенник)

Вие разбирате, че ако проучваме човека и връзките му с Космоса, ние ще стигнем не само до всички подробности на неговото формообразуване – предмет на упоритата ни работа през последните години но и до убеждението, че той сам формира себе си, че изгражда очите, ушите, стомаха и т.н. под формата на различни вдлъбнатини или сакове. Ако продължим нататък и стигнем до вътрешните органи, ще установим как те се изграждат от целия Космос. Изобщо, ако искаме да разберем човека, ние непрекъснато трябва да призоваваме Космоса и неговата помощ. Какъвто и въпрос да си зададем, ние трябва да апелираме за помощ от Космоса: Защо например човек има този или онзи орган? Неговите бели дробове например те могат да бъдат разбрани само ако си представим човешкия ембрион и сакоподобните образувания, които се изпълват с определен вид материална субстанция, после те се отварят навън, и накрая се обособяват като самостоятелен вътрешен орган. Ние научаваме какво представляват белите дробове или който и да е друг орган само ако ги разглеждаме като образувани от един сак, от неговия вътрешен и сляп край. А при орган като стомаха, сакът не се отваря навън, а се вдлъбва навътре. Бели дробове, сърце, бъбреци навсякъде се започва с една сакообразна вдлъбнатина, после сакът уплътнява стените си прекъсва непосредствените си връзки с външния свят и постепенно се превръща в един или друг самостоятелен вътрешен орган.

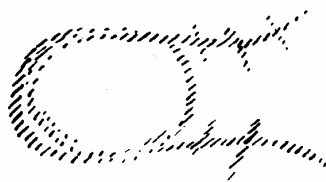

Рис. 33.

Но дори и при тези самостоятелни и завършени органи ако се запитаме: Защо са разположени тук? Защо имат тази или онази форма? неизбежно ще стигнем до убеждението, че човекът трябва да бъде разглеждан не сам за себе си, а в

неговите дълбоки връзки с целия Космос. Ние ще съумеем да вникнем в сложното вътрешно устройство на човека, само ако извличаме познанието си за него от целия Космос.

Ако обаче съвременният естествоизпитател чуе как Антропософията извлича белите дробове, сърцето, черния дроб и т.н. от Космоса, той ще възкликне: „Но това е пълна лудост!“ Да, точно, така ще каже днешният естественик: „Пълна лудост!“ Особено медиците; и те пригласяйки ще потвърдят: „Пълна лудост“. Обаче тъкмо те са длъжни да захвърлят наочниците си и да погледнат това, за което Антропософията говори, право в очите. В подкрепа на тези думи, бих желал да приведа един малък пример.

Пред мен е брошурата на Мориц Бенедикт известен лекар, биолог и познавач на криминалната антропология, написана през 1894 г. Аз често цитирам Мориц Бенедикт, макар и без особено желание, защото от всяка негова страница лъха високомерие и самонадеяна гордост. Да, той е извънредно самонадеян и влюбен, в себе си автор. Това е първото. На второ място, той е един фанатичен и упорит кантианец. Впрочем като смекчаващо вината обстоятелство може да послужи фактът, че той фанатично пледира за една разновидност на кантианството, измайсторена в неговата собствена глава. И независимо от всичко, този човек е извънредно умен и надарен. Макар и да не иска да чуе нито дума от това, за което говори Антропософията, може да се каже, че той като медик и естественик стига до една непредубедена и точна оценка за стойността на своята академична образованост. Разбира се, той не афишира открито тази оценка. Но докато другите са поставени в своята наука като в клетка и изобщо не поглеждат навън, той не постъпва така. Мориц Бенедикт се интересува от ред проблеми и стига до извънредно интересни наблюдения. Понеже неговото честолюбие му създаде и доста врагове, той често си позволява да каже някои неща по адрес на онези от тях, които не крият своята враждебност; иначе той си остава един „чудесен приятел“ за всички останали. И тогава Мориц Бенедикт си позволява твърде волни реплики за своите колеги, сред които естествено трудно може да просперира, и тези реплики са извънредно характерни. Разбира се, той не знае нищо за Антропософията, макар и тя чудесно да подкрепя неговите убеждения; във всеки случай той си остава негативно настроен към Антропософията. Обаче този анти-антропософ пише следното в своята брошура:

„Научното фарисейство игнорира или грубо отхвърля всички хипотези и факти, които противоречат на неговата методология, и преследва с ожесточение не само ученията, но и техните създатели. Да, научното фарисейство е нещо особено. То ухае сладко във фарисейските носове, а сред другите се разнася като остра и отблъскваща миризма. То е толкова тясно преплетено с разбиранията на титулованите занаятчии в нашите университети, че дори и аз въпреки цялата си омраза към научното сектантство често се питам: А в колко

случаи си бил фарисей и самият ти? Аз бих бил твърде благодарен, ако някой може правилно да отговори на този въпрос!"

В себе си съм дълбоко убеден, че ако някой посочи фарисейството на Мориц Бенедикт, той не само че няма да му бъде благодарен, а ще го наругае порядъчно. Обаче чуждото фарисейство той забелязва безпогрешно.

„Две странни предпочитания на съдбата се оказаха решаващи за моето професионално развитие".

Естествено, Вие бързо ще доловите част от високомерието, което се крие тук.

„Първият факт е този, че преди да стана медик, аз изучавах математика и механика. На времето във Виенския университет, мой професор по математика беше уважаваният и високо надарен г-н фон Етингсхаузен. Той държеше лекции, свързани с най-тежките проблеми на математическата физика и успя да пробуди у нас траен интерес към тази дисциплина. Той ни запозна с ученията на Коши и Пуасон, а от Петцвал се научихме да изразяваме и най-сложните проблеми на механиката с помощта на математическите формули."

„И аз лесно мога да докажа, колко важно и съдбоносно е математическото мислене за един медик и особено за един клиницист."

Това трябваше да се очаква. А по-нататък ще видим, че и да се разбира от медицина също е съдбоносно. Но нека проф. Бенедикт да разказва сам. Неповторим шанс е, че той беше математик, иначе не би могъл да се на учи да мисли. Другите клиницисти просто не умеят. Ето защо те го мразят. Ако не беше математик, той щеше да разбира от медицина колкото и другите клиницисти.

„Вторият знак от съдбата, който получих на млади години, е, че бях ученик на Шкода. Това не съм забравил дори и днес. Той беше същински Кант на медицинската методология и постигна кулминацията на своя дух не в книгите, а в обсъждането и обосновката на диагнозите, в показанията за един или друг вид лечение. В своята младост Шкода също беше учил математика" (нов знак на съдбата) „и от математиката той извлече най-важните и фундаментални положения на медицинското мислене, за съжаление обаче само в определени негови области; методологията на Шкода и моята математическа подготовка така формираха моето мислене, че в една научна дискуссия аз можех да бъда наясно не само с това, което е известно, но и с факторите, които бяха напълно не познати."

Ето че Бенедикт е бил заедно и с Шкода. И ето че съвременните научни среди за тях става дума трябва да са наясно не само с това, което вече се знае, но и с това, което е все още непознато. Практически в многобройните си научни трудове Бенедикт прокарава точно този основен принцип да се съобразяваме с това, което знаем, но и с това, което не знаем. По-нататък той продължава:

„Обаче за преобладаващата част от биолозите, този основен принцип в медицината е не само непознат, но и неразбираем. Когато например преди няколко години изпратих мой ръкопис на чужд език до един известен анатом, с

молбата да го коригира дори и само устно, той отбеляза в полето срещу горното изречение, че не разбира неговия смисъл."

И така, Бенедикт настоява да се съобразяваме и с това, което не знаем, а в същото време иска от един друг човек да му преведе на френски смисъла на изречението.

„След като показах кратката резолюция на един професор от Политехниката, той се усмихна. За всеки човек на точните науки изречението беше съвсем просто и самопонятно."

Той се усмихва, защото е в състояние да приложи математическото мислене; усмихва се, защото е станал свидетел, как един голям медик вярва, че няма нужда да се съобразява с това, което той не знае. А технически подготвеното лице ще се съобразява, защото има математическо образование.

„Когато разказах този куриоз на един прочут лекар и преподавател в медицинския факултет на Виенския университет, той отвърна наивно: Добре, но как ще познаем неизвестното?" Този исторически анекдот хвърля достатъчно ярка светлина върху медицинското мислене, което господства днес навсякъде, както и върху колосалните заблуждения, които ежедневно и ежечасно се разпространяват в нашата медицинска литература."

Не забравяйте, че ви чета пасажи от книгата на един медик! И сега идва нещо изключително важно. Мориц Бенедикт буквално пише, че положението в медицинската наука е такова, защото там никой не се съобразява с неизвестните величини:

„В биологията проблемите най-често възникват тогава, когато се спори за функцията на един орган. Общо взето, предпоставките за тази функция са неизвестни, за тях все още се гадае."

И той посочва един пример:

„Черният дроб, както знаем, отделя жлъчка. В основите на тази секреторна функция стоят преди всичко особените биохимични свойства на чернодробните клетки."

Нека да се абстрахираме от това, че тук Бенедикт говори за биохимичните свойства на чернодробните клетки; в случая те не са важни. Важен е начинът, по който той говори за черния дроб.

„Трябва да търсим причината, поради която възникват тези специфични свойства" това ще рече, че той иска да отгатне причината, поради която черният дроб се различава от другите органи; или иначе казано той иска да се съобрази с неизвестното. Известният факт се състои в това, че черният дроб отделя жлъчка. Но сега идва неизвестното и обърнете внимание той говори за него съвсем охотно.

„Необходимо е да разберем как възникват тези строго специфични качества, как от отделните елементи се изгражда целият орган, защо той се намира точно в тези съотношения с другите органи, как се поддържа специфичността на неговите клетки с помощта на хемостатичните и хемодинамичните фактори, как

се постига оптималната интензивност на неговите функции с помощта на централната и периферната нервна система, какви са особеностите на изхранването, които гарантират своевременната секреция, кои въздействия се оказват вредни за настъпването на преходни или трайни функционални смущения."

Всичко това е под знака на неизвестността и истинският учен трябва да се съобразява с нея. Обаче по-нататък Мориц Бенедикт продължава:

„В хода на времето подобни въпроси постоянно напират срещу обясненията на официалната наука."

„Обаче научната литература на всяка епоха се съобразява само с известните факти и подминава дори и намеците, че съществуват неизвестни величини, и изобщо се държи така, сякаш проблемите са окончателно решени."

А това означава, че просто не се говори за неизвестното. Но ето че хора като Мориц Бенедикт стигат поне до там, да правят изявления върху неизвестното.

„Ето защо официалните учения на всяка епоха са предимно неверни, в огромен процент от случаите те съдържат колосални грешки и заблуждения, които дълго време тегнат като наследствен грях върху идващите поколения."

Какво впрочем казва проф. Бенедикт? Той казва: Ние издаваме и притежаваме богата медицинска литература, обаче тя се съобразява само с това, което е известно. Обаче рано или късно, неизвестното се появява на бял свят. И какво иска Бенедикт? Не друго, а да сме винаги наясно с неизвестното. И какво би се получило на пример в случая с черния дроб? Онзи истински лекар и физиолог, който описва черния дроб от противоположната гледна точка на Бенедикт, би опитал да вникне в биохимичните свойства на чернодробните клетки, той ще се опита да обясни по какъв начин черният дроб отделя жлъчка. И той ще е доволен, защото няма нужда да говори за неизвестното. Бенедикт обаче би казал: Добре, черният дроб отделя жлъчка; това произтича от биохимичните свойства на чернодробните клетки. Само че като твърде съвестен учен, аз трябва да изтъкна и всичко, което не зная за черния дроб и жлъчката. И в своята монография той ще отбележи: Всичко това е известно, обаче не се знае по какъв начин е възникнал черният дроб, как действуват върху него хемостатиката и хемодинамиката, не се знае как действуват централната и периферната нервна система, какво е точно участието на черния дроб в хранителните процеси и т.н. Навсякъде би звучал лайтмотивът: „това ние не знаем". Тази би била и съществената особеност в книгите на Бенедикт. Изобщо като учен, той би бил твърде незначителен.

Обаче, скъпи мои приятели, той казва още нещо: Този въпрос казва той въпросът за неизвестното, рано или късно се появява на бял свят, този въпрос непрекъснато звучи в хода на времето. Но ако се замислим над действителната стойност на тези въпроси, ние би трябвало с прецизните и съвестни възражения на Бенедикт, да чакаме чак до Страшния съд, за да регистрираме известните факти, и да поставяме безброй въпроси за сложността на неизвестното. И

накрая книгите на Бенедикт биха се отличавали от другите само по това, че в тях ще се говори най-вече за неизвестното, защото Бенедикт никога не би стигнал до там, че да изнесе нещо неизвестно горе в Космоса, пък и той съвсем забравя, че неизвестното може да бъде обяснено само ако тръгнем от Космоса.

Ето как един умен лекар, изхождайки от своята медицина, заявява: С това, което разполагаме, ние не можем да разберем човека, можем само да регистрираме неизвестното. И той се затваря в себе си, и упорствува, без да забележи това, което бавно и неусетно дава отговор на онези въпроси, приети от Бенедикт като атрибут на неизвестното.

Подобни въпроси възникват навсякъде в официалната наука. Антропософията, от своя страна, съвсем не се плаши от тях. Така е. И този факт трябва да се изтъква настойчиво и смело.

Мориц Бенедикт посочва, че всички куриози и безобразия в неговата наука произтичат главно от една единствена причина: хората не знаят нищо за неизвестното и се опитват да стигнат до човека, черпейки само от чисто сетивните фактори. И неговият сарказъм отново избухва:

„Днешната псевдонаука е в пълен разцвет..." става дума не за неговата, а за тази на уважаемите му колеги! и тя е в много по-голям разцвет, отколкото преди хиляда години, защото псевдонаучната продукция нараства с всеки изминат ден"... Да, псевдонауката създава толкова повече грижи, колкото повече нарастват нейните публикации и трудове."

По-рано, казва Бенедикт, никой не можеше да издаде своите глупости и да ги натрапи на обществото.

„А днес всяко случайно хрумване, всяко недомислено начинание се публикува с такава бързина, че нищо чудно, ако в медицинската журналистика се появи рубриката „В последната минута", или ако в медицинските издателства се инсталират телефонни кабинки, където научните „идеи" да не се резюмират за повече от 9 минути. През миналите столетия една публикация се подготвяше години, а не като днес за броени часове."

Всъщност Мориц Бенедикт се обръща изключително към онази публика, която се вслушва в лекарите и е готова да се закълне в тях; макар че още на следващата страница с ирония цитира известната пословица:

„Тръгнеш ли подир бръмбар,
на бунище ще стигнеш..."

Разбира се, „бунището" това са неговите колеги, а самият той продължава със следния упрек към лекарското съсловие:

„Всички тези неуредици в биологията няма да се отстранят, докато не се предприеме една голяма реформа в медицинското възпитание и обучение на преподавателите. На кандидат, който не представи доказателство, че е преминал през сериозна математическа и техническа подготовка, не трябва да се поверява

изследователска, а още по-малко преподавателска дейност. С личната си дарба човек постига много, обаче без сериозна математическа подготовка, той куца и винаги ще куца."

Естествено, математиката не може да бъде приета от всеки човек, макар и той да е изпълнен с горещо желание да усвои постиженията на своята епоха.

Обаче математически обновената методология има определена стойност в практическото прилагане на всяка наука. Още Платон когото впрочем Мориц Бенедикт порядъчно ругае е написал над входа на своята академия: „Само за познавачи на математиката". Да, този надпис е стоял над входа на Платоновата академия, което, разбира се, не пречи на съвременните философи пълни невежи в математиката да се произнасят върху Платон. В повечето случаи днес за Платон пишат хора, които, ако Платон би бил жив, щеше да накара да стоят с години пред портата на неговата академия.

И така, от брошурата на Мориц Бенедикт, Вие виждате каква е нагласата на днешното научно мислене спрямо това, което би трябвало да постигне самото то, и как разсъждава един лекар стигнал до тежък конфликт с колегите си поради своето високомерие който, макар и не-антропософ, съзира огромна дупка в претенциозния замък на днешното научно фарисейство. Нека да сме наясно: Днес положението е такова, каквото го вижда не предубеденото антропософско познание и доказателства могат да се съберат от всяка научна дисциплина, стига човек да поиска.

Това обаче, до което трябва да стигнем, е друго. Човекът не може да бъде изучаван според принципите и методологията на днешните естествени науки. Наскоро си послужих с едно познато сравнение: Ако изучаваме магнитната стрелка на компаса и си въобразяваме, че тя се Движи благодарение на свои собствени сили, ние никога не бихме проумели тези „северни" и „южни" сили на компаса. В случая трябва да разберем, че силите принадлежат не на компаса, а на цялата Земя и са локализирани в нейните полюси. По същия начин едно пълно безмислие е, да поставим човека на дисекционната маса и да търсим истинската му същност в това, което намираме там вътре. За да разберем истински човека, ние се нуждаем от целия свят, от целия Космос.

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 6 Ноември 1921

През последните дни се спряхме на дълбоките връзки, които съществуват между човешката фигура, степените на човешкия живот, душевните и духовни сили на човека от една страна, и Космоса от друга. И ако накратко обобщим най-същественото от досегашните лекции, пред погледа ни ще се оформи следната картина: В дълбоките пластове на човешкото същество дреме волята. Ако мога така да се изразя, волята е най-загадъчният и тайнствен елемент от човека. Поискаме ли да обхванем моралния живот на човека, трябва да си припомним как нашите грешки, нашите склонности и влечения, които често са

просто в разрез със световния ред, идват от същите тези дълбоки пластове, как всичко, което възниква в душата ни като мъчителни угризения на съвестта и себеупреци, се надига от дълбоките подземия на волята.

Ние знаем също, че тази воля е толкова загадъчна, понеже в нея пулсира един във висша степен неопределен елемент, един елемент, с който можем да се разпореждаме само отчасти; един елемент, който неудържимо ни тласка към върховете и пропастите на живота, и не ни позволява да живеем с убеждението, че съзнателно сме поели по един или друг път. От друга страна по отношение на познанието ние непрекъснато трябва да изтъкваме, че истинската същност на волевия импулс е толкова далеч от обикновеното човешко съзнание, колкото и това, което човек изживява нощем в своя дълбок и безпамятен сън. Така че и от тази страна, волята се явява като един неопределен и тайнствен елемент в структурата на нашия душевен живот.

Ако обаче се обърнем към духовната същност на човека, ще установим, че той ако ми позволите този израз „участва“ в Духа не само докато е буден, не само в своите будни представи, но и докато спи, т.е. също и с онази част от своето същество, в която действа волята.

Не трябва да съществува никакво съмнение: Духът работи в нас дори и тогава, когато спим. Но тъкмо по отношение на волята, тук трябва да различаваме две важни подробности. Нека първо да се спрем на онази воля, която непосредствено ръководи нашето поведение стига да не сме ужасно лениви хора от пробуждането сутрин до заспиването вечер. Разбира се, ние не можем да проникнем в самата същност на тази воля, обаче импулсираните от нея действия лесно се разграничават от нашето обикновено съзнание. Когато вървим по улицата, ние съвсем не знаем как се осъществява този волев импулс. Обаче ясно виждаме как вървим, как напредваме крачка по крачка. Или иначе казано, с помощта на нашето обикновено съзнание, ние регистрираме само видима страна на волевия акт. Тази е едната страна на волята.

Но волята има и друга страна. Волята действа, волята пулсира в нас и тогава, когато спим. Докато спим, в нас се разиграва цяла верига от вътрешни процеси, и те също са проявление на волята, само че ние не ги възприемаме, именно защото спим. Обаче духовно проверените факти показват: както нощем Слънцето продължава да свети макар и в другата Земна половина така и човекът по време на своя нощен сън продължава да е обект на волята, само че тази воля е недостъпна за нашето съзнание.

Ето как ние стигаме до двете разновидности на волята външната и вътрешната воля. Външната воля в своите действия застава пред нас, докато сме будни. Вътрешната воля също в своите действия застава пред нас, докато спим. Въпреки че тя не застава пред нас в непосредствени и видими действия, ние знаем: откровенията на тази воля се появяват пред нас тогава, когато насочим вниманието си към дълбокия и безпамятен, лишен от спомени сън.

Да, волята е стаена в най-дълбоките морски бездни на душата. Тя е, която образува и движи вълните. Обаче дори и само поради факта, че „констатираме“ елементи на воля в състоянията на сън, т.е. в онези състояния, при които нашето тяло потъва в чисто органична дейност, незабележима за душевните ни и духовни сили, ние трябва да заявим: Волята, като такава, има нещо твърде общо с органичната дейност. Да, спящата воля има нещо общо с органичната дейност, при което органичните, или жизнени процеси разиграващи се в нашия организъм зависят най-много тъкмо от волята.

Обаче подобни жизнени, биологични процеси се разиграват в нас дори и когато сме будни, т.е. когато е налице външната страна на волята. В другия случай тя се манифестира в нашите вътрешни веществообменни процеси.

А сега, ако мога така да се изразя, от морските бездни на човешката воля, в посока нагоре, пробива това, което наричаме чувства. Ние знаем: За човека чувствата са все още една смътна сила; в известен смисъл, за неговото съзнание те имат само онази интензивност, която има и сънуването. Обаче все пак, те са по-светли и по-ясни от волята. Да, в своите чувства човек е малко по-светъл, малко по-просветлен. И в хода на това „просветляване“, двата полуса на волята както външната, така и вътрешната воля се издигат до обхвата на съзнанието.

Както различаваме два вида воля, вътрешната спяща воля и външната будна воля, така различаваме и два вида чувства. От една страна имаме тези чувства, които напират от спящата воля, от състоянието на дълбокия, лишен от образи и спомени човешки сън. Тези чувства са предимно антипатични; в тази област човек развива своите антипатии. От друга страна будната воля, която ни ръководи и насочва във външния свят, е по някакъв начин свързана, най-общо казано, с чувствата на симпатия; тук човек стига до онези чувствени изживявания, които му дават топлото усещане за симпатия. И ако се запитаме: „Къде се разиграва впрочем нашият душевен живот?“ отговорът може да се обобщи по следния начин: той се разиграва в съноподобните изживявания, които получаваме от чувствата, изразяващи се в симпатии и антипатии, които ни издигат до красотата, произведенията на изкуството и чудесата на природата, включително и в онези симпатии и антипатии вече по-скоро в биологичен смисъл чрез които стигаме до удоволствените и неудоволствени вкусови, мирисни и т.н. усещания. Откровенията на волята се манифестират в биологическите процеси, а откровенията на чувствата в душевните процеси на човешкото същество.

Ако разгледаме и проучим душевния живот от тази гледна точка, ние ще стигнем до изключително интересни резултати. Ние ще установим, че будността ни приближава до чувствата на симпатия, докато несъзнателните състояния ни приближават до нашите антипатии. Антипатиите изскачат от спящата воля. Помъчете се да си представите тези неща така, сякаш нашите симпатии са разположени на повърхността, а отдолу, от шеметните дълбочини на несъзнаваното, напират антипатиите. Антипатиите носят в себе си силата на

отблъскване. Благо дарение на антипатиите ние отдалечаваме и дистанцираме света от самите нас, постигаме единство и независимост. Вътрешно нарастващите антипатии са главната предпоставка за развитието на човешкия егоизъм. Колкото по-егоистичен е един човек, толкова по-подчертани са неговите антипатии. Той иска да изгради от себе си едно независимо цяло. Той иска да съсредоточи всички усещания в самия себе си.

Обикновено ние не забелязваме как в нашия душевен живот става едно сливане и взаимопроникване на симпатии и антипатии. Обаче в някои абнормни състояния, т.е. когато е абнормна връзката ни с външния свят, тези взаимопроникващи се сили на симпатия и антипатия стават очевидни. В този случай има нещо нередно в нашата защита, в цялото „антипатизиране“, което човек развива най-вече по време на сън. Нека да си припомним онова чувство на задушаване, което най-често смушава нашия сън. В душевен смисъл това чувство на задушаване се изживява от човека като недостатъчна защита, като нещо враждебно, което стимулирано от недостатъчния егоизъм иска да нахлуе вътре в него.

Ето как постепенно навлизаме в дълбоките тайни на душевните изживявания. Ако човек засили своите антипатии до такава степен, че ги изнесе и горе в своя буден живот, тогава става така, че тези „антипатизиращи“ си ли успяват да завладеят неговото астрално тяло. Астралното тяло на човека се изпълва с антипатии. И тогава астралното тяло започва да разпространява антипатиите около себе си като един вид абнормна, дисхармонична аура. Но така лесно може да се случи, щото този човек да срещне хора или свои близки, към които преди е бил съвсем неутрален, а сега забележете това той започва да ги възприема с неопределима антипатия; започва да възприема с антипатия дори и хора, които силно обича. Така намират обяснението си и всички разновидности на първичната налудност за преследване. Ако антипатичните чувства остават неразбираеми и неизведими от външната среда, източникът им трябва да се търси в могъщите и неударжими антипатии на душата, с други думи в прекомерното нарастване на единия полюс от душевния живот, което се осъществява най-вече по време на сън.

Да, ако антипатиите нараснат прекомерно, тогава човек се препълва с ненавист към целия свят, става враг на целия свят. Тази световна ненавист може да се разширява до ужасяващи размери. И цялата педагогика, всичките социални въздействия трябва да си поставят за цел недопускането на подобна ненавист! Но помислете си сами, че от една страна всичко онова, което напират така стихийно от тайнствените дълбини на човешкия характер, прераста в един клокочещ егоизъм, от който изникват всички разновидности на налудността за преследване; но от друга страна в този клокочещ егоизъм действа и спящата съзидателна воля, която сънят скрива от нас! Ние просто не сме в състояние да разберем как нашите крайници, как целият ни организъм е проникнат от тази вътрешна и спяща воля. Само някои отделни и странни сънища могат да

насочат човешкото съзнание към онази воля, която пулсира в нашия организъм по време на съня. За обикновеното съзнание както помните от другите лекции тя лежи зад прага на духовния свят. И този, който успее да вникне в това, той може вече да разбира и всичко, което тласка човека към подлостта и злото. Една от дълбоките тайни на живота е вложена тъкмо в това, че ние постигаме уравновесяването на нашите биологични процеси с помощта на онези сили, които ако биха били овладени от съзнанието щяха да превърнат човека в злодей, в инструмент на зло то.

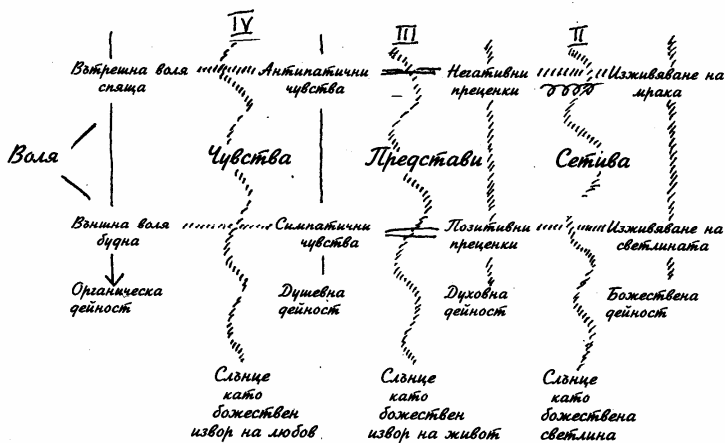
Скъпи мои приятели, нищо на този свят само по себе си не е добро или зло. Радикалното зло, което нахлува в съзнателния живот, е нещо, което употребено на правилното място, а именно по време на нашия сън действа като съвършен регулатор на биологичните процеси и на изразходваните жизнени сили. И ако се запитате за истинската същност на енергията, която възстановява изразходваните жизнени сили, Вие трябва да заявите: Това е злото! На този свят злото има своите задачи. Дори ако с помощта на определено духовно обучение хората стигат до тези неща наскоро подчертах това, макар и от друга гледна точка те само ще потвърдят строго личната опитност на древния окултен кандидат, който казваше: Да, тези неща всъщност не могат да бъдат окачествени, защото „грех на устата, която ги изговаря, грех на ухото, което ги чува“. Обаче човекът трябва да знае, че животът е един опасен процес, който го застрашава непосредствено и лично, и че в шеметните бездни на живота, като една сила, чиято употреба е безусловно необходима, пулсира именно злото!

Тръгвайки от волята и напредвайки през чувствата, ние стигаме до представите (виж схемата). Когато спяща та воля просветне в чувствата и се устреми към представите, настъпва известно просветляване, макар и в същото време това да е качествен спад за потъващия в абстракция човек. Антипатичните чувства все още имат голяма жизнена стойност за човешките изживявания. И щом те пробият в представите, тогава там възникват негативните, отрицателните умозаклучения (виж схемата). Практически всичко онова, което ние отхвърляме в живота с нашата разсъдъчна способност, всичко, което логиците наричат „негативни умозаклучения“, представлява проникването на антипатичните чувства, респективно на спящата воля там, в човешките представи.

Когато будната воля просветне в симпатичните чувства и се устреми към представите, тогава възникват позитивните, утвърждаващи преценки и умозаклучения. Ние стигаме до това, което под формата на абстрактни образи съществува само при човека. Докато в чувствата все пак имаме нещо, което развиваме като симпатии или антипатии, изобщо нещо, което притежава, така да се каже, един интензивен живот в себе си, в умозаклученията или преценките, до които стигаме с помощта на представите, ние оставаме спокойни и безпристрастни наблюдатели на света. Ние просто утвърждаваме или отхвърляме. Ние съвсем не стигаме до някаква яростна антипатия, ние

просто отхвърляме, отричаме. Ние не се разпалваме до степен на антипатия, а казваме само: Не! По същия начин ние не се разпалваме до някаква симпатия, а казваме само: Да! Всичко останало е в състояние на пълен покой. Докато упражняваме абстрактната разсъдъчна дейност, ние стоим над непосредствените си връзки с външния свят.

Обаче всичко това е само една активност, една дейност от страна на абстрактния образен свят. В смисъла на вчерашната лекция, бих добавил: Волята пробива още по-нагоре, през чувствата, представите, и достига сетивната сфера. И щом негативните преценки нахлуят там, какво се получава? Тогава стигаме до определен момент, когато вече не възприемаме нищо. И ако впрегнем най-точните си и прецизни възприятия, ще се убедим:

Там, където не виждаме нищо, там ние всъщност изживяваме мрака! Позитивните преценки ни водят до изживяването на светлината. Естествено, по този начин бихме обяснили изживяването на тона, звука, тишината и т.н. Това, което казахме тук за светлината и мрака, можем да отнесем и към всичките 12 сетива.

Сега обаче възниква логичният въпрос: Чия дейност съответствува на тази сетивна сфера? Вече проследихме дейността на органите, после душевната дейност, и накрая духовната дейност. Духовната дейност е изцяло образна дейност; но доколкото протича в образи, тя е и наша, човешка дейност. В строг смисъл, това, което се разиграва между сетивата и външния свят, не ни принадлежи, тук по-скоро светът е този, който нахлува в нас. Вгледайте се в тази схематична рисунка.

Тук човешкото око е представено като едно самостоятелно същество, и всичко, което се разиграва в него, е не друго, а проникването на външния свят като през един залив в нашия организъм. Сега вече ние сме поставени в света не чрез нашата собствена дейност, а така, че сме в правото си да кажем: Тук е в сила не друго, а самата божествена дейност. Тази божествена дейност се

проявява в целия свят около нас; като „мрак“ тя е свързана с нашите негативни преценки, като „светлина“ с нашите позитивни преценки. Мъдростта на Втората след атлантска епоха беше особено чувствителна към въздействията на тази божествена дейност върху човека и я изживяваше непосредствено и силно: Бог в светлината, Бог в мрака. Бог в светлината = намесата на Луцифер; Бог в мрака = намесата на Ариман. Така изглеждаше външният свят за древната персийска култура. Слънцето като божествен извор на светлина = Втора следатлантска епоха.

Рис. 34.

През Третата следатлантска епоха, т.е. през египетско-халдейската културна епоха, човекът започна да изживява Слънцето по-скоро в сферата, простираща се между неговите чувства и преценки. Божествените сили бяха изживявани от човека не навън като светлина и мрак; човек пренесе божествения свят в полето, където се сблъскват неговите представи и чувства. Божествените въздействия върху египтянина и халдеец бяха такива, че те ясно усещаха: В отрицанието има нещо от моите антипатии, в утвърждаването нещо от моите симпатии. И ако сме в състояние да вникнем правилно в художествените и други документи от египетско-халдейската епоха, ние ще стигнем до убеждението, че те бяха изковани главно от симпатии и антипатии, от утвърждаване и отрицание. Приближете се до египетските гробници и Вие ще усетите художествената сила на симпатиите и антипатиите.

Скъпи мои приятели, човек не може да създаде никакъв сфинкс, без да вложи в него част от това, което представляват симпатиите и антипатиите. И тогава човек усеща не просто светлина и мрак, а нещо, в чиято жива същност действуват симпатиите и антипатиите. Да, тогава човекът възприемаше Слънцето като божествения извор на самия живот.

През Четвъртата следатлантска епоха, т.е. през гръцко-римската културна епоха, човекът в значителна степен изгуби непосредствената си връзка с външния свят. Вие помнете моята книга „Загадките на философията“. Там описвам, че през тази епоха човекът все още имаше своите мисли така както днес той усеща своите сетивни възприятия; обаче той бързо се приближаваше към състоянието, характерно за нашата съвременна епоха, когато общо взето ангажирани с изграждането на Азът, ние се оказваме лишени от съзнателните връзки с външния свят. С нашия Аз ние влизаме в тялото, но практически там ние спим. Макар и при гърците този факт да не беше силно подчертан, все пак Събр.сч.208 Антр. като Космософия 2 ч. // Copyright издателство Даскалов

той съществуваше. Иначе гръцката цивилизация не може да бъде разбрана: Древните гърци бяха вече здраво поставени в своите тела, но далеч не толкова здраво, колкото сме поставени ние. Това е много важно. Древните перси изобщо не бяха здраво поставени в своите тела. Древният персийски мъдрец съвсем не вярваше, че животът му се ограничава в анатомичните очертания на неговото тяло; той по-скоро вярваше, че вълните на светлината го носят из целия Космос. При древния грък нещата изглеждаха по съвсем друг на чин. Той присъствуваше макар и спящ в целия Космос, но вече в рамките на своето тяло. Когато спим, нашето астрално тяло и нашият Аз са навън в Космоса, обаче нашето бодърствуване, сравнено с персийското, е също един дълбок сън. Персийското бодърствуване, или още по-добре, персийското пробуждане естествено, говоря за древноперсийската епоха, каквато я знаете от моята „Тайна наука“ може да се сравни само с едно нахлуване на самата светлина в човешките сетива.

Когато днес се пробуждаме, ние не усещаме нищо от проникването на светлината в нашите очи. За нас светлината е там вън, където са и нейните сенки. Тази е причината, поради която гърците не бяха вече в състояние да възприемат Слънцето като истинския извор на живота. Те чувствуваха Слънцето като нещо, което живее вътре в тях, те го чувствуваха като неудържимата сила на Ерос, като неудържимата сила на любовта.

Ерос, този Слънчев лъч, беше в основата на гръцкия душевен живот; ето защо: Слънцето като божествения извор на любовта.

А от 4 век след Христовото Събитие, настъпи онази епоха многократно описвана от мен по най-различни поводи когато хората започнаха да изживяват Слънцето само като едно физическо огнено кълбо в пространството; докато в действителност Слънцето изгуби част от своята светлина. Персиецът наистина усещаше Слънцето като рефлектор на светлината, струяща из просторите на целия Космос. Египтянинът и халдеецът възприемаха Слънце то като един пулсиращ източник на живот. Гърците усещаха Слънцето като стрелите на Ерос, който просто вливаше любовната сила в човешкия организъм. Колкото по-навътре навлизаме в човека, толкова по-дълбоко в бездните на неговата душа се губи това космическо изживяване на Слънцето. Днес човек носи Слънчевата сила там, дълбоко в морските бездни на своята душа.

Днес той не може да постигне Слънцето, защото пред него е застанал Пазачът на прага, защото то е потъгнало в онези бездни, за които древните Мистерии казваха: грях на устата, която проговори за тези неща, грях на ухото, което ги чуе!

Още през 4 столетие след Христовото Събитие, имаше окултни школи, чиято главна цел беше по-нататъшното разпространяване на християнството: Слънчевата тайна не трябва да бъде изговаряна; трябва да процъфти една цивилизация, която не знае нищо за Слънчевата тайна.

Обаче зад всичко, което се разиграва във външния свят, стоят насочващи, бих казал, образователно-педагогически сили, чиито произход е скрит в Космоса. Един инструмент на подобни насочващи сили, беше римският император Константин. При неговото управление християнството прие онази форма, с която то фактически отхвърли Слънцето.

Но по това време съществуваше и един друг забележителен човек, който не пожела да се съобрази с напредъка на космическата и човешка еволюция, понеже с целия си ентузиазъм беше съхранил последните останки от древната инстинктивна мъдрост: Това беше Юлиан Апостат. И Юлиан Апостат трябваше да падне убит от злодейска ръка, защото той се стремеше да продължи древната традиция, в чиито основи беше залегнала троичната Слънчева тайна. Но светът не искаше да върви по този път.

Днес трябва да сме наясно: древната инстинктивна мъдрост ще бъде отново съживена там горе, в областта на съзнателния човешки живот; и всичко, което беше потопено в несъзнаваното, в биологическите или дори в „инфра-биологическите“ процеси, ще блесне в светлината на познанието. Ние отново трябва да открием Слънчевата тайна.

Когато Юлиан Апостат искаше да съхрани Слънчевата тайна и да я предаде на човечеството, той беше заобиколен от много врагове, които после го умъртвиха жестоко; тези врагове, скъпи мои приятели, са отново тук, те се борят срещу Антропософията, която е длъжна да извести новата Слънчева тайна на целия свят. Днес ние живеем в другия полюс на историческото развитие. През четвъртия век след Христос беше залезът. Днес се нуждаем от изгрева.

Да, тези две имена са като два могъщи символа на историческото развитие Константин и Юлиан Апостат. Юлиан Апостат надигаше ръст от развалините на древната епоха и въпреки всичко искаше отново да върне към живот забравената инстинктивна мъдрост на миналото. Юлиан Апостат искаше да остави на човечеството всички онези древни паметници, които после материалистичното християнство на Константиновата епоха унищожи по толкова безмилостен начин. Унищожени бяха безброй паметници и произведения на изкуството, унищожено беше цялото книжовно богатство на древността. Унищожено беше всичко, което можеше да напомни на човека за древната Слънчева тайна.

Разбира се, за да стигнат до свободата, хората трябваше да минат през научното суеверие, че там навън в пространството, Слънцето се носи като огромен и нажежен газов облак. Впрочем физиците биха били потресени, ако можеха да отскочат до Слънцето, защото там те не биха открили никакво газово кълбо, а напротив една кухня, едно празно пространство!, и тогава те щяха да разберат какво е Слънцето; че то съвсем не е нажеженият газов облак там горе, че то съвсем не е лъчистото газово кълбо, което разпръсква светлина една пълна безмислица, а преди всичко един рефлектор, който не може да разпръсква

светлина, един рефлектор, който може да отразява светлина. И тогава наистина ние ще видим духовната светлина на Сатурн, Юпитер, Марс, Меркурий, Венера, Луна (рис. 35). физически погледнато е така, сякаш Слънцето дава на всички тях част от своята светлина, докато в действителност всички те изпращат към Слънцето духовната си светлина, а Слънцето е само рефлекторът. Черпейки от своята инстинктивна мъдрост, древните перси виждаха в Слънцето земния източник на светлина, обаче не като „извор на светлина“, а като рефлектор. После Слънцето стана отразяващия рефлектор на живота, отразяващия рефлектор на любовта.

Рис. 35.

Точно с тези възгледи искаше да се съобразява Юлиан Апостат, но той беше умъртвен. За да стигнат до свободата, хората трябваше да извървят този път сами. И по този път те бяха съпроводжани от чудовищното суеверие, според което там горе в космическото пространство кръжи огромното газово кълбо на Слънцето и разпръсква светлина по всички посоки. И това суеверие е обявено във всички днешни ръководства по физика за абсолютна истина. Обаче ние сме длъжни да проправим пътя към истинското обяснение на тези неща.

В този смисъл Константин и Юлиан Апостат наистина застават пред нас като два символа. Юлиан Апостат искаше да задържи древната мъдрост и да я предаде на новото човечество, сякаш истинската Слънчева тайна би могла да го озари единствено от тази древна и инстинктивна мъдрост. През първите векове на нашето летоброене, Христос все още сияеше в златната аура на Аполон, на Слънцето.

Тази Слънчева тайна трябваше да бъде изживяна от човечеството като най-висш дар. И тя беше символизирана чрез това, което наричаме Паладиум. Още в Троя ръководителите на Мистериите видяха в Паладиума всичко онова, което после те в свещен трепет, можаха да открият на хората под формата на културни и художествени импулси като великата Слънчева тайна. Тази тайна беше отнесена в Рим и Рим се опита да я обгърне в строго мълчание.

Да, римските посветени държаха Слънчевата тайна в ръцете си. Общо взето, висшите римски духовници, както и първите римски императори, например Август, даваха да се разбере, че Рим разполага с най-великия дар на света, поне външно и символично, защото Паладиумът беше вграден под масивните

каменни основи на най-големия римски храм. Тази подробност знаеха само онези, които бяха запознати с най-дълбоките тайни на Римската империя. Но по съвършено друг, духовен път, това стана известно на онези, които имаха задачата да разпространяват християнството по света. И онези тайни шествия на първите християни към Рим, бяха вдъхновени не от друго, а от духовното познание, че Рим охранява съкровището на Паладиума. Да, тези неща могат да бъдат разбрани само по духовен път, а не с помощта на историята.

Обаче след като Константин превърна християнството в държавна религия, Паладиумът беше изнесен от територията на Рим. Константин основа Константинопол, но под неговите каменни колони които издигна там за самия себе си той постави Паладиума. А после римското християнство се разви по такъв начин, че Слънчевата тайна му беше отнета точно от императора, който успя макар и само външно да го разпространи в пределите на гигантската Римска империя и да го утвърди в нейния здраво регламентиран имперски механизъм. Да, наред с официалното утвърждаване на християнството по времето на Константин, то изгуби своята първична мъдрост, и външно това намери израз в пренасянето на Паладиума в Константинопол.

Ето защо в част от славянските земи хората често тълкуват нещата според собствените си разбирания до началото на 20 век съществуваше непоклатимата вяра, че в недалечното бъдеще Паладиумът отново ще бъде изнесен от Константинопол, за да тържествува в славянския свят и по-точно, в един славянски град.

Така или иначе, Паладиумът отново чака този процес е външен и символичен, но същността му е много по-дълбока във всеки случай Паладиумът отново чака да бъде изнесен и освободен от сковаващия Константинополски мрак, който в противен случай би го умъртвил напълно. Да, Паладиумът ще бъде изнесен на Изток, където все още могат да се срещнат останки от декадентството на древната мъдрост, но тъкмо тази мъдрост ще се противопостави на Константинополския мрак. В по-нататъшната еволюция на света всичко зависи от следното: Както Слънцето е рефлектор на светлината, която се разлива и носи от онази мъдрост, чиито познавателни сили дремят все още в утробата на Западния свят, Паладиумът, древният наследствен дар, пренесен от Троя в Рим, и от Рим в Константинопол, ще трябва да се отправи още по-нататък в непрогледния мрак на Изтока; обаче Паладиумът, несравнимият с нищо друго Слънчев дар, ще очаква своето духовно спасение от Запада, който трябва да го освободи от мрачните и подтискащи стойности на днешните естествени науки, от цялото свето усещане на нашата съвременна епоха. Ето как свещените традиции и европейското развитие са вилетени в едно цяло; там са вложени и задачите пред бъдещата еволюция на света и Космоса.

Да, тези живи предания и легенди са взаимно свързани, но точно връзката между тях може да бъде открита само от хора, които са посветени в тези неща често те са съвсем незабележими хора, които се появяват тук или там в света да,

така свързани са легендите за пренасянето на Паладиума от Троя в Рим и после, след като римското християнство стана държавна религия, от Рим в Константинопол; легендите за бъдещото му пренасяне на Изток, а след като Изтокът се окаже напълно лишен от древната мъдрост и затънал докрай в своето декадентство, легендите предупреждават, че по силата на необходимостта, Паладиумът, този Слънчев дар, ще получи от Запада една нова духовна светлина.

Слънцето изчезва в невидимите бездни на човечеството. Но с помощта на Антропософията ние сме длъжни да го открием отново. Човечеството е длъжно да стори това, иначе Паладиумът окончателно ще бъде погубен в непрогледния мрак на Изтока. Днес е просто грях да се произнасят неверни неща, грях е например да се казва: „екс ориенте лукс“. Светлината не може вече да дойде от Изток. Изтокът потъва все по-дълбоко в своя упадък, в своето декадентство. Обаче той очаква и копнее защото, макар и в мрак, той притежава Слънчевия дар той очаква и копнее за светлината на Запада. Днес хората бродят в мрака, уреждат срещи и дискусии в мрака, и отправят поглед къде? към Вашингтон.

Само че от този Вашингтон не може да се очаква нищо. Хората трябва да намерят в себе си неговия духовен еквивалент; да, те трябва да го търсят в духовния свят, а не в свободните пазари на Китай, не в мрака, който обгръща Паладиума днес. Разбирателство ще донесат само онези конференции на Запада, които искат да пренесат там не друго, а светлината, така че Паладиумът да блесне отново в своето величие, в своята мощ защото днес сам за себе си, Паладиумът, като едно тяло, обвито от тъмен флуоресциращ блясък, е потънал в мрак.

Тази е перспективата на източната мъдрост: мрачна сама за себе си, тя ще засвети с нова сила, след като се проникне от духовната светлина на Запада.

Днес обаче, западното човечество все още не иска да му се говори за тези неща. А новата и решителна крачка в историята на света, скъпи мои приятели, ние ще сме направили едва тогава, когато пренесем легендата за Паладиума в ялната светлина на човешкото съзнание, едва тогава, когато отново се изпълним с истинско състрадание към хора от рода на Юлиан Апостат, който поиска да надхвърли онази епоха, в чийто мрак трябваше да поклъне човешката свобода; Юлиан, който поиска да запази древната инстинктивна мъдрост, но намери само гибелта си, едва тогава, когато разберем, че давайки на римляните външното и официално християнство, Константин им отне първичната мъдрост, светлината, и всъщност потопа християнството в дълбок мрак; едва тогава, когато разберем, че за да засвети със своето истинско сияние, Паладиумът се нуждае от онази духовна светлина, която ние, скъпи мои приятели, трябва да издирим далеч извън пределите на съвременното естествено научно мислене. В мига, когато гърците опожариха Троя, определена част от духовния свят стана „западна“, но тя отново ще се превърне в единно и неделимо „западно-източно“ цяло. Светлината, която се издигна от Троя, и днес е все още тук. Обаче тя е

обгърната в непрогледен мрак. Тя трябва да бъде изнесена високо горе, пред очите на всички. Паладиумът отново трябва да засияе в истинската светлина на Духа.

И ако сърцето ни води по верния път на световната и космическа еволюция, ние, скъпи мои приятели, можем да извлечем от него изгарящ и несломим ентузиазъм. Ако сърцето ни води по верния път, в смисъла, загатнат днес от мен, ние ще отговорим достойно и смело на онези импулси, в които е вложено и цялото бъдеще на Антропософията.

В петък ще изнеса тук следващата лекция, за да продължа нашата основна тема.

ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 12 Ноември 1921

През последните седмици ние се опитахме да разгледаме човека от най-различни страни, и то не с друга цел, а за да вникнем колкото може по-добре в начина, по който е поставен той в света и Космоса.

Сега обаче бих желал да си припомним един елементарен факт, а именно, че в сегашния етап от световната и космическата еволюция, човешкото същество разполага със силите на физическото тяло, етерното тяло, астралното тяло и Азът. Какъв е впрочем външният израз на тези четири вида сили? Засега ще се задоволим само с това да посочим, че Азът се проявява най-вече в импулсите на човешката воля. Когато човек спи, него вата воля, както знаете, бездейства. С други думи: В този момент волята няма нужда от физическата организация; в този момент волята не слага своя отпечатък върху физическата организация. Както знаем, Азът е вън от физическото тяло. Ние виждаме, че отсъствието на Азът в човешкото физическо тяло, така да се каже, е свързано с пасивното състояние на волята.

Това, което наричаме „астрално тяло“, се проявява най-общо казано в богатия диапазон на човешките чувства. По време на сън, както знаем, астралното тяло също е вън от физическия човек. Да, по време на сън, чувствата също потъват в плътния мрак на безсъзнанието. обстоятелството, че по време на сън човек „губи“ своето съзнание, може да породи у нас известно колебание относно външните изразни форми на физическото и етерното тяло. Нека засега да не отговаряме на този въпрос. Ние имаме представа за човека най-вече благодарение на неговото физическо тяло. Етерното тяло, както се убеждаваме вече толкова години наред, може да се окаже недостъпно за хората, които по една или друга причина, пропускат да развият онази степен на свръхсетивното познание, която наричаме имагинация. Нека засега да оставим настрана физическото и етерното тяло. Нас ни интересува Азът, като изграден от елементите на волята, и астралното тяло, като изградено от елементите на чувствата.

Ако проследим човешкия душевен живот от сутринта до вечерта, т.е. ако проследим човека в неговото будно състояние, ние ще установим, че Азът и астралното тяло като волеви и чувствени импулси работят вътре във физическото и етерното тяло. И ако обобщим всичките си душевни изживявания по време на бодърствуване, ще установим, че те се опират на свързаните със физическото тяло сетивни възприятия. Да, тогава стигаме до това, което е последица от нашите сетивни възприятия; стигаме до нашите мисли, до нашите представи. И ние добре знаем, че целият този представен свят докато сме будни е пронизан с елементи на волята и чувствата.

Ние често сме изтъквали, че в абстрактния душевен живот различаваме без никакви усилия представите, чувствата и волята. Обаче в действителния душевен живот тези три проявления на душевния живот се сливат напълно. Ние сме в състояние безпогрешно да доловим кога волята свързва представите и кога ги разделя. Чувства та също могат да се намесват в представния живот. Към определени представи се отнасяме с чувство на симпатия, към други с чувство на антипатия. Изобщо, в повечето случаи представите са емоционално обогатени.

Нека да видим как Азът и астралното тяло напускат физическото и етерното тяло по време на съня. При заспиването ние оставяме във физическото тяло нещо, което макар и на пръв поглед да няма свойствата на растителния свят, може да бъде приравнено с него, понеже, от своя страна растението също притежава физическо и етерно тяло. Животното, както знаем, има физическо, етерно и астрално тяло. От заспиването до пробуждането, Азът и астралното тяло са извън физическото и етерното тяло; за този период от време ние съвсем не можем да посочим някое от човешките или животинските качества като проявления съответно на Азът и астралното тяло; ние трябва да сме наясно, че за този период от време, Азът и астралното тяло нямат външни проявления и че изобщо на физическия свят между заспиването и пробуждането те не могат да бъдат регистрирани ни то по пътя на сетивата, нито по пътя на разума.

Азът и астралното тяло несъмнено внасят свръхсетивни елементи в човешкото същество. Когато разглеждаме едно растение, ние постъпваме по съвсем различен начин, отколкото ако разглеждаме един човек. Ако разглеждаме един човек, ние се интересуваме например и от неговата морална същност, от неговата добра или зла природа. Това обаче означава и друго че няма никакъв смисъл да се интересуваме от неговата добра или зла природа, в случай че този интерес е насочен към неговите физическо и етерно тяло в интервала между заспиването и пробуждането. Спрямо добрата и злата природа на човека, неговите физическо и етерно тяло са съвсем неутрални. В мига на пробуждането, нещо от свръхсетивния свят отново се „включва“ в човешкото същество, Азът и астралното тяло отново нахлуват във физическото тяло; едва тогава моралният облик на човека застава пред нас в своя истински вид.

Но дори и за онзи, който няма свръхсетивни опитности, е ясно, че Азът и астралното тяло са свързани с това, което наричаме световен морален ред. В мига на пробуждането, така да се каже, ние пронизваме нашето физическо и етерно тяло със световния морален ред. Да, дори и лишено от свръхсетивни опитности съзнание, което се опира само на тривиалните умозаключения на външния живот, няма да сметне за абсурдно, че Азът и астралното тяло принадлежат към съвсем друг свят, а не към света на физическото и етерното тяло. Защото спрямо доброто и злото, физическото и етерното тяло са неутрални; същото е положението и при растенията; едва Азът и астралното тяло „внасят“ моралната отговорност във физическото и етерното тяло.

Подобни съображения ясно показват дори и на човека, който не е стигнал до антропософски ориентираната Духовна Наука диаметралната противоположност между физическото и етерно тяло, които са по-скоро произведения на природния свят, и астралното тяло и Азът от друга страна, които принадлежат на моралния свят.

Но ако искаме да вникнем още по-дълбоко в явленията на видимия свят, ние трябва да прибегнем до помощта на медитиращото, или ясновиждащо съзнание. Ако с помощта на това ясновиждащо съзнание се обърнем към Азът и астралното тяло според проявленията им между заспиването и пробуждането, ние ще установим, че както тук обкръжението на физическото тяло е самата природа, така и по време на сън, обкръжението на Азът и астралното тяло е духовният свят. Азът и астралното тяло извличат от духовния свят моралните категории, цялата морална конституция на човека. Те изобщо не могат да бъдат неутрални, както неутрални са физическото и етерното тяло; накратко те черпят морални импулси от онзи свят, в който се намират между заспиването и пробуждането.

Антропософията, или Духовната Наука, твърди: Когато при заспиване човекът напуска своето физическо и етерно тяло, той навлиза, макар и несъзнателно, в духовния свят и изнася пред Съществата на духовния свят всичко онова, което е изработил като своя морално-душевна опора; и просто е заставен да формира всичко онова, което изнася от физическото и етерното тяло не иначе, а според законите на душевно-духовния свят. Тук ние се докосваме и до един друг аспект, свързан с постоянните ни усилия да изградим един надежден мост между етерно-физическия и морално-духовния свят.

Ако първоначално спрем вниманието си върху Азът, ще видим, че той е от волево естество. И този волев Аз, чиято конституция между пробуждането и заспиването се проявява в етерното и физическото тяло, този волев Аз в мига на заспиването се изправя пред Съществата на духовния свят. Когато се движим в нашия физически свят, ние възприемаме предметите чрез тактилните си усещания; възприемаме цветовете, изобщо влизаме в определени отношения с физическите сили на света. По същия начин и волево изграденият Аз или за в определени отношения с онези световни сили, сред които той попада между

заспиването и пробуждането. Нека да си представим тези отношения според данните на свръхсетивното наблюдение разбира се тези неща могат да бъдат предадени само в една приблизителна и груба схема. Нека да очертаем тук физическия човек, какъвто е той след като заспи (рис. 36, жълто), а вътре в него силите на етерното тяло. Ако трябваше да изобразявам будния човек, аз щях да нарисувам тук също и Азът, и астралното тяло. Но след като искам да характеризирам именно спящия човек, Азът и астралното тяло не бива да са тук. Волевите елементи на Азът, волево изграденият Аз попада всред Съществата на духовния свят.

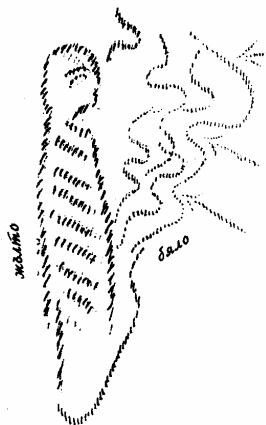

Рис. 36

И там, както вече споменах, той влиза в определено отношение с тези духовни Същества, също както и нашето физическо тяло по време на бодърстване влиза в определени отношения с физическите сили на света. Само че отношението на волевия Аз към духовните Същества е много по-реално запомнете това отколкото цялата Майя, която обгръща физическото тяло в нашия видим физически свят. И това космическо отношение се изразява преди всичко в следното: Всичко, което човекът пренася в духовен смисъл между заспиването и пробуждането като зло представете си това живо и образно всичко това подлага волевия Аз, след като е влязъл в съприкосновение със силите на духовните Същества, на застой, на „атрофия“; докато доброто му позволява да се прояви без никакви ограничаващи спънки, да се разгърне напълно свободен.

Поискаме ли да представим тези неща графично отново Ви моля да погледнете на описанието само като на нагледна илюстрация ние ще стигнем до известна представа за това, което се излъчва и отделя от човека като една духовно-волева Азова конфигурация. Спрямо двигателно-веществообменния човек докато спим Азът действа много интензивно, Азът действа вътре в него. Нека отново погледнем рисунката.

Тези извивки, които означавам с бяло (рис. 36), фактически възникват чрез противодействията на духовните Същества, тези извивки на Азът изцяло се формират от моралната стойност на индивида. Ето защо може да се говори за един такъв облик, за една такава конфигурация на Духа, която Азът извлича от своята морална стойност, след като навлезе в духовния свят.

Обаче след заспиването, астралното тяло също попада в един духовен свят, намиращ се вън от човека. Относно волево-изградения Аз, ние твърдим: той застава пред Съществата на духовния свят, а относно астралното тяло сме принудени да кажем, че при заспиването, то попада в областта на онзи душевен свят, който се намира вън от човека. Да, чувствено изграденото астрално тяло попада в духовния свят вън от човека.

Нашите волеви импулси, насочени към доброто или злото, също са проникнати от чувствени елементи, от чувствени сили. Необходимо е само да си припомним колко различна е емоционалната ни нагласа в случай, че сме предприели едно добро дело, отколкото ако вършим едно престъпно и коварно дело. Да, необходимо е само да си представим от една страна дълбоката вътрешна удовлетвореност, и от друга мъчителните самообвинения, за да вникнем веднага в интимния чувствен елемент на нашата морална конституция. В мига на заспиването този чувствен елемент навлиза в духовния свят, лежащ вън от човека. Както по време на бодърствуване, ние с нашите представи влизаме в определени отношения с външния физически свят, в резултат на което формираме и на шия чувствен живот, така и по време на сън, нашето чувствено-изградено астрално тяло директно се намесва в онзи духовен свят, който лежи вън от човека. Там обаче за астралното тяло не се открива никакъв външен образ. За Азът, за волевия Аз, както вече казах, съществува нещо като външен образ; и аз схематично го представих като един вид извивки. А това, което възниква от взаимодействието между астралното тяло и душевното обкръжение, аз не мога да представя с никакви извивки или нещо подобно, аз мога да загатна за него само с помощта на една вътрешна оцветеност, на едно вътрешно нюансиране; и в зависимост от това дали душата е овладяна от самообвинения или от тиха вътрешна удовлетвореност, от чувство на антипатия или симпатия, аз бих могъл да нанеса и тези цветни шрихи (рис. 37, червено, синьо). Така че чрез Азът ние загатваме за по-висшия човек, който носим в себе си, а чрез една вътрешна оцветеност за нашия астрален човек.

Естествено, „вътрешната оцветеност“ е само един технически термин. Защото, макар и тези процеси да са наистина достъпни за различни цветни изображения, ние трябва да сме наясно, че всъщност това се отнася само за една нищожна част от тях. И вместо да си служи с цветната палитра, аз бих могъл не по-зле да събера тук различни музикални инструменти и да извлека от тях съответните звуци; тогава вместо рис. 37 щеше да се получи друг образ, звуков образ. Или да кажем бих могъл да прибягна до помощта на вкусовите усещания. И всичко това ако мога така да се изразя прелива едно в друго и непрекъснато

бушува в астралното тяло, което след заспиването е вече вън от физическото тяло. Нещата са така устроени, че ние виждаме: Тук действащите сили тръгват от двигателно-веществообменния човек. А духовните Същества и целият ду шевен свят, които формират и „оцветяват" или „нюансират" човека действуват в посока отдолу нагоре.

Рис. 37

И ако все пак се опитаме да вникнем в силите, които между заспиване и пробуждане формират Азът и нюансират астралното тяло, ще установим следното. Спрямо онази съвършена форма на човека, с каквато той разполага от пробуждането до заспиването т.е. в онази форма, в която заедно работят Азът, астралното, етерното и физическото тяло и която все пак е достъпна за човешкото съзнание, опиращо се на интелекта, чувствата и волята спрямо нея, това, което по време на съня лежи вън от човека, има определено инфантилни, определено детински черти. До него ние се приближаваме най-вече със смътното детско съзнание. А когато искаме да обхванем лежащите вън от спящия човек душевни сили, ние трябва да направим и други крачки в зоните на несъвършенството. Бих искал да кажа: Това, което живее вън от човека, е още по-инфантилно от духовно-душевната организация на малкото дете.

И какво представлява всъщност това, което живее в душевния и духовния свят вън от спящия човек? Извънредно характерно е, че според антропософското, или духовно-научно наблюдение, определящият фактор е заложен в двигателно-веществообменния човек. И ако проучи данните от свръхсетивното наблюдение, човек се изпълва с усещането и това усещане непрекъснато расте, за да стигне накрая до едно недвусмислено познание, че разглеждайки този образ като един фотографски негатив, но без да изпуска мисълта за позитива, той неусетно стига до строежа на човешкия мозък.

А сега, скъпи мои приятели, припомнете си нещо, което често съм споменавал пред Вас, макар и по друг повод. Става дума за това, че строежът на човешката глава според нейната силова организация води началото си от предишния земен живот; и че останалата част от днешния човек, като изключим неговата глава, съдържа в себе си онези сили, които ще изградят главата му през следващия земен живот. И все пак това, което човек изнася навън от заспиването до пробуждането е твърде инфантилно, и сякаш видно в негатив.

Фактически в това, което човек изнася вън от себе си в мига на заспиването, ние имаме бъдещите физически очертания на човешката глава. Тази подробност е изключително важна. И ако се обърнем към истинската морал на стойност на човека, ние ще установим как през следващия земен живот моралната предразположба се инкарнира в силите на човешката глава. А впоследствие тези сили на човешката глава се превръщат в нашите мисловни и интелектуални възможности. Всичко това е вече загатнато под формата на онези образи, които човек извлича вън от себе си в мига, на заспиването.

Основавайки се на духовно-научното наблюдение, ние бихме могли да заявим: Практически всяка нощ, в мига на заспиването, човек отправя едно точно определено запитване към духовния свят. Разбира се, той не го прави съзнателно, а го отправя с онази част от своето същество, която се отделя от физическото и етерното тяло. Да, човек задава на духовния свят следния въпрос: Какво прибавят Съществата на духовния свят към моята морална конституция?

И човек винаги получава отговор. Този отговор му се дава под формата на „извивките“ и „нюансирането“, за които вече стана дума. Всяка сутрин, в мига на пробуждането, човек влиза в етерното си и физическото тяло с един отговор от духовно-душевния свят. Всяко заспиване е един несъзнателен въпрос към духовния свят, всяко пробуждане един несъзнателен отговор. С нашето подсъзнание ние сме в един непрекъснат диалог с духовния свят, откъдето постоянно сваляме отговори на основния въпрос: „Какво представлявам аз като човек? Кой съм аз всъщност?“

И тук Вие, скъпи мои приятели, получавате една точна представа за нещо, което иначе остава прекалено абстрактно. Замислете се, че когато говори за своята съвест, човек има предвид нещо съвсем реално; а когато трябва да даде конкретно обяснение за своята съвест, той изведнъж попада в нещо дифузно и неопределено. По отношение на моралната импулсивност, съвестта е твърде реално изживяване. Но когато размишляваме за нея в съответствие с официалната наука, т.е. както размишляваме за топлината, светлината и т.н., тогава ние попадаме в един истински хаос. Но точно сега Вие получавате едно важно указание, един важен отговор от духовния свят. Отговорът от духовния свят Вие внасяте във Вашето физическо и етерно съществуване. По този начин Вие внасяте вътре и гласа на съвестта. Отговорът от духовния свят, който получаваме докато спим, се преобразява след пробуждането в това, което

наричаме глас на съвестта. Изобщо цялата ни морална нагласа трябва да се разглежда в непосредствена връзка с познанието, което получаваме по времето, когато спим.

Вече от много примери ние се убеждаваме, че инстинктивното познание на древните епохи както и онова инстинктивно познание, съхранено все още у определени индивиди, разбира се не под формата на интелектуални схеми, а под формата на образи е много по-мъдро от днешната официална наука. В моралните максими на инстинктивното познание е съхранена голяма част от това, което днес чрез антропософската Духовна Наука може да ни стане много по-ясно и достъпно. Нека само да си припомним една от максимите, която може да се срещне във всеки народ, във всяка култура: ако един човек е засегнат и оскърбен, той не трябва да пренася в съня си нито едно усещане, свързано с душевната травма, а да приключи с нея още преди заспиването; и че ако друг човек е обхванат от гняв, той трябва на всяка цена да укроти гнева си преди заспиването. След като знаете, че заспиването е един въпрос към духовния свят, а пробуждането отговор на този въпрос, Вие ще се досетите: Ако вчера сме укротили един гневен изблик, ако сме се освободили от една обида, тогава утрото ще ни донесе съвсем друг отговор, отколкото ако влезем разгневени в духовния свят и ако от въпроса ни блика гняв и жажда за отмъщение. Ако внесем злоба и гняв в духовния свят, тогава там сякаш се изливат потоци от вулканична лава и всичко това се открива на свръхсетивното наблюдение като променливи форми, оцветени в червен цвят (рис. 37). Ако преди заспиването гневът е укротен, образите са съвсем различни.

Голяма част от нещата, които описвам тук, проявяват своите действия не само в душевните настроения на човека, но и направо в неговите вътрешни органи. Ето защо много от причините на т.нар вътрешни болести следва да търсим в естеството на самия отговор, който сме получили от духовния свят, след като при заспиване сме отправили към него и нашия несъзнателен въпрос. Защото денем нашите физически и етерни органи трябва да са напълно подготвени за това, което волевият Аз и чувственото астрално тяло свалят от духовния свят в мига на пробуждането.

Една дълбоко погрешна представа имат хората, които казват: Добре, докато е буден, човекът изживява много неща, но докато спи, той не изживява нищо. По време на бодърствуването, голяма част от човешките изживявания са всъщност процеси, които се разиграват между него и външния физически свят. А нашите чувства като един вид вътрешни сънища на душата, защото и от по-рано знаем, че интензитетът на съзнанието при чувствата е еднакъв с този на сънищата, просто съпровождат това, което се разиграва между човека и външния свят. Обаче след като заспим, в нашия Аз и в нашето астрално тяло става нещо много по-важно: тогава силите на духовно-душевния свят започват да формират Азът и астралното тяло. И това са напълно реални събития, които после проникват, пронизват и налагат своя отпечатък върху физическото и етерното тяло. След

като сме проникнати и пронизани от тях, ние отново се обръщаме към физическия свят и влизаме в едни или други отношения с него. Що се отнася до нашата вътрешна организация, ние правим това най-вече по време на съня. Но аз бих желал да допълня: Пълният диапазон на съня, или така да се каже радиусът на неговото действие, общо взето, се простира не само в областта на физическите изживявания, но и в самата морална структура на човешкото същество.

Аз многократно съм изтъквал, че когато трябва да се произнесе върху съотношенията между физическото и етерното тяло от една страна и заспиването от друга, днешното повърхностно мислене прави голяма грешка. Обикновено нещата се представят по следния начин: Разбира се, аз само обобщавам в няколко думи това, което съм излагал често пред Вас в моите лекции. Накратко, хората смятат, че напрежението, мускулната работа, движенията и т.н. уморяват човека, и той трябва да заспи, понеже сънят ще премахне умората. Обаче това не е вярно; не винаги умората е тази, която влече след себе си заспиването. Представете си например един добре нахранен и отпочинал рентиер, който се заслушва в една антропософска лекция и още след първите изречения се унася в дълбока дрямка едва ли от умора! Но ако човек вникне правилно в тези неща, той ще установи, че тук обикновеното мислене просто смесва причината със следствието. В действителност ние се уморяваме, защото то искаме да заспим. Причините за заспиването изобщо не се намират в областта на телесната умора, те лежат много по-дълбоко. Щом външният свят престане да ни радва, у нас се поражда копнежът да се оттеглим от него. Тогава душевно-духовният човек напуска телесно-физическия човек, в резултат на което възниква чувството на умора. Ние се уморяваме, защото искаме да заспим, и съвсем не е вярно, че заспиваме, защото сме уморени. В това стига да иска може да се убеди всеки. Впрочем убеждаването в неща, които са свързани с разчупване на ежедневните и удобни шаблони, е изключително трудно. Ние можем да се убедим, само ако искаме да се убедим. И тогава, в заспиването няма да виждаме само един физиологичен процес; за нас то ще прерасне в един космически процес, който погледнат във всичките му подробности съдържа моралните импулси като реални сили, а не като думи. И тъкмо в ритмичната смяна между будност и сън е скрита възможността да се прекарва важният мост между физическия и моралния свят.

Аз често съм споменавал пред Вас известния физиолог Дюбоа Раймон, и особено неговите възгледи върху границите на природознанието. Някъде той казва следното: Човекът, както застава пред нас в будния живот, този човек ние изобщо не можем да разберем. Само че ние, скъпи мои приятели, би трябвало внимателно да се за мислим над тези думи. Вероятно Дюбоа Раймон другаде е казал, че спящият човек все пак може да бъде разбран. В спящия човек са налице същите външни закономерности на физическия свят, само че в по-

сложен вид. Така че в природонаучен смисъл може да се обхване само спящият човек, не и будният.

Ние съвсем не искаме да спорим за верността на този афоризъм, но от гледна точка на природонаучното познание, тук се потвърждава: Това, което пронизва будния човек, то изобщо не може да бъде „регистрирано“ със средствата на природонаучното мислене; дори и за природонаучното мислене, спящият човек изглежда нещо съвсем различно от будния човек.

Разбира се, естествените науки изобщо не подозират нищо за съществуването на волевия Аз и чувственото астрално тяло, които нощем преминават от човека в свръхсетивния свят. Обаче, в светлината на днешната ни тема какво се крие зад това „нищо“?

То представлява не друго, а онази част от свръхсетивния човек, която крепи моралния световен ред! Защото реалният свят на моралната човешка активност започва точно там, където естествените науки спират да се занимават с човека. А непосредствените и осезаеми действия на моралната активност, тях обикновеното човешко съзнание може да възприеме само след пробуждането, само по време на бодърствуването. Но Вие помнете, че когато трябваше да пристъпим в областта на реалните морални сили, се оказахме в онзи свят, където човек обитава между заспиването и пробуждането.

И нищо чудно, че естествените науки изобщо не навлизат в тази област, защото за реални фактори те смятат само тези, които не съдържат морални импулси; да, естествените науки смятат, че моралните импулси се намират в душевния пласт на вярата.

Ако обаче погледнем нещата от една по-различна страна, ще се окаже че вярата също гарантира на човека реални и точни познания, не по-малко достоверни от тези на естествените науки. Само че за да вникнем в тази духовно-душевна област, която носи в себе си реалните морални сили, ние трябва да подхванем нашата тема по съвсем друг начин.

Ако аз трябваше да Ви говоря за един материален предмет, несъмнено щях да се придържам към физическия свят, и това, което бих описал пред Вас, би представлявало само едно описание, един образ, така че тук преходът се извършва от външния реален свят към образа. Ако искаме да опишем един свръхсетивен факт, трябва да тръгнем по обратния път. Свръхсетивният факт трябва да бъде изживян вътрешно. Едва тогава човек може да се отпрати навън и да потърси подходящ образ, за да онагледни вътрешното изживяване. Това вътрешно изживяване е нещо изключително подвижно, и аз би трябвало да предам неговите нюанси като една неуловима игра на светлини и сенки, като изгряващи и залязващи лъчи. Да, ако обхванем с методите на Антропософията целия човек, ние ще можем да наблюдаваме искрящата и променлива светлина около всяко човешко същество.

Ако си изградим една представа опитвам се да говоря съвсем точно, една представа за астралното тяло и Азът по време на съня, тогава конфигурацията

на Азът и нюансите на астралното тяло ще се окажат рязко очертани и много светли. И ако при събуждането Азът и астралното тяло отново се приберат в етерното и физическото тяло, тогава всичко, което по време на съня изглеждаше искрящо и светло, се превръща в нещо смъртно и мрачно. Това, което във от тялото имаше ясни контури става дума за Азът вътре в тялото получава неопределени и смъртни контури. Изобщо, ако човек сериозно изследва как в мига на пробуждането Азът и астралното тяло се прибират обратно в етерното и физическото тяло, той стига до едно ясно определено усещане. Опитаме ли се да назовем това усещане с абстрактни и повърхностни думи, ние по правило ще го охарактеризираме съвсем грубо и неточно. А тъкмо тук трябва да сме изключително прецизни. Свърхсетивното наблюдение показва: В мига на пробуждането Азът и астралното тяло изгубват своите рязко очертани, ясни и светли контури; след като се прибере в етерно-физическия човек, астралното тяло изгубва ясните си контури, става аморфно, смъртно, не така искрящо. И тогава човек има онова усещане, когато ден след ден есента и зимата напредват в своя път. Да вникнем в цялостния човек, когато той се пробужда, означава да се пренесем в онази атмосфера, която настъпващата зима носи със себе си. А когато човек заспива, с други думи, когато Азът и астралното тяло се отделят от физическото и етерното тяло, тогава ние попадаме в душевната атмосфера, която ни обкръжава с настъпването на пролетта и лятото. Тези подробности са изключително важни.

Скъпи мои приятели, през последните седмици отново се постарях да Ви покажа как антропософското изследване не ни кара да разгледаме човека в неговите сложни и двустранни връзки с целия Космос. Аз посочих пред Вас съотношенията между човешката фигура и звездния свят, съотношенията между степените на човешкия живот и планетарните сфери. Искаме ли да разберем човека като антропософи, ние навсякъде сме просто принудени да излезем във от анатомичните очертания на човешкото тяло. Днес разгледахме прехода между будност и сън, обаче ако искаме да говорим за този преход с пълно разбиране на нещата, ние ще установим, че отново трябва да излезем във от човека, но не в звездния, в пространствения свят, а в света на времето, във „времевия“ свят. Ето: след като разбираме настъпването на есента и зимата, ние разбираме и пробуждането; след като разбираме настъпването на пролетта и лятото, ние разбираме заспиването. От човешкото време ние навлизаме в космическото време. От ритмичната смяна между бодърстване и сън, навлизаме в годишната последователност на пролет, лято, есен и зима. Човекът застава пред нас като едно отражение на това, което се извършва в света на времето. А само преди седмица ние се постаряхме да вникнем в човека, като в едно отражение на това, което се разиграва в пространството.

Ето как човекът е извлечен от Космоса, ето как той е поставен в нашия видим свят. Но тогава моралният световен ред застава пред нас като една неоспорима реалност, а не като свят от думи и понятия. И ако човек се изпълни с живото и

трепетно усещане за своя космически произход, тогава неговият етерно-морален свят също се изпълва с могъщи религиозни импулси; тогава етичната воля у човека се превръща в израз на ръководната божествена воля; тогава сферата на етично-моралните пориви прераства в сферата на етично-религиозните пориви.

Ето как антропософската Духовна Наука търси пътя към етичния и религиозния свят на човека.

ЕДИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 13 Ноември 1921

Вчера насочихме вниманието си главно към това, как се отнасят Азът и астралното тяло от заспиването до пробуждането. Днес бихме желали да изтъкнем още нещо по този въпрос. Ако разгледаме физическото и етерното тяло на спящия човек от една страна, и неговите Аз и астрално тяло от друга, ние трябва да заявим: Волевият Аз се формира чрез съотношенията, в които той влиза със Съществата от духовния свят. Нека да припомним до следната схематична рисунка (рис. 38). Ето тук аз отбелязвам конфигурацията на Азът. Вече казах: Ако разгледаме тези широки извивки на Азът (бяло) като един вид негатив, както е при фотографията впрочем, нека да се абстрахираме от мащабите тогава физическият строеж на човешкия мозък би трябвало да изглежда като съответния позитив.

Вие помнете също, че когато говорихме за астралното тяло, трябваше да го „оцветим“ с различните душевни свойства на околния свят.

Вчера съзнателно се отказах да говоря за съотношенията между физическото и етерното тяло по време на съня. Позволете ми да го сторя днес.

На пръв поглед, официалната наука познава добре човешкото физическо тяло, но това „познание“ е само привидно. Защо официалната наука например изобщо не подозира колко много се различава двигателно-веществообменния човек от човека-глава. Според своето физическо устройство, човекът-глава е като едно отражение и последица на това, което човек е изживял между смъртта и поредното си ново раждане. Тук ние отново би трябвало да се абстрахираме от мащабите; това значително, ще улесни нашата работа.

Днешните естествени науки разглеждат човешкия мозък, сякаш в своето устройство той е само едно механично следствие от бащиния и майчиния организъм. Обаче всички ние имаме достатъчно поводи, за да смятаме, че това твърдение не отговаря на фактите. Какво става в действителност? Ако искаме да представим нещата кратко и просто, трябва да заявим следното: Първоначално субстанцията в майчината утроба изпада в пълен хаос, и в тази хаотизирана субстанция лишена от всякакви физически и химически закономерности нахлуват онези космически сили, които изграждат човешкия ембрион. И в тези, космически сили, които идват от Космоса и действуват в майчината утроба ако

ми позволите тази дума са „имплантирани“ силите, които човек сам сваля от духовния свят, след като е пребивавал там между смъртта и новото раждане.

И всъщност наистина е така: Човекът сам „имплантира“ себе си в майчината утроба. В майчината утроба се изработва само „лоното“, а после в него възниква това, което е оправдано от гледна точка на Кармата.

Човешката глава например е така устроена, че първоначално тя е като едно отражение от предишния земен живот, макар и в нея да е „отпечатан“ целият Космос. Днешната наука подхожда към познавателния процес съвсем неправилно. Тя не иска да приеме, че в сложно устроения човешки мозък се оглежда целият Космос. И това, което се явява там вътре като форми, извивки, гънки и т.н., е нещо, което не може да бъде проникнато от Азът и от астралното тяло. Както съм споменавал и преди, те Азът и астралното тяло живеят в човешката глава напълно свободно. По начало човек може да възприема своите Аз и астрално тяло, само защото те живеят в неговата глава напълно свободно. Както вчера видяхме, Азът и астралното тяло могат истински да се свържат само с двигателно-веществообменния човек. Само там те успяват да напреднат в своето развитие, превръщайки двигателно-веществообменния човек в едно волево същество. По този на чин обаче, двигателно-вещество-обменният човек се изпълва с такива сили, които след смъртта отново се връщат в духовния свят. Да, духовният свят поема човешкия Аз и човешкото астрално тяло и ги подготвя за следващите степени от тяхното съществуване, а в човешката глава остава всичко онова, което идва от предишната инкар-нация и от живота между смъртта и новото раждане. Човешката глава сочи назад, двигателно-веществообменният човек сочи напред. А ритмичният човек е по средата между миналото и бъдещето.

Вътрешните взаимодействия, които са присъщи на физическия човек, могат да бъдат разбрани само по този начин. Само така ни става ясно защо например в човешката глава преобладават по-скоро деструктивните функции, докато в двигателно-веществообменния човек преобладават градивните функции. Само така може да ни стане ясно защо двигателно-веществообменната организация трябва да е в зависимост с физико-химическите свойства на Земята зависимост, която се проявява най-вече в хранителните процеси.

По време на будния живот, общо взето двигателно-веществообменният човек е принуден да се съобразява с онези сили, които бликат от Земята. Двигателно-веществообменният човек е изложен на Земната тежест; той е изложен на онези сили, които се освобождават от хранителните средства; по тези причини той придобива все повече Земни качества, той става все повече едно Земно същество. И тъкмо защото според законите на своето изграждане той не е ангажиран с това, което човек изживява между смъртта и новото раждане, тъкмо затова по време на бодърствването този двигателно-веществообменен човек е неспособен да се при способи към духовния Космос; по време на бодърствването, така да се каже, той е „обречен“ на физическата материя.

Обаче по време на съня това не е така. Защото в човешката глава е събрано всичко онова, което е свързано по някакъв начин както с миналото на човека, така и с неговия живот между смъртта и новото раждане. Да, скъпи мои приятели, както наскоро изтъкнах, човешката глава и самите вътрешни органи по един дискретен и неуловим начин съдържат образи, които принадлежат на Космоса.

От друга страна, това което превръща човешката глава в едно отражение на Космоса, съвсем не може да действа по време на бодърствването върху двигателно-веществообменния човек. Главата е представителството на повечето сетивни органи, на импулсивните и несдържани сетивни органи, чрез които човек поддържа непрекъснат диалог с външния материален свят.

Докато е буден, всичко, което човек вижда и чува, се насочва към неговата глава. Докато спи, нещата не изглеждат така; тогава човешката глава съвсем не се „изхранва“ единствено с впечатленията от физическия свят. За физическото тяло, каквото е то по време на сън, това изобщо не е съществено; същественото е нещо съвсем друго.

Когато разглеждаме например окото, в него ние имаме не само устройството, което осъществява зрението, но в същото време там имаме и едно отражение на Космоса, на неговите духовни сили. В интервала между смъртта и новото си раждане, човекът пребивава в духовно-душевния Космос. И устройството на окото е замислено и построено тъкмо според този живот в духовния Космос. Окото, както и всички органи в главата, има двойна задача: От една страна то спомага за връзката между човека и външния свят. Това става по време на бодърствването. По време на съня обаче, окото продължава да действа върху своето обкръжение, върху своето нервно-сетивно обкръжение, доколкото то е представено в двигателно-веществообменния организъм, така че по време на съня силите на затворените и спящи очи действуват например върху бъбречната система и отпечатват в нея определен космически образ. Съответно и другите органи в главата, така да се каже, свалят образи от Космоса и ги отпечатват върху някоя от функциите на двигателно-веществообменната система. Така че по време на съня, за физическото тяло е съществено следното: Нощем силите на главата действуват формиращо върху двигателно-веществообменния човек (рис. 38, червените стрели).

Именно по време на съня става така, че ако трябва да се изразя нагледно и просто от главата непрекъснато започват да се излъчват формиращи сили към долния човек, и всъщност по време на съня главата се превръща в духовен ваятел на двигателно-веществообменния човек.

И цялата ни идея за „сътворението“ на света и човека, скъпи мои приятели, се оказва съвсем неправдоподобна, ако я прилагаме само върху определени моменти и събития. Ние непрекъснато участвуваме в „сътворението“. Всяка нощ, понесени върху крилата на Духа, ние творим; всяка нощ ние подновяваме „сътворението“ на нашата двигателно-веществообменна система.

Вие добре знаете, че съвременната материалистична наука признава

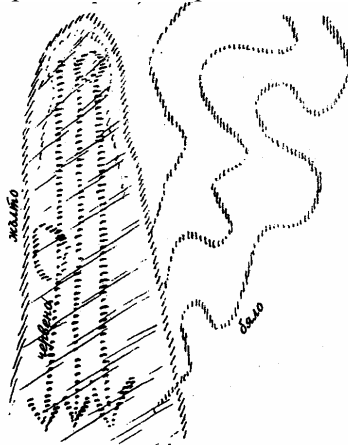

Рис. 38

219

обратното че силите на веществообмена действуват върху физическия мозък и нищо друго. Но това е само едната страна. Докато това действие протича отдолу нагоре, в обратната посока отгоре надолу се извършва нещо, което аз просто бих нарекъл духовното и душевното „оживяване" на човека. Обаче ние трябва да сме наясно, че това духовно-душевно „оживяване" може да бъде обхванато само с помощта на едно по-висше съзнание. Едва през Бъдещия Вулкан ние ще постигнем това по-висше съзнание, което би ни позволило да ръководим чудните процеси във физическото тяло по време на съня; защото степента на съзнание, за която става дума, е присъща именно на духовния Човек, на Човека-Дух. Впрочем съзнанието на Човека-Дух се проявява още сега. То се проявява по време на съня, и то се проявява тъкмо в процесите, които току-що описах. Само че на сегашната си еволюционна степен, човек не е в състояние да разграничи тези неща; макар и буден, по отношение на тях той е потънал в дълбок сън.

Правилната преценка на подобни процеси е свързана още и с това, че благодарение на Антропософията както тук всички се надяваме човек непрекъснато задълбочава своя религиозен живот. Но ако човек занемари непосредствените си обществени и лични задължения, ако в своето физическо тяло той не внесе това, което може да бъде внесено по време на земния живот, тогава той се проявява като един разрушителен елемент в онези сфери, които остават недостъпни за обикновеното съзнание.

Когато поглеждаме към небесните простори на Космоса, ние отправяме поглед не само към един свят, който разбран правилно ни изпълва с възхищение и трепет; ние трябва да се научим да отправяме поглед и в непосредственото участие на свръхчовешките сили в нашия собствен организъм.

С това аз се опитах да Ви представя как стоят нещата с човешкото физическо тяло по време на съня.

Над физическото тяло е разположено етерното тяло (рис, 38, жълто). Докато човек е буден, това етерно тяло непрекъснато е подложено на действията, които се предизвикват от Азът и свързаното с него астрално тяло.

По време на бодърствването, ние постоянно наблюдаваме един вид цветни фойерверки, пулсиращи в астралното тяло и пренасящи своите багри в етерното тяло; така че докато сме будни, етерното тяло така да се каже се приспособява към астралното тяло. Обаче ние виждаме също и това, което Азът чрез своята конфигурация вмъква в етерното тяло. Накратко, по време на бодърствването, ние наблюдаваме намесата на Азът и астралното тяло в пределите на етерното тяло. Докато човек спи, Азът и астралното тяло са извън етерното тяло. Ето защо тогава нюансите на астралното тяло и конфигурацията на Азът не се намесват в етерното тяло. В този случай етерното тяло е предоставено на своите собствени сили. И докато човек спи, тези сили формират етерното тяло като едно величествено отражение на Космоса.

В своята субстанциална същност, етерното тяло се изгражда от човека с оглед на живота между смъртта и новото раждане. Етерното тяло носи в себе си онова космическо съдържание, за което Антропософията символично твърди: ето, това човек е взел от север, юг, изток или запад. Само че докато човек е буден, етерното тяло не може да прояви своята космическа природа; това става по време на съня. Тогава човекът е в пълна степен един подробен спомен за планетарния живот на нашата Земя.

Обикновено от съзнанието на хората се изплъзва фактът, че когато се потопяват в своите етерни тела, те потъват в един океан от образи. Но ако те положат усилия и внимателно наблюдават океана от образи в мига на пробуждането, т.е. ако наблюдават как човек изскача от този океан, тогава те ще установят, че етерното тяло на спящия човек носи в себе си целия планетарен живот на нашата Земя. Човекът всъщност е поставен в пределите на онова етерно тяло, което още от раждането го обгръща нощем по време на съня.

Обаче самото етерно тяло е изградено от силите на Космоса. И тъкмо защото астралното тяло и Азът остават встрани, етерното тяло започва да излъчва всичко онова, което е вложено в него при раждането. Да, човешкото етерно тяло все повече и повече ще се превръща в една активна и озаряваща светлина (рис. 39, жълтите стрели).

Тази светлинна метаморфоза на спящия човек идва като един забележителен факт. Практически, за разлика от физическите лъчи на Слънцето, след като Земята се потопи в нощния мрак, тази светлина, това сияние представлява душевните озаряващи сили на самото човечество. Впрочем в това душевно сияние са вложени онези упадъчни, разлагащи и разрушаващи сили, които човек извлича от своята омраза, от своята ненавист и злоба, за да ги пренесе в хода на живота чрез астралното тяло и Азът в своето етерно тяло.

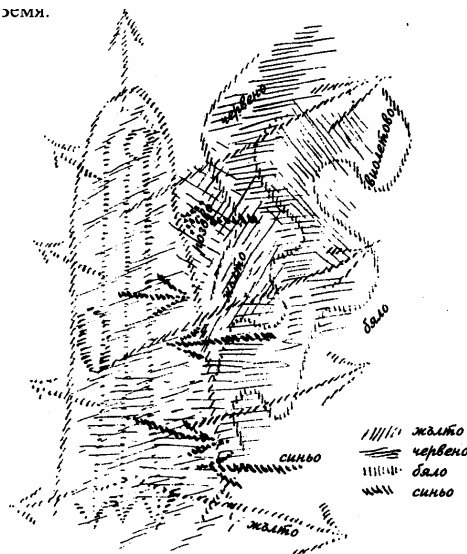

Рис. 39

И Земята, скъпи мои приятели, изобщо не би могла да напредне в своята еволюция, ако не съществуваше това незабележимо сияние.

Ако един наблюдател разполагаше с необходимите възприемателни органи и се намираще навън в Космоса, наблюдавайки Земята, той би казал: Денем огряната от Слънцето Земя отразява Слънчевата светлина; обаче нощем, след като нощта завземе част от Земята, тогава тази Земя започва да фосфоресцира, да свети. И това, което подобен изследовател би установил от Космоса, ще са именно човешките етерни тела. За да напредва в своята космическа еволюция, Земята се нуждае от тях. Ако по Земята нямаше никакви спящи хора, нейните растежни сили щяха да се изчерпят веднага. Човекът е поставен в Земяното съществуване не просто така, поставен е не да живее за себе си, той е решителен фактор за цялата съдба на нашата планета. Това, което той приема в духовния свят между смъртта и новото раждане, него той излъчва и връща обратно за целите на Земяната еволюция; да, той прави това докато спи благодарение на своето етерно тяло, прави го през целия си земен живот.

Тук ние можем да обобщим: при физическото тяло нещата изглеждат така, че то бива облъчвано отгоре надолу; при етерното тяло не е така, там имаме излъчване и то протича отвътре навън. Наред с всичко друго, човешкият сън има и своето космическо значение.

Ето защо вчера аз трябваше да напомня: Когато Азът и астралното тяло се потопят в етерното тяло, човек има усещането за есен-зима, а когато етерното тяло е свободно от тях по време на съня той има усещането за пролет-лято. Практически с излизането и връщането на астралното тяло, човек придобива разбира се в духовен смисъл предимно „летни“ или предимно „зимни“ качества.

Сега можем да допълним: С етерното си тяло спящият човек действа формиращо и върху Земята планета именно благодарение на онези сили, които той е натрупал в себе си между смъртта и новото раждане. Тези не са обаче са достъпни само на едно много повиеше съзнание. В спящата деятелност на етерното тяло действа съзнанието на „Духът-Живот“. И човекът ще овладее това съзнание едва през следващата метаморфоза на нашата планета, а именно Бъдещата Венера.

И така: Докато човек спи, Азът и астралното тяло действуват в една област, а етерното и физическото тяло в друга област; от пробуждането до заспиването всички те действуват заедно. Поражда се един своеобразен ритъм, веднъж имаме взаимодействие, а веднага след това: невзаимодействие. И все пак както в мига на пробуждането, когато Азът и астралното тяло навлизат в етерното и физическото тяло, така и в мига на заспиването, когато Азът и астралното тяло се отделят навън, съществува едно взаимодействие, което се ръководи от много по-висше съзнание, каквото днешният човек още не притежава. Той може да се намеси в миговете на пробуждане и заспиване само по косвен начин. Обаче в онези интимни процеси, които се разиграват между Азът и астралното тяло от една страна, и между етерното и физическото тяло от друга, в тях човек не може да се намеси ни най-малко.

Аз бих онагледил това взаимодействие с помощта на противоположно насочените жълти и сини стрели (рис. 39). Бих желал да изтъкна още и обстоятелството, че това взаимодействие между астралните и етерните сили е особено подчертано при заспиване и пробуждане, но и че в определена степен то продължава както по време на будърствуването, така и по време на съня. Изобщо, за астралното тяло можем да констатираме, че то се ръководи от един по-висш космически смисъл. Помислете си само, че в периода от заспиването до пробуждането както споменах вчера астралното тяло се нюансира или „оцветява“ според естеството на своите морални усещания. В мига на пробуждането то нахлува в космически изграденото етерно тяло. И там то трябва да се приспособи, да се нагоди според това етерно тяло. Накратко: космическо-астралните сили тук действуват върху човешко-астралните сили. Всичко това може да се потвърди по следния начин.

Представете си например, че човекът е лишен от живота между смъртта и новото раждане какъвто е случаят с животните, а идва на света според възгледите на Аристотел: В смисъл, че слиза еднократно на този свят винаги като една новородена душа. Следователно, той не би носил никакви спомени от предишния земен живот, нито пък от живота между смъртта и новото раждане. В такъв случай погледът му щеше да се носи и блуждае съвсем безцелно, сетивата му щяха да блуждаят над външните впечатления и той никога не би успял да свърже тези външни впечатления с точните категории на геометрията и математиката. Аз посочих само един от онези случаи, при които това, което важи за Космоса, т.е. геометрията, встъпва в определено взаимодействие с това,

което има стойност само за земното обкръжение. Ето как емпиричните земни опитности са пронизани от рационалната математика и геометрия. Обаче това взаимодействие се осъществява по такъв начин, че в него действа това, което наричаме „Духът-Себе“. Тук „Духът-Себе“ действа като една висша степен на съзна ние. Естествено днешните математици не подозират, че когато обясняват света с помощта на своите математически формули и изчисления, зад всички тях стои именно „Духът-Себе“. Обаче те не се съобразяват с това; те не отиват по-далеч от рефлексията, която всъщност определя и днешното човешко съзнание.

Днешното обикновено съзнание функционира не когато човек спи, нито пък в миговете на пробуждане и заспиване, а когато неговите Аз и астрално тяло са напълно потопени в етерното и физическото тяло; само че в този случай човекът само бегло и несъзнателно се докосва до това, което се проявява навън като „Човекът-Дух“, „Духът-Живот“ и „Духът-Себе“. Но когато човекът се издигне до следващата планетарна метаморфоза на нашата Земя, до Бъдещия Юпитер в смисъла на моята „Тайна Наука“ той ще бъде така устроен, че няма да стига до кубичната форма по външните способности на днешната геометрия, за да открие после, че тази форма идеално пасва на кристализиралата сол; на Бъдещия Юпитер човекът ще схваща всичко това като едно пълно единство. Той ще бъде така безкористно отдаден на външния свят, че ще съумява да се вмести вътре в самия кристал, в самата сол, в самата кристална решетка. Естествено, на Бъдещия Юпитер няма да съществува подобна „сол“; но все пак с помощта на такива представи ние можем значително да се приближим до човешкия живот през далечното бъдеще.

Както вчера си изработихме представи за съотношението между Азът и астралното тяло по време на съня, така можем да постъпим също и с физическото и етерното тяло. Всъщност докато човек спи, физическото тяло спрямо двигателно-веществообменния човек действа като художник, работещ над своя автопортрет, а етерното тяло действа като художник, който работи над една картина на целия свят.

Ако си припомним вчерашната лекция, можем да допълним следното: Докато човек спи, неговото астрално тяло се отделя от физическото и етерното тяло. В него отвсякъде нахлуват душевните сили на Космоса. Астралното тяло се изпълва с тези душевни сили. Само че то приема тези сили в съответствие със своята морална нагласа. Ако човекът е трайно привързан към доброто, той ще бъде проникнат с най-прекрасните космически сили. Ако е привързан към злото, неговото астрално тяло ще атрофира, ще закърнее. Дори най-незабележимите усещания и чувства предизвикват определени нюанси в астралното тяло на спящия човек (рис.39, розово, жълто, червено, синьо, виолетово).

Можем да сме напълно сигурни: Докато спи, човекът просто блести и свети по отношение на своето астрално тяло. Докато човекът бодърствува, астралното

тяло определя неговата душевна нагласа. А докато той спи, тази душевна нагласа ако мога така да се изразя прелива в душевния Космос и тъкмо в това „преливане“ човек се усеща изправен пред душевно-духовния Космос.

Само ако човекът би могъл да проникне в съзнанието на „Духът-Живот“, само тогава той би могъл да разбере какво става в неговото астрално тяло. А тези процеси постоянно се извършват в астралното тяло, макар и да се изплъзват от днешното човешко съзнание. И какво би се получило, ако макар и спящ човек внезапно постигне съзнанието на „Духът-Живот“? Чий глас би прозвучал в този момент? В този момент, скъпи мои приятели, не би могъл да прозвучи никакъв друг глас, освен гласът на човешкото астрално тяло като неподкупния съдник на човешката душа. Да, след като човек заспи, астралното тяло се превръща в неподкупния съдник на душата. Ако този факт бъде разбран правилно, той ще се окаже един от основните принципи на човешкия живот. Тази истина свети там, отвъд прага на духовния свят и човек трябва да я обгърне със своя поглед колкото се може по-скоро.

А как стоят нещата с Азът? Азът също напуска физическото и етерното тяло и бива изграден в съответствие със силите на духовните Същества от Космоса. Ако Азът би постигнал съзнанието на „Човека-Дух“, той съвсем не би започнал да говори просто за себе си, както астралното тяло; ако Азът би се „въоръжил“ със съзнанието, което действа във физическото тяло, ако човекът би предоставил на своя Аз онова съзнание, с което той обитава нощем духовния свят, тогава човек би изживял не само сбора от „съдебните констатации“ отправени срещу него, а би доловил очертанията, както и самите зародишни сили на своя следващ земен живот.

За този факт аз не мога да намеря друг подходящ израз, освен да кажа: Азът става жертва на самия себе си, жертва на действащия в тялото Дух. Да, с Азът става точно това, докато духовните сили на Космоса работят върху него. Една жертва може да бъде приета с благосклонност; така е също и с Азът, докато той се изгражда вън от човека. Но жертвата може да бъде и отхвърлена. Това са крайните и радикални страни на един и същ процес. Обикновено човешките изживявания лежат някъде по средата. Обаче една жертва може да бъде и отхвърлена в случай, че по начало е недостойно тя да бъде извършена. И ако човекът застава пред духовните Същества на Космоса така, че трябва да деформира своя облик чрез изживяванията, които има през будния си живот в своите етерно и физическо тяло, тогава този човек е едно порочно същество.

Вие добре разбирате, скъпи мои приятели, по колко различен начин може да бъде употребено понятието „жертва“. И според мен тези две изречения, до които стигнахме: „Спейки, астралният човек се превръща в съдник на своята душа“, и „Азът става жертва на самия себе си“, тези две изречения са изключително важни за дълбокото и истинско разбиране на човешкото същество.

Вгледаме ли се в инстинктивната и древна мъдрост на човечеството, не в ясното съзнание, за което воюва днес антропософската Духовна Наука, а в инстинктивната мъдрост на древните, ние с трепет ще установим образци на великата и първична мъдрост. Те са вложени в древните митове и предания, в култовите свещенодействия на различните религиозни системи.

Вникнем ли правилно в преданията и образите, за които ни говорят древните религии, душите ни изтръпват в свещен ужас и дълбоко страхопочитание пред първичната сила на древната мъдрост. И общо взето, днес нещата са стигнали до там, че човекът може отново да се извиси до едно живо религиозно чувство само чрез антропософското обхващане на света и то не като фразеология, която може да се научи от всеки „мозъчен“ човек, не като механично и точно разбиране на света, а като страхопочитание пред великата мисия на Духа. Днес ние виждаме това съвсем ясно. Антропософията, за която работим всички тук, е призвана отново да върне на човека неговото непосредствено и живо религиозно чувство. Обаче в името на своята свобода ние добре знаем това човекът е длъжен да мине през една епоха на интелектуализъм, на рационализъм, и огромната част от днешното човечество живее в гнета на материализма, това е така. А непосредственото и живо обхващане на Духа не го ние трябва да постигнем сами. Ние отново трябва да стигнем до онзи живот, който стои над интелектуалното светоусещане, до онзи живот, който е просто неспособен за днешния „мозъчен“ човек.

Ако обаче се прехвърлим обратно зад тази интелектуалистична епоха и отправим поглед към онези древни религии, които насочваха човека дори и през Средновековието озарявайки го не само с вяра, но и с позна ние, ако отправим поглед към техните култови свещенодействия, ние ще се убедим колко близко е цялото това инстинктивно познание до антропософския стремеж отново да навлезем в духовния свят, но вече с ясно и будно съзнание. И сега аз трябва да заявя: Ако човек се издигне до инспирацията и стигне до мисълта, че „спейки, астралният човек става съдник на душата“, той може да открие как срещу него застава като един адекватен образ това, което Микеланджело е изобразил в „Страшния съд“ на Сикстинската капела. В сцените на „Страшния съд“ намира нещо от най-древните времена на човечеството, и то е приело християнска форма само между другото. Приемайки християнска форма, то влиза вече в рамките на традицията. Но в историята на човечеството съществуваша такива епохи, през които тези неща можеха да се виждат отчетливо и ясно. И тогава, по време на съня човек инстинктивно стигаше до една величествена имажинация, която му откриваше астралния съд над душата.

И винаги щом вдигаме поглед към потресавания образ на Агнеца Божи, на Христос, на онзи Христос, който се свързва с човешкия Аз и го пронизва от край до край, в душата ни ще оживява споменът за саможертвата, която извършва Азът, потъвайки в дълбините на съня. И в образа на Агнеца Божи ние ще открием колко сполучливо е изразена тази жертвена природа на човека,

който потъва там, в дълбините на съня. Така ние стигаме до онзи момент, когато от съкровищата на инстинктивната мъдрост проблясва и жадуваната помощ, от която се нуждае Азът в своето земно развитие, понеже в съня той става жертва на самия себе си.

И не може да вървим напред по друг начин, скъпи мои приятели, освен винаги отново и отново да посочваме как антропософската Духовна Наука се стреми към съвършено ясни понятия, към такива ясни понятия, каквито иначе се използват само в математиката или геометрията. Но за разлика от студентите и безжизнени математически понятия, понятията на Антропософията ни изпълват с топлината на истинските и живи усещания, с огъня на възпламенените волеви импулси. Тук ние стигаме до най-интимните връзки между ясното мислене, живите чувства и енергичната воля. И накрая разбираме, че можем да обхванем човешката природа само от тази гледна точка.

Впрочем усилията ни в тази област могат да бъдат подпомогнати по най-неочакван начин. Вече споменах, че включително и до Средновековието съществуваша много хора, които имаха истинско разбиране за старите митове и предания, хора, които можеха да гледат света *sub specie aeternitatie*. Разбира се, те правеха това инстинктивно, а не в духа на днешната Антропософия.

Често в хода на историята се появяват забележителни личности, макар че техните съвременници ги определят като странни, чудати и ексцентрични хора. Веднъж при едно мое пътуване в Италия, аз разговарях с познат бе недиктински свещеник в Монте Карло. Той се учудваше, че в неговия молитвеник, в сред имената на светците, фигурира и немският император Хайнрих II. Аз не зная в колко от историческите книги се споменава за тази подробност. Но така или иначе, той е посочен в молитвениците на католическите свещеници. Работата е там, че девизът на Свети Хайнрих II гласеше: „*Ecclesia catholica non Romana*“! Хайнрих II живя през 11 и 12 век след Христа. Вдъхновяван от инстинктивната древна мъдрост, тогава все още беше възможно един човек да настоява: това, което дойде в света чрез християнството, трябва да се превърне в „*Ecclesia catholica*“, т.е. в една църква за цялото човечество. Обаче Хайнрих II, светецът, искаше една „*Ecclesia catholica non Romana*“, защото „*Ecclesia catholica Romana*“ се превърна в една земна институция, в едно земно царство. Но нещата навсякъде са така устроени, че там където духовните царства се превръщат в земни царства, идва Ариман и сграбчва светостта.

Така е било дори и в най-древните епохи от развитието на човечеството. И ето че сега по времето на Хайнрих II намира един силен импулс: „*Ecclesia catholica*“ трябва да се отдели от „*Ecclesia catholica Romana*“ и хората трябва да се стремят към една „*Ecclesia catholica non Romana*“.

Да, в бенедиктинския молитвеник Хайнрих II е посочен като един странен и ексцентричен светец. „*Ecclesia catholica Romana*“ нямаше никакво основание да го причисли към своите светци, защото той принадлежеше към онези

християни, които именно поради католическата църква се бореха срещу амбициите на римо-католическото земно царство!

Вие разбирате, че след като Антропософията воюва за дълбоко и ясно човешко познание, подобни исторически факти трябва да се припомнят на хората в тяхното истинско значение. Това е необходимо, скъпи мои приятели, защото срещу Вас се отправят всевъзможни и отвратителни нападки; те възникват тук, в непосредствената близост на „Ecclesia catholica Romana“, обаче нали се досещате в нея работи духът на Ариман. Тъкмо поради този ариманически дух ние не трябва да си въобразяваме, че „Ecclesia catholica non Romana“ е спотаила в себе си съкровищата на вечната мъдрост. В наскоро изнесеня лекционен цикъл, определен за теолози, се оказа, че мнозина от участниците почувствуваха видимо облекчение от самия девиз на Хайнрих II „Ecclesia catholica non Romana“, вероятно от един дълбок интелектуалистичен импулс, целящ да задълбочи протестантския копнеж на тези хора. Обаче ние днес сме поставени в такава ситуация, която налага да се освободим от рационализма, както впрочем и от световното господство на Римската църква. Човечеството отново трябва да се обедини в името на своя общ духовен живот, който съвсем няма да претендира за властта и монопола на една международна институция.

Ариманическият дух е един измамнически дух. От него може да произлезе само това, че редица лъжепророци ще се опитат да представят неистината за истина. Това е необходимо, скъпи мои приятели, за да получи човек едно истинско отвращение към лъжата. И това истинско отвращение към лъжата се получава например когато човек може да изговори с будно и ясно съзнание: „Спейки, астралният човек става съдник на душата. Спейки, Азът става жертва на самия себе си.“

Ариманическият дух който се намесва и в дълбоките религиозни чувства на днешния човек не може да търпи подобни истини и се стреми да ги изопачи. Ето защо тези, които с честна и неуморна енергия напредват по пътищата на антропософското познание, трябва да са наясно с подобни истини и да не виждат в тях само едно външно-интелектуално преклонение пред обновената от Антропософията древна мъдрост, а да развиват могъща вътрешна енергия енергия на мисленето, енергия на чувствата, енергия на волята и да я свържат с това, което Духът може да открие на човека за живота в свръхсетивния свят.

И всичко това, скъпи мои приятели, може да послужи като важно указание за начина, по който трябва да разграничаваме онези образни елементи, запазени и до днес в традиционния живот на религиозния култ, от сили те, които се стремят да злоупотребяват с религиозния култ.

Кой би останал безучастен пред това, което идва от духовната мъглявина на Изтока, за да просветне в култовите свещенодействия на Руската ортодоксална църква! Към тези култови свещенодействия трябва да се отнасяме по такъв начин, че да проникнем в неизмеримите дълбочини на това, което те са опазили

за нас. Да, в тези култови свещеноедействия хилядолетия наред е натрупано цялото развитие на инстинктивната древна мъдрост. Преди години в Хелзинки аз взех участие в подобен ритуал, свързан с Великдена, и после трябваше да заявя: Начинът, по който свещениците-комедианти, тези чудовищни измамници, боравеха с вечните истини, остана като един от най-трагичните спомени в моя живот! Обаче и днес светът е превърнат в арена на ожесточен сблъсък между измамния ариманически материализъм от една страна, и вечните човешки истини от друга. И ако не сме в състояние да усетим този Сблъсък, ние трудно ще се доберем до верния облик на човешкото същество.

Тази задача е належаща, скъпи мои приятели, но тя изисква колосална вътрешна енергия; защото аз можах да наблюдавам как в споменатия Великденски ритуал участваха умни и надарени хора, но как ритуалът из три от тях следите на каквото и да е човешко съзнание; да, свещениците-комедианти са готови да изопачат тъкмо най-сериозното и вълнуващо свещеноедействие.

Обаче това, което се случи тогава, е превърнато днес малко или много в ежедневието. Само че антропософското съзнание е длъжно да различава безпогрешно истината от лъжата, дори и там, където това разграничаване е напълно скрито под натиска на общоприетото мнение. Ние сме длъжни да черпим от дълбините на антропософското познание винаги, когато става дума за човека и преди всичко, за съзнанието на нашата епоха.

СЪН:

Физическо тяло: Силите на главата действуват формиращо върху двигателно-веществообменния човек

Етерно тяло: Силите на Космоса действуват формиращо върху Земята

Астрално тяло: Космическите астрални сили действуват върху човешките астрални сили

СТЕПЕНИ НА СЪЗНАНИЕ

На Човекът-дух: Ваятел на себе си

На Духът-Живот: Ваятел на света

На Духът-Себе:

Астралното тяло става „съдник“ на душата.

Азът става „жертва“ на самия себе си.